

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

STŘEDISKO IBERO-AMERICKÝCH STUDIÍ

Diplomová práce

**Procesy integrace Latinské Ameriky
po 2. světové válce**

Processes of Integration in Latin America

after the Second World War

Radek Urban

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Radek Urban

Bibliografický záznam

URBAN, Radek. *Procesy integrace Latinské Ameriky po 2. světové válce*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Středisko ibero-amerických studií, 2011. 131 s. Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

Klíčová slova

Regionální integrace; Integrace; Latinská Amerika; Mezinárodní organizace; Organizace amerických států; Andské společenství národů; MERCOSUR; CARICOM; SICA; ALADI; ALALC

Keywords

Regional Integration; Integration; Latin America; International Organizations; Organization of American States; Andean Community of Nations; MERCOSUR; CARICOM; SICA; ALADI; ALALC

Palabras claves

Integración regional; Integración; América Latina; Organizaciones internacionales; Organización de Estados Americanos; Comunidad Andina de Naciones; MERCOSUR; CARICOM; SICA; ALADI; ALALC

Anotace

Kořeny latinskoamerické integrace sahají až do první poloviny devatenáctého století, přesto největší integrační boom zažila Latinská Amerika v uplynulých šedesáti letech. Krátce po 2. světové válce byla založena Organizace amerických států následována Organizací středoamerických států, Latinskoamerickou asociací volného obchodu a řadou dalších. Tato práce analyzuje vývoj a s ním spjaté problémy šesti hlavních integračních procesů: OAS; ALALC/ALADI; Andské společenství; integrační procesy Střední Ameriky a Karibiku; a MERCOSUR. Práce je mimo to doplněna o základní teorie integrace a shrnutí ostatních latinskoamerických integračních snah od konce 2. světové války až po současnost.

Abstract

The origins of Latin American regional integration can be found in the first half of nineteenth century, nevertheless the biggest boom of integration in Latin America have been observed during the last sixty years. Just after the World War II the Organization of American States was established followed by Latin American Free Trade Association, and many others. This thesis analyses the progress and its problems of six major processes of regional integration: OAS; LAFTA/LAIA; Andean Community; processes of integration in Central America and Caribbean; and MERCOSUR. The Thesis is complemented by brief introduction to theories of integration and by a summary of remaining processes of integration since WWII to the present.

Obsah

Seznam zkratk	7
Úvod	11
1 Teoretický úvod	14
2 Integrační procesy Latinské Ameriky	22
2.1 Organizace amerických států	22
2.1.1 Vznik OAS	22
2.1.2 OAS a její struktura	24
2.1.3 Vývoj Organizace amerických států	27
2.1.4 OAS po skončení studené války	31
2.1.5 Shrnutí	35
2.2 Latinskoamerická asociace volného obchodu / Latinskoamerická integrační asociace	37
2.2.1 Vznik ALALC	37
2.2.2 Struktura ALALC	39
2.2.3 Vývoj ALALC	39
2.2.4 Vznik ALADI	41
2.2.5 Struktura ALADI	42
2.2.6 Vývoj ALADI	43
2.2.7 Shrnutí	45
2.3 Andský pakt / Andské společenství národů	47
2.3.1 Vznik Andského paktu	47
2.3.2 Struktura Andského paktu	49
2.3.3 Vývoj Andského paktu	51
2.3.4 Shrnutí	59
2.4 Integrační procesy Střední Ameriky	62
2.4.1 Vznik ODECA	62
2.4.2 Struktura ODECA	63
2.4.3 Vývoj ODECA a vznik MCCA	64
2.4.4 Struktura MCCA	68
2.4.5 Vývoj MCCA a vznik SICA	69

2.4.6	Struktura SICA.....	72
2.4.7	Vývoj SICA	73
2.4.8	Shrnutí.....	75
2.5	Integrační procesy Karibské oblasti.....	77
2.5.1	Vznik CARICOM.....	77
2.5.2	Struktura CARICOM	79
2.5.3	Vývoj CARICOM.....	80
2.5.4	Organizace východokaribských států	84
2.5.5	Asociace karibských států	85
2.5.6	Shrnutí.....	86
2.6	MERCOSUR	88
2.6.1	Vznik MEROSURu	88
2.6.2	Struktura MERCOSURu	91
2.6.3	Vývoj MERCOSURu	95
2.6.4	Shrnutí.....	102
2.7	Ostatní latinskoamerická integrační uskupení.....	105
2.7.1	Integrační procesy ve 20. století.....	105
2.7.2	Integrační procesy ve 21. století.....	110
Závěr		114
Summary.....		120
Seznam map		123
Bibliografie		124

Seznam zkratek

AEC	Asociación de Estados del Caribe (<i>Asociace karibských států</i>)
ALADI	Asociación Latinoamericana de Integración (<i>Latinskoamerická integrační asociace</i>)
ALALC	Asociación Latinoamericana de Libre Comercio (<i>Latinskoamerická asociace volného obchodu</i>)
ALBA	Alternativa Bolivariana para América Latina y el Caribe (<i>Bolívarská alternativa pro Latinskou Ameriku a Karibik</i>)
ALCA	Área de Libre Comercio de las Américas (<i>Americká zóna volného obchodu</i>)
ALCSA	Área de Libre Comercio para América del Sur (<i>Jihoamerická zóna volného obchodu</i>)
BCIE	Banco Centroamericano de Integración Económica (<i>Středoamerická banka pro ekonomickou integraci</i>)
BID	Banco Interamericano de Desarrollo (<i>Meziamerická rozvojová banka</i>)
CAF	Corporación Andina de Fomento (<i>Andská rozvojová korporace</i>)
CAN	Comunidad Andina de Naciones (<i>Andské společenství národů</i>)
CARICOM	Caribbean Community (<i>Karibské společenství</i>)
CARIFTA	Caribbean Free Trade Association (<i>Karibská asociace volného obchodu</i>)
CCM	Comisión de Comercio del MERCOSUR (<i>Obchodní komise</i>)
CELAC	Comunidad de Estados Latinoamericanos y del Caribe (<i>Společenství států Latinské Ameriky a Karibiku</i>)
CEP	Comité Ejecutivo Permanente (<i>Stálý výkonný výbor</i>)
CEPAL	Comisión Económica para América Latina y el Caribe (<i>Ekonomická komise pro Latinskou Ameriku a Karibik</i>)
CIDI	Consejo Interamericano para el Desarrollo Integral (<i>Meziamerická rada pro společný rozvoj</i>)
CIM	Meziamerická komise žen
CMC	Consejo del Mercado Común (<i>Rada společného trhu</i>)

CNS	Comunidad Sudamericana de Naciones (<i>Jihoamerické společenství národů</i>)
CPC	Conferencia de las Partes Contratantes (<i>Konference členských států</i>)
CPC	Comisión Parlamentaria Conjunta (<i>Společná parlamentní komise</i>)
CRPM	Comisión de Representantes Permanentes del MERCOSUR (<i>Komise stálých zástupců</i>)
CSME	Caribbean Single Market and Economy (<i>Karibský jednotný trh a ekonomika</i>)
ECU	European Currency Unit (<i>Evropská měnová jednotka</i>)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EPA	Economic Partnership Agreement (<i>Dohoda o ekonomickém partnerství</i>)
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUROLAT	Euro-latinskoamerický parlamentní shromáždění
FCCP	Foro de Consulta y Concertación Política (<i>Fórum politické konzultace a koordinace</i>)
FCES	Foro Consultivo Económico-Social (<i>Ekonomicko-sociální poradní fórum</i>)
FOCEM	Fondo de Convergencia Estructural del MERCOSUR (<i>Fond pro strukturální konvergenci</i>)
FONPLATA	Fondo Financiero para el Desarrollo de la Cuenca del Plata (<i>Laplatský finanční rozvojový fond</i>)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (<i>Všeobecná dohoda o clech a obchodu</i>)
GMC	Grupo Mercado Común (<i>Skupina společného trhu</i>)
IICA	Meziamerický institut pro zemědělskou spolupráci
III	Meziamerický indiánský institut
IIN	Meziamerický dětský institut
IIRSA	(Iniciativa para la Integración Regional Sudamericana) <i>Iniciativa pro jihoamerickou regionální integraci</i>

ISI	Import Substitution Industrialization (<i>industrializace nahrazující import</i>)
LDC	Less Developed Countries (<i>méně rozvinuté státy</i>)
MCCA	Mercado Común Centroamericano (<i>Středoamerický společný trh</i>)
MDC	More Developed Countries (<i>více rozvinutých států</i>)
MERCOSUR	Mercado Común del Sur (<i>Společný trh Jihu</i>)
NAFTA	North American Free Trade Agreement (<i>Severoamerická dohoda o volném obchodu</i>)
NATO	Organizace severoatlantické smlouvy
OAS	Organizace amerických států (Organización de Estados Americanos/Organization of American States)
ODECA	Organización de Estados Centroamericanos (<i>Organizace středoamerických států</i>)
OECS	Organization of Eastern Caribbean States (<i>Organizace východokaribských států</i>)
OSN	Organizace spojených národů (<i>United Nations</i>)
PAHO	Pan-Americká zdravotnická organizace
PAIGH	Pan-Americký institut geografie a historie
PARLASUR	Parlamentu MERCOSURu
PARLATINO	Parlamento Latinoamericano (<i>Latinskoamerický parlament</i>)
PICE	Programa de Integración y Cooperación Económica (<i>Program pro integraci a ekonomickou spolupráci</i>)
PIDS	Plan Integrado de Desarrollo Social (<i>Integrovaný plán sociálního rozvoje</i>)
PSDI	Programas Sectoriales de Desarrollo Industrial (<i>Sektorový program průmyslového rozvoje</i>)
SAI	Sistema Andino de Integración (<i>Andský integrační systém</i>)
SAM	Secretaría Administrativa del MERCOSUR (<i>Administrativní sekretariát</i>)
SELA	Sistema Económico Latinoamericano y del Caribe (<i>Ekonomický systém Latinské Ameriky a Karibiku</i>)

SGT	Sub-grupos de Trabajo (<i>pracovní podskupiny</i>)
SICA	Sistema de Integración Centroamericana (<i>Středoamerický integrační systém</i>)
SUCRE	Sistema Único de Compensación Regional (<i>měnový systém</i>)
SVT	společný vnější tarif
TIAR	Tratado Interamericano de Asistencia Recíproca (<i>Meziamerická smlouva o vzájemné pomoci</i>)
TLC	Tratados de Libre Comercio (<i>smlouvy o volném obchodu</i>)
UNASUR	Unión de Naciones Suramericanas (<i>Unie jihoamerických národů</i>)
USD	Americký dolar
WISE	West Indies Associated States (<i>Západoindická asociace států</i>)
XCD	East Caribbean Dollar – XCD (<i>Východokaribský dolar</i>)

Úvod

Na sklonku válek za nezávislost latinskoamerických kolonií proběhl kongres, který měl zahájit novou etapu spolupráce nově se vytvářejících latinskoamerických států. V prosinci roku 1824 svolal Simón Bolívar zástupce čerstvě vytvořených států do Panamy, která se měla v jeho představách stát Korintem budoucí latinskoamerické konfederace států.

Zástupci Velké Kolumbie, Mexika, Peru, Spojených provincií Střední Ameriky a pozorovatelé z Velké Británie a Holandska se v Panamě sešli 22. července 1826. Na Panamský kongres byli pozváni i zástupci Bolívie, Brazílie, Chile, Spojených Laplatských provincií a Spojených států, ti se však z rozdílných důvodů nemohli či nechtěli kongresu účastnit.

Výsledkem kongresu, jenž se hlavně zabýval deseti tematickými body¹, bylo sepsání dohody, která byla následně rozeslána všem zúčastněným státům a jejich vládám k potřebné ratifikaci. Avšak jednotliví zástupci účastnických států museli čekat v mexické Tacubayi další dva roky, aby slyšeli konečný verdikt. Konečně 9. října 1828 bylo vydáno prohlášení o neúspěchu a ukončení jednání o hispanoamerické konfederaci států. Jedinou zemí, která smlouvu ratifikovala, byla Velká Kolumbie.

Panamský kongres je možné označit jako první latinskoamerický integrační pokus, který měl přimět čerstvě vytvořené státy k bližší spolupráci a odstranění bariér. Jeho neúspěch spočíval především v neschopnosti latinskoamerických států vzájemné dohody pramenící v nevyřešených konfliktech a přehnané podezřivosti.

Během devatenáctého století se podobné pokusy několikrát opakovaly. Druhý latinskoamerický kongres se odehrál v letech 1847-48 v peruánské Limě a konfедераční smlouva, která byla zástupci přijata, nebyla tentokrát ratifikována žádným zúčastněným státem. V letech 1864-65 byl opět v Limě uskutečněn třetí kongres, jehož výsledkem byla

¹ Tematické body Panamské konference byly: obnovení dohod o unii, lize a konfederaci; manifest odsuzující počínání Španělska na území Nového světa; podpora Kuby, Portorika a Kanárských ostrovů v boji o nezávislost; sepsání vzájemných obchodních a námořních dohod; naléhání na Spojené státy, aby dodržely Monroeovu doktrínu v případě španělské snahy o rekonquistu; vytvoření souboru mezinárodních práv; zrušení otroctví v rámci celé konfederace; vytvoření společného vojenského kontingentu; přijmout dostatečná opatření k uznání nezávislosti Španělskem; obnovení společných hranic na základě stavu v roce 1810.

obránná dohoda. Čtvrtý kongres byl svolán na rok 1883 do Caracasu. A v roce 1889 byl především kvůli snaze Spojených států ve Washingtonu uspořádán první celoamerický kongres respektive První mezinárodní americká konference. Tu se podařilo během první poloviny dvacátého století devětkrát zopakovat a jako její největší přínos lze považovat vytvoření Organizace amerických států v roce 1948 v Bogotě.

Přestože se latinskoamerické integrační procesy rozeběhly již v první polovině devatenáctého století, jejich *boom* nastal až v druhé polovině století dvacátého. Během následujících více jak šedesáti let tak na území Latinské Ameriky vznikla dlouhá řada různých organizací, institucí, smluv a dohod, které měly přimět latinskoamerické státy ke spolupráci.

Právě tento integrační *boom* je hlavním tématem této práce. Prvním záměrem této práce je samotná analýza vývoje jednotlivých latinskoamerických integračních snah od skončení druhé světové války až po současnost. Druhým záměrem pak je nalézt a definovat v rámci těchto jednotlivých snah případné paralely či podobnosti, které určují jejich úspěšnost a neúspěšnost.

První kapitola práce je věnována úvodu do integračních teorií, které byly za uplynulých šedesát let formulovány. Stručnost úvodu je dána faktem, že naprostá většina integračních teorií vznikla z evropské zkušenosti a jejich platnost v Latinské Americe je pouze částečná a i tak značně diskutabilní.

Druhá kapitola je již věnována analýze vývoje jednotlivých integračních procesů. Ta je z důvodu rozsáhlosti tématu rozdělena do šesti případových studií, které se věnují hlavním integračním uskupením, a jedné podkapitoly mapující ostatní a současné integrační procesy.

Tématy případových studií jsou: Organizace amerických států; Latinskoamerická asociace volného obchodu/Latinskoamerická integrační asociace; Andský pakt/Andské společenství národů; Integrační procesy Střední Ameriky; Integrační procesy Karibské oblasti; Společný trh Jihu. Výběr témat se snaží reprezentovat pět integračních os, které je možné v rámci Latinské Ameriky, respektive v rámci obou Amerik, vysledovat. První osa je kontinentální, kde integrační proces zahrnuje valnou většinu států obou kontinentů. Ta je zde zastoupena první a druhou případovou studií. Druhou osou je andská osa, která

zahrnuje andské státy. Čtvrtá a pátá případová studie reprezentují středoamerickou, lépe řečeno karibskou, integrační osu. Poslední MERCOSUR zastupuje laplatskou osu.

Každá ze zmíněných případových studií je rozdělena do tří hlavních částí. V první části je věnována pozornost procesu vzniku daného uskupení a cílům, které si klade. Druhá část je zaměřena na institucionální strukturu. A třetí část pak mapuje samostatný vývoj, schopnost naplňovat vytyčené cíle a případné problémy či nedostatky daného uskupení.

Problémem této práce je do značné míry rozsáhlost problematiky latinskoamerické integrace. Detailní analýza jednotlivých integračních procesů je tak částečně obětována snaze o komplexní uchopení celé dané problematiky a případnému definování společných charakteristik.

Dostupnost relevantní sekundární literatury je v případě jednotlivých integračních uskupení značně odlišná. Dostatek literatury je věnován například Andskému společenství či MERCOSURu, oproti tomu minimum se věnuje například Karibské oblasti. Česky psaná sekundární literatura je téměř raritou. Problematické jsou i oficiální webové prezentace, které bývají často zastaralé a v několika případech neaktualizované i řadu let. Jako primární zdroje jsou v této práci využity hlavně mezinárodní smlouvy a dohody zakládající jednotlivá integrační uskupení, jejich pozměňovací protokoly a případně některé další doplňující smlouvy. Důležitými zdroji základních i detailních informací jsou dále především elektronické knihovny Ekonomické komise pro Latinskou Ameriku a Karibik a Meziamerické rozvojové banky, které umožňují přístup k řadě publikací a vědeckým článkům. Samotné tyto organizace vydávají pravidelné zprávy, statistické ročenky a další relevantní publikace.

1 Teoretický úvod

Pojem integrace se s gradujícím výskytem začal objevovat od konce druhé světové války. Během následujících desetiletí v rámci celého světa začala vznikat různá uskupení států, jejichž rysy se značně různí a jejichž vývoj je ovlivňován celosvětovými událostmi. Dle jejich základní charakteristiky je lze roztrdit jednak podle geografického zastoupení států, které se v těchto seskupeních sdružují, druhou možnou proměnnou je účel, za kterým se jednotlivé státy spolu sdružují.

Přistoupíme-li k charakteristice geografického zastoupení, je možné najít tři základní možné varianty, a to uskupení celosvětová, kontinentální a regionální. Příkladem pro celosvětová uskupení může být asi nejlépe Organizace spojených národů, jejíž členové pocházejí ze všech světových kontinentů. Cílem zbylých dvou typů uskupení je sdružovat státy v rámci jednoho kontinentu, či případně v rámci jednoho regionu. Toto rozdělení je však spíše orientační, a to z toho důvodu, že některá kontinentální uskupení například nezahrnují všechny státy daného kontinentu (například Evropská unie nezahrnuje Švýcarsko, Norsko aj.) nebo svůj kontinent přesahuje (opět může být vzorem EU, která díky francouzským departamentům zasahuje do Karibiku a dalších oblastí).

Rozdělení uskupení států dle jejich náplně a cílů může být následující. První a zároveň nejméně početnou skupinou uskupení jsou ta s univerzální náplní a cíli. Jejich záběr pokrývá většinu lidských aktivit a jejich účelem je dosažení univerzálních cílů. Příkladem může být opět již zmíněná OSN, jejíž aktivity zahrnují od vzdělávání a vědu přes rozvojovou problematiku až po vojenské mírové mise, a to vždy za účelem dosažení, alespoň dle pohledu OSN, nejlepších možných řešení.

Druhá skupina uskupení se od té první univerzální liší limitovaným záběrem lidských aktivit, kterým se věnují. K takovýmto uskupením je možné přiřadit ta zabývající se ekonomickými vztahy. Zde se může jednat o různé asociace pro volný obchod a podobně. V rámci těchto uskupení však mohou vznikat taková, která mají velmi úzký profil. K nim by bylo možné přiřadit například Evropské společenství uhlí a oceli, které zahrnovalo pouhý segment ekonomických vztahů. Vedle těchto ekonomických uskupení mohou vznikat další, například s vojenskou, politickou nebo jinou tematikou.

Podobně jako v rámci geografického rozdělení je však nutné brát i toto rozdělení jako teoretické. V praxi se jednotlivé účely a cíle prostupují a navzájem ovlivňují. Například Severoatlantická aliance vznikla primárně za účelem vojenské integrace západního bloku, ale její účel i cíle dostaly se vznikem Varšavské smlouvy i politický obsah.

Pojem integrace je možné nahlížet ze dvou různých úhlů pohledu. Na jedné straně ji můžeme chápat jako kontinuální proces, na druhé straně ji můžeme brát jako konečný produkt.² To znamená, je-li dynamická, nebo statická. V prvním případě je asi nejlepším příkladem Evropská unie, jejíž počátky jsou spojeny se zmíněným Evropským společenstvím uhlí a oceli. Zde proces integrace v jednom segmentu vyvolal jednak díky úspěchům, ale zároveň i kvůli nutnosti proces integrace i v jiných odvětvích. Tento kontinuální proces následně prošel přes celní unii k jednotnému trhu a v současnosti probíhají snahy o politickou integraci. Na rozdíl od toho je v druhém případě stanovena určitá meta, kterou může být například zóna volného obchodu. V momentě, kdy je jí dosaženo, integrační proces ustne a v další aktivitu se nerozvíjí.

Na základě předchozího rozdělení je zřejmé, do které ze skupin je regionální ekonomickou integraci možné zahrnout. Pro úspěšné nastartování jejího procesu je tak nutné, aby zainteresované státy splňovaly určité předpoklady.³

Prvním předpokladem je geografická blízkost států, která usnadňuje vzájemnou komunikaci. Zároveň státy sdílející jeden určitý region mají i část společné historie, která mezi nimi může vytvářet určitý pocit pospolitosti. Je však také možné, že právě tento fakt může vzájemnou spolupráci i zkomplikovat nebo dokonce úplně znemožnit, existují-li nevyřešené spory.

Druhým a třetím předpokladem je velikost ekonomiky a politická shoda. V prvním případě nemusí vždy platit, že ekonomiky států by měly být podobně velké a rozvinuté. Z příkladu EU je možné vidět vzájemnou integraci různě velkých a různě rozvinutých ekonomik. Jak pro velké i pro malé, respektive více či méně rozvinuté ekonomiky, může mít

² LAURSEN, Finn. *Theory and Practice of Regional Integration*. February 2008. Miami: Miami - Florida European Union Center, Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series, 2008, vol. 8, No. 3. s. 4.

³ TORRENT, Ramon. „*Un marco analítico para los procesos de integración regional.*“ *La Integración Latinoamericana: Visiones regionales y subregionales*. San José: Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, 2006. s. 15.

integrace pozitivní dopad. V druhém případě je to již složitější. Spolupráce dvou odlišných politických systémů se zdá jako nereálná. Jako příklad zde mohou sloužit vzájemné vztahy USA a Kuby. Na jedné straně by ekonomická spolupráce byla sice přínosná pro obě strany, ale kvůli politické neslučitelnosti obou systémů je v současnosti prakticky nereálná.

Ekonomickou integraci by z pohledu jejích cílů bylo možné v nejjednodušším možném pojetí označit jako snahu zúčastněných států o spolupráci za účelem dosažení lepšího ekonomického rozvoje.⁴

V rámci integračního procesu jsou odstraňovány jednotlivé bariéry mezi zúčastněnými státy, které komplikují vzájemné hospodářské vztahy. K těmto bariérám je možné přiřadit hlavně dovozní cla a kvóty. Dále se může jednat i o různé typy standardů, které jsou po produktech či službách požadovány. Odstraněním těchto bariér dochází k vzájemnému propojování národních ekonomik a automaticky s tím se rozšiřuje dostupný trh. Tímto se otvírá nové odbytiště pro produkty, které dříve kvůli bariérám zůstávaly na domácím trhu. Nyní však mohou za podobných nebo v ideálním případě za stejných podmínek, které měly na domácím trhu, na trh zúčastněných států.

Podobná rozšíření trhu v ideálních podmínkách přispívají k posílení konkurenčního prostředí. Podle mnohých autorů spočívá pravý význam ekonomické integrace v tom, že vzrůstá potenciální konkurence se všemi přínosy, které z toho pro tržní ekonomiku plynou.⁵ Zdravé konkurenční prostředí totiž vytváří tlak na výrobce, kteří jsou díky tomu nuceni optimalizovat a inovovat výroby tak, aby mohli snižovat ceny svých produktů.

V současnosti zároveň nelze mít pochyb, že integrace má také zásadní politický rozměr.⁶ Jedním z politických cílů integrace je zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti daného regionu. V rámci dostatečně integrovaného celku je mnohem snazší postavit se bezpečnostním hrozbám jak uvnitř tak vně uskupení. Druhým politickým cílem je i posílení regionu v rámci celosvětového systému a posílení jeho vyjednávacích možností.

⁴ TORRENT, Ramon. „Un marco analítico para los procesos de integración regional.“ s. 17.

⁵ URBAN, Luděk. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha: Linde, 2002. s. 14.

⁶ WORLD BANK. *Trade Blocks: A World Bank Policy Research Paper*. New York: Oxford University Press, 2000. s. 11.

K těmto vyjmenovaným politickým cílům je ještě nutné přiřadit jeden, a to snahy dominantních nebo mocných států v rámci daného regionu o udržení svého vlivu na ostatní zúčastněné státy.⁷

Jak jsem se snažil již naznačit, pokud bude integrace brána jako kontinuální proces, její cíle se budou postupně proměňovat. Proměna cílů tak nastává jednak díky vlivům uvnitř regionu, ale zároveň je ovlivňována i procesy, které se dějí na celosvětové úrovni. Cíle se proto mohou měnit kvůli vývoji mezinárodních vztahů podobně, jako se měnily cíle Evropských společenství v reakci na poválečnou situaci v Evropě, na bipolární rozdělení světa nebo na jeho pozdější rozpad.

Pro charakteristiku procesu ekonomické integrace jsou všeobecně přijímány čtyři etapy, které stanovil britský ekonom maďarského původu Béla Balassa.⁸ Tyto čtyři etapy na sebe postupně navazují od nejnižšího stupně po ty nejvyšší. Není však přesně dáno, jak již bylo výše uvedeno, že se určitý integrační proces nemůže v jedné z těchto etap zastavit.

První etapou ekonomické integrace je pásmo volného obchodu. V této etapě jsou mezi zúčastněnými státy odstraňovány obchodní bariéry, již zmíněná cla, kvóty a podobné restrikce. Není však nutné, aby se jednalo o zrušení bariér pro kompletní spektrum produktů. Může se jednat pouze o určitý segment hospodářství, podobně jako tomu bylo u ESUO. V tomto případě se tak jednalo o liberalizaci těžebního a hutního průmyslu. V rámci této etapy upravují zúčastněné státy celní vztahy pouze mezi sebou, ve vztahu s okolním světem však vystupují samostatně, nezávisle jeden na druhém.

Proces integrace se následně může z pásma volného obchodu rozvinout v druhou etapu, kterou je celní unie. Celní unie zachovává pravidla volného obchodu, co se proměňuje, je postoj vůči třetím zemím. V rámci celní unie zúčastněné země stanovují společná pravidla a omezení zemím, které chtějí vstoupit na jejich trhy. Je tedy nutné vytvářet společnou zahraniční obchodní politiku. Aby toho bylo možné dosáhnout, vzdávají se zúčastněné státy na základě pevných pravidel části své suverenity ve prospěch určitého mezivládního nebo

⁷ TORRENT, Ramon. „Un marco analítico para los procesos de integración regional.“ s. 18.

⁸ URBAN, Luděk. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. s. 15.

mezinárodního orgánu. Ten pak stanovuje jednotnou zahraničně obchodní politiku ve jménu členských států.

Třetí etapou ekonomické integrace je společný trh. Během zavedení pásma volného obchodu a následně během celní unie byly odstraněny veškeré bariéry pro volný pohyb zboží mezi zúčastněnými státy. Během zavádění společného trhu je volný pohyb zboží rozšířen i pro takzvané výrobní faktory, pro pracovní sílu, kapitál a v neposlední řadě i služby. Jednotné národní trhy tak v rámci tohoto procesu například odstraňují bariéry, které bránily vstupu cizích pracovních sil na jejich trh práce. Pracovník může tedy bez jakýchkoliv omezení požádat o práci v kterémkoli ze zúčastněných států. Stejným způsobem se pak mohou v rámci společného trhu pohybovat finanční prostředky a služby. K tomu, aby bylo možné fungujícího společného trhu dosáhnout, je zapotřebí sladit mezi členskými státy právní předpisy tak, aby si vzájemně nerozporovaly a aby uměle nevytvářely výhodnější podmínky na území jedněch států na úkor těch ostatních. Díky spojení jednotlivých národních trhů v jeden společný je možné dosáhnout ideálního konkurenčního prostředí ve většině sfér ekonomiky.

Čtvrtým stadiem, které Balassa zmiňuje, je hospodářská a měnová unie. V tomto stadiu je hlavním prvkem zavedení jednotné měny v rámci celého společenství. V předchozím stadiu měly všechny státy ještě své národní měny, které pro vzájemné ekonomické vztahy mohou působit jako překážka. Hlavním problémem je neustálý pohyb kurzů jednotlivých měn, který vyvolává i kolísání cen zboží, služeb apod. Automaticky s jednotnou měnou vzniká i nová centrální banka, která je zodpovědná za emisi peněz, určuje směnný kurz měny apod. Zároveň se zavedením jednotné měny se objevuje nutnost, aby státy dodržovaly určitá stanovená rozpočtová pravidla tak, aby nemohlo docházet k nepředvídatelným poklesům kurzu a nemohla tak být vyvolána finanční krize.

Posledním stadiem integrace může být úplná ekonomická a politická integrace. V tomto případě by státy převedly většinu svých rozhodovacích pravomocí a suverenity jako takové na jednu společnou soustavu organizací, které by rozhodovaly závazně za všechny členské státy. Takováto integrace je v případě úplného naplnění *de facto* vytvořením nového státu založeného pravděpodobně na federálním systému, podobně jako jsou třeba Spojené státy americké.

Průkopníkem integrace se po druhé světové válce stala Evropa. Evropská společenství prošla svým vývojem od pásma volného obchodu, přes celní unii a společný trh až k současným snahám o politickou integraci. Stala se proto během tohoto více než padesátiletého procesu příkladem, a to jak kladným, tak i záporným, všem ostatním snahám o integraci na celém světě. Není se proto čemu divit, že se stala do určité míry i jistým referenčním rámcem vznikajících integračních teorií. Ty byly vytvářeny dle jejího vývoje, do určité míry jej předpovídaly, případně byly podle něj upravovány či byly vytvářeny nové.

V rámci studia integračních procesů se během historie objevilo několik základních integračních teorií, které doplňují do značné míry širší rámec teorií mezinárodních vztahů. Jako základní integrační teorie lze označit tyto: federalismus; funkcionalismus; neofuncionalismus; intergovernmentalismus.

Kořeny federalismu je možné hledat daleko v historii od starověkých Řeků až po americké otce zakladatele. V Evropě byl nejhlasitějším zastáncem federalismu Alteiro Spinelli, italský člen Evropského federalistického hnutí. Spinelli tvrdil, že úspěšné sjednocení Evropy může nastat jen v případě dramatického přechodu na federální strukturu.⁹ Výsledkem procesu federalizace je stát tvořený menšími celky, které převedly většinu svých ústředních pravomocí na centrální úroveň, nicméně část pravomocí jim je zachována. Příkladem federalizačního procesu mohou být například Spojené státy americké, Mexiko nebo Spolková republika Německo.

Představitelem funkcionalismu byl David Mitrany, který v roce 1943 napsal esej *Pracující mírový systém*.¹⁰ Jeho myšlenkou bylo vytvoření nadnárodního společenství prostřednictvím sítě institucí a orgánů, které by přemostily politické rozdělení a snížily by úroveň nacionalismu. Díky tomu by podle Mitranyho vznikla spolupracující mírová společnost. Problémem myšlenky Davida Mitranyho bylo ignorování politiky, kterou v jeho nadnárodním společenství měly nahradit *de facto* apolitické orgány či instituce. Velká

⁹ MALAMUD, Andrés. „Theories of Regional Integration and the Origins of Mercosur.“ *Law of Mercosur*. Oxford: Hart Publishing, 2010. s. 13.

¹⁰ MITRANY, David. *A Working Peace System: An Argument for the Functional Development of International Organization*. London: Royal Institute of International Affairs, 1943.

Británie, Dánsko nebo Irsko se nepřipojily k Evropským společenstvím z toho důvodu, že by neměly obavu o mír.¹¹

Během padesátých a šedesátých let přišel Ernst Haas s novou neo-funkcionalistickou teorií integrace. Ve své knize *Uniting Europe: Political, Social and Economic Forces* v roce 1958 formuloval Ernst Haas poznatky, které získal sledováním vývoje Evropského společenství uhlí a oceli. Hlavním jeho přínosem bylo popsání takzvaného *spill-over* efektu neboli efektu přelévání.

Spill-over, jenž je pro všechny neofunkcionalisty hlavním hnacím motorem integrace, by bylo možné charakterizovat jako proces, kdy daná akce vztahující se k určenému cíli vytváří situaci, kdy původní cíl může být zajištěn pouze tím, že provedeme další akci a ty opět vytvoří stejnou situaci.¹² Haas sledoval tento proces na ESUO, kde pro dosažení liberalizace těžebního a hutního průmyslu bylo zapotřebí, aby státy harmonizovaly i další odvětví, která byla na těžební a hutní průmysl úzce napojena. Ernst Haas tak chápal podpis Římských smluv a vytvoření Evropského hospodářského společenství jako výsledek právě tohoto efektu.¹³

Haasův koncept kontinuálního přelévání integrace z jednoho odvětví do druhého dostal během šedesátých let trhlinu, a to v momentu, kdy se v rámci EHS měla uskutečnit změna rozhodovacího procesu. Na základě Římských smluv mělo dojít v roce 1966 k upuštění od jednomyslného schvalování a bylo cílem schvalování kvalifikovanou většinou. Proti tomu se však postavil francouzský prezident Charles de Gaulle, který odmítal, aby EHS mohlo rozhodovat o otázkách, které by značným způsobem ovlivnily francouzskou ekonomiku, bez nutnosti, aby byla Francie pro.

V tento okamžik se plynulý proces integrace zastavil a původní Haasova teorie přestala fungovat. Proto Leon Linberg a Stuart A. Scheingold přišli s poopraveným konceptem, který přistupoval k integraci jako k politickému procesu. K *spill-over* efektu, který do jisté míry

¹¹ MATTILI, Walter. *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. s. 23.

¹² MALAMUD, Andrés. *Spillover in European and South American Integration. A Comparative Evaluation*. (CIES e-Working Papers). Lisboa: Centro de investigação e estudos de sociologia, 2005. s. 4.

¹³ LAURSEN, Finn. *Theory and Practice of Regional Integration*. February 2008. s. 4.

opomíjel politické intence jednotlivých aktérů, připojili mechanismus *log-rollingu*. Ten by bylo možné charakterizovat jako určitý vzájemně výhodný obchod, kdy si jednotliví aktéři vyměňují ústupky proto, aby dosáhli svých záměrů.

Zástupci intergovernmentalismu vidí proces integrace jako sérii vyjednávání a smlouvání mezi představiteli jednotlivých států. Andrew Moravcsik přišel s teorií tří úrovní takového vyjednávání. Na první úrovni vytvářejí jednotlivé státy své národní preference. Druhou úrovní je vyjednávání mezi jednotlivými státy, kdy se všichni snaží prosadit maximum svých vlastních preferencí. Na této úrovni je nezanedbatelná velikost států, kdy většinou malé státy bývají „upláceny“ menšími ústupky (*side-payments*). A třetí fází je potvrzení či pojištění domluveného prostřednictvím převedení části své suverenity do nově vytvořené instituce.¹⁴ Tato instituce však není žádným prvkem federalizace či centralizace moci, má sloužit především k zajištění dostatečné kredibility přijatých rozhodnutí.¹⁵

Jak jsem již zmínil, pro teorie integrace byla a stále do značné míry je referenčním rámcem Evropa a evropský integrační proces. V určitých případech mohou být existující teorie částečně či úplně neplatné pro ostatní regiony světa a důvodů může být mnoho, ať již odlišný historický vývoj, stabilita a vývoj politického systému či pouhá mentalita. Procesy, které jsou v Evropě chápány jako standardní, tak za hranicemi Evropy nahlíženy být nemusí a to platí rovněž obráceně.

¹⁴ MALAMUD, Andrés. „Theories of Regional Integration and the Origins of Mercosur.“ s. 17.

¹⁵ MALAMUD, Andrés. *Spillover in European and South American Integration. A Comparative Evaluation.*(CIES e-Working Papers). s. 5.

2 Integrační procesy Latinské Ameriky

2.1 Organizace amerických států

2.1.1 Vznik OAS

Přestože byla Organizace amerických států formálně založena na jaře roku 1948, její kořeny sahají hluboko do devatenáctého století. První vlnou bylo svolání Panamského kongresu v roce 1826, jehož ideovým otcem byl Simón Bolívar. Jeho vizí, kterou deklaroval již v dopise z Jamajky v roce 1815, byla jednotná španělská Amerika. Výsledky Panamského kongresu byly však rozpačité a jeho závěry nikdy ani nebyly všemi státy ratifikovány. Zkušenost Panamského kongresu se ještě dvakrát opakovala, a to nejprve v roce 1847 na druhém Panamerickém kongresu v Limě a následně i na třetím kongresu opět v Limě v roce 1864.

Prvním reálně slibným krokem k budoucímu ustanovení OAS bylo svolání první Mezinárodní konference amerických států v roce 1890 ve Washingtonu, během které byla vytvořena Mezinárodní unie amerických republik (*International Union of American Republics*). Delegáty navrženým a schváleným účelem této unie bylo shromažďování a sdílení obchodních informací mezi zúčastněnými státy, kterých bylo na tomto kongresu osmnáct.¹⁶ Jako sekretariát této unie pak byla zřízena Obchodní kancelář amerických republik (*Commercial Bureau of American Republics*).

Během čtvrté Meziamerické konference, jež se konala v roce 1910, byla unie přejmenována na Unii amerických republik a z Obchodní kanceláře byla vytvořena Panamerická unie. Účel unie však zůstal nezměněn. Sídlem Panamerické unie se stal severoamerický Washington D. C., kde byla s přispěním 5 milionů US dolarů Andrewa Carnegieho postavena nová budova.

Rozhovory o vzájemné spolupráci v rámci obou Amerik pokračovaly i během třicátých let, kdy Spojené státy přišly s politikou *dobrého sousedství*, které mělo rozšířit dosavadní převážně ekonomickou spolupráci i o spolupráci na politické a bezpečnostní úrovni. Cesta

¹⁶ BATTAGLIA, Phillip F. *The OAS in the 21st Century: How Must It Change*. Washington D. C.: Inter-American Defense College, 2004. s. 12.

k nim však vedla přes kompromisy jak na straně Spojených států, tak na straně států Latinské Ameriky.

Latinskoamerické státy se během dvacátých let začaly obávat možné superiority Monroeovy doktríny nad principy Společnosti národů, tedy možného zásahu USA na jejich území bez jakékoliv nutnosti schválení.¹⁷ USA proto přišly s návrhem zavedení principu kolektivní bezpečnosti, kde by si byly všechny americké státy rovny. Tento stále nedopracovaný návrh byl přijat v roce 1936 v Buenos Aires. Tato dohoda pak bývá často označována za *kontinentalizaci* Monroeovy doktríny.¹⁸ O dva roky později na konferenci v Limě došlo ke vzájemné dohodě o pravidelných jednáních ministrů zahraničních věcí latinskoamerických států a USA. Ty se pak na pozadí druhé světové války odehrály v letech 1939, 1940 a 1942.

Definitivní podoba dohody o vzájemné pomoci byla přijata až dva roky po skončení světového konfliktu. Během Meziamerické konference o udržení míru a bezpečnosti kontinentu, která se konala v brazilském Rio de Janeiru, byla podepsána dvaadvaceti americkými státy Meziamerická smlouva o vzájemné pomoci (*Tratado Interamericano de Asistencia Recíproca – TIAR*). Tato smlouva byla založena podobně jako Společnost národů na již zmíněném principu kolektivní bezpečnosti. Základem tohoto principu je v podstatě známé: „Všichni za jednoho, jeden za všechny.“ V případě napadení či narušení integrity členského státu jsou všechny ostatní státy povinovány postavit se za jeho obranu. Tento princip by samozřejmě měl fungovat i mezi samotnými členskými státy, jak bude ale patrné, toto nemusí vždy platit. O funkčnosti principu kolektivní bezpečnosti je však možné na základě předválečné zkušenosti se zmíněnou Společností národů do značné míry pochybovat.

Kromě TIAR bylo na konferenci v Rio de Janeiru dohodnuto vytvoření Organizace amerických států. Oficiální založení organizace proběhlo však až na jaře následujícího roku na deváté Mezinárodní konferenci amerických států v kolumbijské Bogotě. Zde byla 30.

¹⁷ FENWICK, C. G. „The Organization of American States: The Transition from an Unwritten to a Written Constitution.“ *The American Journal of International Law*. 1965, vol. 59, No. 2 (Apr., 1965). s. 316.

¹⁸ FENWICK, C. G. „The Organization of American States: The Transition from an Unwritten to a Written Constitution.“ s. 316.

dubna 1948 podepsána jedenadvaceti americkými státy Charta Organizace amerických států a zároveň i Americká deklarace lidských práv.

V první části Charty se Organizace amerických států vymezuje v rámci OSN, kdy sama sebe označuje za jejího regionálního zástupce a své cíle a principy ve své podstatě podřizuje Chartě OSN. Cíle, které si OAS ve své chartě vytyčila, je možné rozdělit na základě tematiky na dvě skupiny. Tou první je tematika kolektivní bezpečnosti: zaručení míru a bezpečnosti kontinentu; podporování a upevňování zastupitelské demokracie, respektujíc princip nevměšování se; zabraňování sporům a případně jejich mírové řešení mezi členskými státy; zajišťování vzájemné pomoci v případě agrese; usilování o řešení politických, právních či ekonomických sporů. A druhou tematickou skupinou je společný rozvoj, kam lze zařadit tyto cíle: společnými silami usilovat o ekonomický, sociální a kulturní rozvoj; vymýtit extrémní chudobu, která zabraňuje demokratickému rozvoji národů; dosáhnout efektivního omezení konvenčních zbraní a využít ušetřených nákladů na ekonomický a sociální rozvoj členských států.¹⁹

Na jedné straně jsou jasně deklarované cíle, které si Organizace amerických států stanovila, a na té druhé jsou cíle, které již zcela oficiálně nikdo přímo nedeklaroval. OAS byla sice založena rok před podepsáním Severoatlantické smlouvy, díky čemuž se může chlubit označením nejstarší mezinárodní regionální organizace, nicméně v tuto dobu byla železná opona mezi Východem a Západem již stažena. Právě začátek studené války byl okamžikem, kdy se obě světové supervelmoci snažily vytyčit si svá teritoria a své sféry vlivu. Pro Spojené státy pak bylo minimálně z prestižních důvodů důležité udržet si svůj vliv na dění v Latinské Americe, nemluvě o strategických důvodech. OAS byla pro tento druh nepřímých záměrů či cílů pro Spojené státy naprosto ideální možností, jak si svá teritoria pohlídat a ovlivňovat jejich další politické směřování.

2.1.2 OAS a její struktura

Institucionální struktura Organizace amerických států se v průběhu její historie několikrát měnila na základě protokolů, které upravovaly Chartu OAS. První úpravou byl Protokol z Buenos Aires, který byl podepsán v roce 1967 a vstoupil v platnost v roce 1970.

¹⁹ OAS. *Carta de la Organización de Estados Americanos*. 1948.

Druhou úpravou byl Protokol z Cartageny podepsaný v roce 1985 a platící od roku 1988, třetí byl Protokol z Managuy z roku 1993 a platící od roku 1996. Poslední úpravou byl Washingtonský protokol, který byl podepsán v roce 1992 a v platnost vstoupil v roce 1997.²⁰

Nejvyšším orgánem Organizace amerických států je podobně jako například v OSN Valné shromáždění (*Asamblea General*). Tato instituce byla vytvořena na základě Protokolu z Buenos Aires v roce 1967. Do roku 1967 ji předcházely Meziamerické konference, které se měly konat každých pět let. Oproti nim je Valné shromáždění povinno svolávat zasedání každý rok. V případě naléhavých okolností může být svoláno Stálou radou OAS na žádost minimálně dvou třetin členských států. Valné shromáždění pak může zasedat jednak v hlavním sídle OAS ve Washingtonu nebo případně na území jakéhokoliv členského státu.

Valné shromáždění je tvořeno akreditovanými delegacemi jednotlivých členských států, které jsou vedeny ve většině případů ministry zahraničních věcí. Každý ze zastoupených států má k dispozici jeden hlas, přičemž právo veta nemá žádný z nich. Při rozhodování Valného shromáždění je potřeba absolutní většiny hlasů, případně dvoutřetinové většiny, je však kladen velký důraz na to, aby rozhodnutí byla přijata všeobecným konsenzem.

Hlavní úlohou Valného shromáždění je rozhodování o politikách jednotlivých institucí a OAS jako takové. Dále pak rozhoduje o celkovém rozpočtu, stanovuje způsoby koordinace práce jednotlivých institucí nebo určuje normy, které upravují činnost Generálního sekretariátu.²¹ Rozhodnutí Valného shromáždění jsou prováděna především ve formě jednotlivých rezolucí.

Druhou ústřední institucí Organizace amerických států je úřad generálního tajemníka (*Secretario General*), také Generální sekretariát (*Secretaría General*). Generální sekretariát byl v roce 1948 vytvořen z již existující Panamerické unie a dokazuje to i první zvolený generální tajemník Alberto Lleras Camarago, který byl předtím tajemníkem unie.

²⁰ U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Fact Sheet: The Organization of American States*. Washington D. C.: U. S. Mission to the Organization of American States, 2008. s. 2.

²¹ U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Background Notes: The Organization of American states*. Washington D. C.: Bureau of Inter-American Affairs, 1998. s. 8.

Úlohou Generálního sekretariátu je provádění a uskutečňování programů a politik schválených Valným shromážděním. Jeho nejvyšším představitelem je, jak již bylo zmíněno, generální tajemník, který je společně se svým zástupcem do své funkce volen Valným shromážděním na dobu pěti let s možností jednoho znovuzvolení. Úřad pak nemůže být zastáván dvakrát za sebou reprezentantem jednoho státu. Povinnosti a pravomoci generálního tajemníka rozšířil Protokol z Cartageny, který mu mimo jiné určil povinnost předkládat zprávy týkající se bezpečnosti a jiných krizí Stále radě.²²

Třetí, neméně důležitou institucí, která byla v rámci Organizace amerických států vytvořena, je již zmiňovaná Stálá rada (*Consejo Permanente*). V této instituci jsou po jednom velvyslanci zastoupeny všechny členské státy, místem pravidelných pracovních setkání je hlavní budova ve Washingtonu a periodičita setkání je minimálně jednou během čtrnácti dní. V případě nutnosti může být však také svolána doslova okamžitě na žádost kteréhokoliv z jejích členů.

Stálá rada je odpovědná Valnému shromáždění a společně s Generálním sekretariátem zastává funkci jakési exekutivy. Skrze stálé nebo *ad hoc* vytvořené komise a pracovní skupiny vykonává každodenní práci, především implementaci jednotlivých politik schválených Valným shromážděním.²³ Předsednický post rady je obměňován každé tři měsíce v abecedním pořádku.

Prostřednictvím Stále rady je dále pak svoláváno i Poradní setkání ministrů zahraničí (*Reunión de Consulta de Ministros de Relaciones Exteriores*), které rada svolává na žádost některého z členských států v případě velmi naléhavé události. Tato instituce má pro Organizaci amerických států hlavně, jak už samotný název napovídá, poradní charakter a není vyžadována žádná pravidelná četnost setkání.

V rámci oficiální institucionální struktury Organizace amerických států byly dále během existence OAS vytvořeny i další především specializované orgány. Některé z nich jsou na

²² HERZ, Monica. *Does the Organization of American States Matter?* Crisis States Working Papers Series n. 2. London: London School of Economics, 2008. s. 7.

²³ U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Background Notes: The Organization of American states.*

OAS přímo institucionálně vázány, některé jsou částečně samostatné a některé byly prostřednictvím OAS založeny, ale dále fungovaly zcela nezávisle na OAS.

V roce 1959 byla vytvořena Meziamerická komise pro lidská práva, kterou tvoří sedm členů přímo volených Valným shromážděním. Díky Protokolu z Managuy z roku 1993 byla vytvořena Meziamerická rada pro společný rozvoj (*Consejo Interamericano para el Desarrollo Integral - CIDI*), která zahrnuje dosavadní ekonomickou radu a Radu pro vzdělání, vědu a kulturu. Hlavní úlohou CIDI je zajišťovat pomocí spolupráce členských zemí rozvojové aktivity a především bojovat s extrémní chudobou. Třetím poradním orgánem je Meziamerický právní výbor, který zajišťuje OAS právní servis od právnických analýz až po kodifikovanou přípravu mezinárodního práva.

Přímo pod hlavičku Organizace amerických států dále spadá šest specializovaných organizací, a to: Panamerický institut geografie a historie (PAIGH); Panamerická zdravotnická organizace (PAHO); Meziamerický indiánský institut (III); Meziamerický dětský institut (IIN); Meziamerický institut pro zemědělskou spolupráci (IICA) a Meziamerická komise žen (CIM). Tyto specializované organizace jsou zahrnuty v rámci Charty OAS a fungují na mezivládní úrovni. Většina z nich byla vytvořena prostřednictvím mezinárodních dohod ještě před vznikem OAS, například PAHO byla založena již v roce 1902 nebo CIM a PAIGH v roce 1928.

Poslední skupinou institucionálních subjektů, které spadají pod Organizaci amerických států, je třináct úzce specializovaných center, výborů a komisí. Mezi ty patří například Meziamerická telekomunikační komise, Meziamerický obranný výbor nebo Centrum pro Americká právní studia.

2.1.3 Vývoj Organizace amerických států

Genezi Organizace amerických států není od samých počátků možné vidět zcela bez problémů. Z Charty OAS vyplývalo, že se má jednat o Organizaci, která latinskoamerickým státům dopomůže k bližší spolupráci se Spojenými státy a tudíž, jak pravděpodobně většina států předpokládala, i ke zlepšení vlastního ekonomického rozvoje. Jejich očekávání však nebyla naplněna.

Je nutné mít na paměti, že Organizace amerických států byla založena krátce poté, kdy Spojené státy spustily v Evropě svůj Marshallův plán, který měl pomoci v obnově a rozvoji států poničených druhou světovou válkou. Obnova Evropy byla pro Spojené státy v tu dobu jednoznačnou prioritou. Na jedné straně potřebovaly ekonomicky silnou Evropu proto, aby zde mohly udat část své výroby, a zároveň potřebovaly Evropu i politicky stabilní, a to z důvodu začínající studené války se Sovětským svazem.

Latinskoamerické státy se proto cítily být mimo zájem Spojených států i přesto, jak někteří politici uváděli, že státy Latinské Ameriky se podílely na světové válce. Určitému rozčarování se však nelze divit, jen pro srovnání: mezi lety 1945 a 1952 Spojené státy investovaly na území Belgie a Lucemburska větší kapitál než do celé Latinské Ameriky dohromady.²⁴

Byla to právě studená válka, vlivem které k sobě latinskoamerické země připoutaly pozornost Spojených států. Ty se totiž za každou cenu snažily nejen omezit, ale hlavně úplně zabránit šíření komunismu. Organizace amerických států a potažmo TIAR měly právě k tomuto účelu sloužit. Spojené státy tak od latinskoamerických států očekávaly stoprocentní podporu při hlasování na půdě OSN, nebo i to, že zruší veškeré své diplomatické vztahy se Sovětským svazem.²⁵ Tato očekávání ze strany USA však nebyla zcela naplněna.

Fungování Organizace amerických států po dobu studené války bylo značně rozpačité. Na jedné straně sloužila Spojeným státům jako nástroj nebo lépe řečeno jako omluva pro vojenské zásahy v latinskoamerických zemích, které se začaly politicky přiklánět na stranu socialismu a začaly ohrožovat jak politické, tak ale i ekonomické zájmy Spojených států. Na druhé straně OAS nechala bez povšimnutí mnohočetné vojenské převraty a diktátorské režimy, které díky nim začaly fungovat.

První možnost nepřímé intervence *de facto* nabídl Spojeným státům guatemalský prezident Juan Jacobo Árbenz. Ten byl v roce 1951 legitimně zvolen prezidentem, a to díky podpoře komunistických organizací. Z úřadu své funkce zahájil v roce 1952 v Guatemale

²⁴ SMITH, Josef. *The United States and Latin America: A history of American diplomacy 1776-2000*. New York: Routledge, 2005. s. 114.

²⁵ SMITH, Josef. *The United States and Latin America: A history of American diplomacy 1776-2000*. s. 117.

agrární reformu. Záměrem této reformy bylo přerozdělení nevyužitých zemědělských půd malým zemědělcům. Do této výměry však spadala také půda, která patřila a na které pěstovala banány americká United Fruit Company.

Odvetou Spojených států měla být intervence, která by odstranila nepohodlného guatemalského prezidenta z funkce. USA se nejdříve snažily o získání podpory u ostatních latinskoamerických států. Výzva USA ale nenalezla dostatečnou podporu. Z tohoto důvodu dostala americká CIA rozkaz na přípravu vlastní akce pod označením *Operation PBSUCCESS*. Ta byla zahájena poté, kdy guatemalská vláda uspěla v nákupu zbraní od tehdejšího komunistického Československa.

Operation PBSUCCESS zahrnovala vycvičení asi 150 guatemalských uprchlíků v Hondurasu a jejich následný vpád do Guatemaly. Ten se odehrál 18. července 1954 za podpory soukromých bombardérů najatých CIA. O deset dní později Juan Jacobo Árbenz odstoupil z funkce.

Na druhé straně Spojené státy v tomto období přímo, ale hlavně nepřímo, podporovaly diktátorské režimy, které se sice pohybovaly na jejich straně politického spektra, ale žádným způsobem nepřipomínaly demokracii. Mezi režimy podporované USA v té době je tak možné zařadit Batistův režim na Kubě, Stroessnerův v Paraguayi nebo Trujillův v Dominikánské republice. Americký diplomat George Kennan tento stav okomentoval: *„Je lepší mít silný režim u moci, než liberální, který by byl shovívavý, uvolněný a prolehlý komunisty.“*²⁶

V roce 1959 se ujal moci na Kubě Fidel Castro, který byl ochotný blízce spolupracovat se Sovětským svazem. I v tomto případě Spojené státy oprášily taktiku, které využily v Guatemale, a vylodily se v roce 1961 s přibližně 1 400 muži v Zátocě sviní. Tentokrát však akce nedosáhla kýženého výsledku, ba naopak. Tento incident opět proběhl bez většího zapojení Organizace amerických států, ta pouze o rok později suspendovala kubánské členství.

První relativně rychlou reakcí Organizace amerických států byla odpověď v podobě vylodění armády USA na půdě Dominikánské republiky. Zde po úspěšném atentátu na

²⁶ SMITH, Josef. *The United States and Latin America: A history of American diplomacy 1776-2000*. s. 123.

Rafaela Trujilla v roce 1961 zavládla značná politická nestabilita a USA se obávaly, že by se vlády mohli ujmout komunisté. Proto v roce 1965 poslala na ostrov své vojáky. V momentě, kdy již američtí parašutisté začali úspěšně operovat v Dominikánské republice, OAS svolala mimořádné setkání ministrů zahraniční. Ti rozhodli sankcionovat Spojené státy odebráním velení celé operace, které bylo přiděleno brazilskému generálovi Hugo Panasco Alvimu. Realita však byla taková, že reálné vedení amerických jednotek a všech operací na území Dominikánské republiky zůstalo v rukách amerického generálporučíka Palmera.²⁷

Nedostatečná reakce a celkový neúspěch Organizace amerických států se opakoval v roce 1973. Ani tentokrát nebyl scénář celého incidentu odlišný od těch předchozích. V roce 1970 byl v Chile demokratickým způsobem zvolen do prezidentského křesla Salvador Allende, reprezentant Chilské socialistické strany. Allende kromě opětovného navázání styků s komunistickou Kubou a ostatními komunistickými zeměmi po světě, jako byl Sovětský svaz, Čína a Severní Korea, také začal proces znárodňování. Trnem v oku mu samozřejmě byly severoamerické těžební společnosti Anaconda a Kennecot, za něž měly Spojené státy inkasovat 300 milionů dolarů, ale vyplacen nebyl ani cent kvůli Allendeho úsudku, že si tyto společnosti již vydělaly peněz dostatek.²⁸

CIA se na půdě Chile zapojila již před hlasováním o potvrzení Allendeho prezidentského mandátu, které musí absolvovat vítěz voleb, který neobdržel více než nadpoloviční většinu hlasů. CIA potažmo USA využily tohoto krátkého období, aby utratily přes milion dolarů v kampani proti Allendemu, ale bezvýsledně. Obrat v situaci přinesl až Pinochetův vojenský převrat, který vytrhl Spojeným státům trn z paty. Americká administrativa sice odmítla, že by se na přípravě převratu jakkoliv podílela, ale málokoho přesvědčila. Ani v tomto případě nebyla Organizace amerických států s to zaujmout jakékoliv stanovisko, a to i mimo jiné proto, že v mnoha zemích existoval autoritářský režim. Výmluvou pro OAS může být, že v Chartě nebyla v tu dobu pro jakoukoliv reakci na podobnou situaci jednoznačná odpověď.

²⁷ BATTAGLIA, Phillip F. *The OAS in the 21st Century: How Must It Change*. s. 20.

²⁸ SMITH, Josef. *The United States and Latin America: A history of American diplomacy 1776-2000*. s. 137.

V osmdesátých letech se reakční neschopnost Organizace amerických států opakovala dvakrát. Poprvé v případě války mezi Argentinou a Velkou Británií o Malvínské/Falklandské ostrovy. Spojené státy se nejen díky členství v NATO přidaly na stranu Velké Británie. Zřejmou snahou USA bylo udržet kompaktní Severoatlantickou alianci, která byla oponentem Sovětskému svazu a jeho Varšavské smlouvě. Latinskoamerické země v tomto viděly otevřenou zradu ze strany USA. Argentina sice požadovala aktivaci Meziamerické smlouvy o vzájemné pomoci, mezi členskými státy ale nebylo dosaženo dostatečného konsenzu.

Stejným způsobem dopadla i snaha o zásah ze strany OAS v momentě, kdy Spojené státy vojensky intervenovaly v roce 1989 v Panamě. I zde si Spojené státy primárně hlídaly svoji investici v podobě Panamského průplavu a i v tomto případě nebyly členské státy OAS s to se shodnout na případné reakci.

Během období studené války však lze najít i momenty, kdy Organizace amerických států dostala cílů, které si sama ve své Chartě stanovila. První z úspěchů se dostavil hned v roce podpisu Charty. Prostřednictvím OAS bylo dosaženo smíru mezi Kostarikou a Nikaraguou v jejich pohraniční rozepři. V roce 1959 OAS garantovala vzdání se kubánských jednotek působících v Panamě. Dále pak ve stejném roce bylo poprvé svoláno poradní setkání ministrů zahraničí, aby se zabývali pokusem o atentát na venezuelského prezidenta Rómula Betancourta, za kterým stál dominikánský diktátor Rafael Trujillo. Rozhodnutí ministrů bylo uvalit na Dominikánskou republiku diplomatické a ekonomické sankce, které vedly mimo jiné i k rozpoutání dominikánské krize a následnému úspěšnému pokusu o atentát na Trujilla.²⁹ Pravděpodobně největší zásluhu má Organizace amerických států na ukončení fotbalové války, kdy mezi sebou v roce 1969 čtyři dny válčily Honduras a Salvador. Zástupcům OAS se podařilo sejít hned druhý den po vypuknutí bojů a pod hrozbami sankcí vůči Salvadoru se podařilo vyjednat příměří.

2.1.4 OAS po skončení studené války

Konec osmdesátých let a začátek let devadesátých poznamenal na jedné straně slábnoucí konflikt mezi Východem a Západem, který byl v roce 1989 i ukončen, a přechody

²⁹ HERZ, Monica. *Does the Organization of American States Matter?* s. 14.

latinskoamerických diktatur na demokracii. Tato situace vytvořila ideální podmínky pro to, aby byla skomírající a neakceschopná Organizace amerických států oživena. Utichající boj Spojených států se světovým komunismem jim umožnil více se zaměřit na region Latinské Ameriky a vylepšit si svoji ne zcela dobrou pověst.

V rámci Charty OAS byly přijaty od roku 1985 tři nové úpravy. Protokol z Cartageny z roku 1985 vyzdvihoval demokracii jako prostředek pro dosažení stability, míru a rozvoje v regionu.³⁰ Zásadní změnu přinesl Washingtonský protokol, který byl podepsán v roce 1992. Jeho přijetí již v roce 1948 by možná usnadnilo mnohá jednání, která se na půdě OAS vedla k tématu intervence. Washingtonský protokol umožňoval suspendovat členství státu, jehož demokraticky zvolená vláda byla svržena silou. Mimo to ale také učinil jako jeden z hlavních cílů OAS boj s extrémní chudobou. Poslední změnou byl Protokol z Managuy z roku 1993, díky kterému byly sloučeny dosavadní Ekonomická rada, Sociální rada a Rada pro vzdělání, vědu a kulturu v Meziamerickou radu pro společný rozvoj (*Consejo Interamericano para el Desarrollo Integral – CIDI*), která měla lépe koordinovat vzájemnou rozvojovou spolupráci a posilovat vzájemný pocit partnerství mezi americkými státy.

Díky Washingtonskému protokolu se Organizace amerických států stala první mezinárodní organizací, která do svých stanov zahrnuje podmínku demokratického způsobu vládnutí pro své členy. Zároveň Valné shromáždění v roce 1991 přijalo na svém plenárním zasedání rezoluci 1080, díky které bylo umožněno OAS svolat neprodleně Stálou radu nebo přímo Valné shromáždění v případě, že by byly porušovány demokratické principy vlády kteréhokoli členského státu. Valné shromáždění zároveň získalo pravomoc zasáhnout všemi způsoby, které umožňuje Charta OAS nebo mezinárodní právo.³¹

Rezoluce 1080 byla od svého schválení využita čtyřikrát. Poprvé byla využita ještě v roce 1991 v případě převratu na Haiti, který znamenal útěk do exilu pro Jeana-Bertranda Aristida. OAS se zde společně s Organizací spojených národů snažila o mírové řešení sporů. Následně však přešly k uvalení obchodního embarga. Situaci se podařilo vyřešit až v roce 1994, kdy se

³⁰ BATTAGLIA, Phillip F. *The OAS in the 21st Century: How Must It Change*. s. 22.

³¹ OAS. *AG/RES. 1080: Representative Democracy*. 1991.

haitský vojenský režim vzdal, povolil vstup severoamerických jednotek na své území a umožnil Aristidův návrat.

Podruhé hrála rezoluce 1080 roli o rok později v roce 1992 v případě Peru. Peruánský prezident Alberto Fujimori během svého úřadování provedl markantní úpravy ústavy, které Stálá rada OAS označila za nedemokratické. Fujimori následně přistoupil na vypsání nových prezidentských voleb, kterých se účastnili pozorovatelé z OAS. Ti na jejich průběhu neshledali žádné výrazné pochybení, a proto byla jejich mise ze strany OAS ukončena.

V roce 1993 tehdejší Guatemalský prezident Jorge Antonio Serrano zapříčinil třetí využití rezoluce 1080 v momentě, kdy zrušil v Guatemale ústavní demokracii. Ministři zahraničí členských států OAS tuto akci odsoudili a požadovali její obnovení. Jako pozorovatel byl vyslán Baena Soares, tehdejší generální tajemník OAS. Dne 7. července pak byl již podle obnovených demokratických principů zvolen guatemalským prezidentem dosavadní ochránce lidských práv Ramiro de León Caprio.

Prozatím poslední situací, kdy byla již zmíněná rezoluce 1080 použita, byl moment, kdy se paraguajský armádní velitel generál Lino Oviedo pokusil sesadit prezidenta Carlose Wamosyho. Díky promptní reakci ze strany OAS a zároveň i podpory tehdejšího amerického prezidenta Clintona bylo křeslo paraguajského prezidenta uchráněno před násilným převratem.³²

Rezoluce 1080 a Washingtonský protokol jasně deklarovaly snahu Organizace amerických států o udržení demokracie a zároveň o její posilování v rámci členských zemí. K těmto dvěma dokumentům přibyla Meziamerická demokratická charta, která byla podepsána bez takového záměru ale téměř symbolicky, v den teroristických útoků na New York a Washington 11. září 2001. Tato charta dává možnost jakémukoli státu požádat o pomoc OAS v případě ohrožení jeho demokratických principů či jeho legitimně zvolené vlády.³³

³² U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Background Notes: The Organization of American states.*

³³ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. México D. F.: Universidad Nacional Autónoma de México, 2008. s. 27.

Hlavní současnou náplní OAS při zajišťování demokracie a demokratických principů v rámci členských států je monitorování a dohled nad volbami. V roce 2006 byl vytvořen Sekretariát pro politické záležitosti, který tuto činnost OAS koordinuje.

Ochrana demokracie ale nezůstala jedinou činností, kterou se Organizace amerických států zabývá. I po skončení studené války zůstává otázka kontinentální bezpečnosti stále jedním z hlavních témat. Od časů studené války se však změnilo hlavní těžiště, které je v současnosti orientováno hlavně na kontrolu obchodu se zbraněmi, boj proti terorismu nebo boj proti obchodu s drogami.

V roce 1991 byla vytvořena Hemisferální bezpečnostní komise (*Hemispheric Security Commission*), která se později v roce 1995 stala stálým orgánem OAS s mandátem pro revizi a reformování bezpečnostního systému obou Amerik.³⁴ Během své existence tato komise připravila návrhy týkající se transparentního obchodu se zbraněmi, zákazu nášlapných min, potírání černého trhu se zbraněmi apod. Hlavní snahou nově vytvářeného bezpečnostního systému je postupné přijetí principů předložených na Helsinské konferenci v roce 1975, tzv. opatření pro budování důvěry a bezpečnosti.³⁵ Prostřednictvím výměny informací o pohybu a výcviku jednotek, výměny personálu aj., ale hlavně prostřednictvím otevřené komunikace by mělo být dosaženo snížení či odstranění tenzí mezi jednotlivými státy. V roce 2003 byla na Speciální bezpečnostní konferenci v Mexiku přijata Deklarace bezpečnosti v Amerikách, která poskytuje návody a doporučení pro řešení pohraničních konfliktů, pro snižování zbrojních výdajů apod.³⁶

Třetí důležitý okruh činností Organizace amerických států mimo již zmíněnou ochranu demokracie a bezpečnostní strategii tvoří podpora rozvoje členských států. Pod hlavičkou CIDI byla v roce 1999 vytvořena Meziamerická agentura pro spolupráci a rozvoj. Ta má jednak pomáhat při hledání finančních zdrojů pro jednotlivé rozvojové aktivity, tak zároveň tyto zdroje mezi jednotlivé projekty rozdělovat. Regionální rozvoj je také spjatý s odstraňováním obchodních bariér. Proto OAS ve spolupráci s Meziamerickou rozvojovou bankou (*Inter-American Development Bank*) a Ekonomickou komisí OSN pro Latinskou

³⁴ HERZ, Monica. *Does the Organization of American States Matter?* s. 16.

³⁵ HERZ, Monica. *Does the Organization of American States Matter?* s. 18.

³⁶ U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Fact Sheet: The Organization of American States.* s. 3.

Ameriku a Karibik vyjednávají vytvoření Americké zóny volného obchodu. Tyto snahy však byly ukončeny bez hmatatelného výsledku, a to převážně kvůli dalším podobným snahám, které jsou ale zaměřeny na region Latinské Ameriky.

Poslední důležitý fenomén, který se v posledních dvaceti letech objevil, je konání Summitů Amerik, na kterých se setkávají hlavy všech Amerických států. První summit byl svolán prezidentem Clintonem v roce 1994 do Miami, kde hlavním tématem jednání bylo právě vytvoření zóny volného obchodu. Zatím poslední pátý Summit Amerik proběhl v roce 2009 na Trinidadu a Tobagu. Z počátku byly tyto summity svolávány *ad hoc*, až později byly institucionalizovány pod hlavičkou Organizace amerických států. Účelem setkávání vrcholných představitelů je snaha o vytváření společných postupů, koordinace společných strategií vzájemné spolupráce, případně pak řešení aktuálních problémů.

2.1.5 Shrnutí

Organizace amerických států měla a má již od svých počátků vysoké ambice, které je složité naplnit i v případě dobrých podmínek. V ideálním stavu by měla tato organizace představovat jakousi platformu, na které budou všechny americké státy stavět svoji vzájemnou spolupráci, svoji bezpečnost a svůj zdárný, nejen ekonomický rozvoj. Za ideálních podmínek.

Ve vývoji Organizace amerických států je však možné najít dvě hlavní deformace, které ji od ideálního stavu oddalují. První z nich je dominantní postavení Spojených států amerických. Na jedné straně jsou tu Spojené státy, ekonomicky vyspělé, diplomaticky velmi vlivné, a na druhé straně se pohybuje zbytek latinskoamerických států toužících jak po ekonomickém rozvoji, tak po diplomatickém vlivu. Tato situace tak nabízí Spojeným státům obrovské příležitosti jak svého postavení využít a případně i zneužít, což i několikrát udělaly. Druhá deformace už pouze vychází z té první. Vznik a dlouhodobý vývoj OAS byl poznamenán studenou válkou, ve které byla většina latinskoamerických států pouze jednou z loutek v rukách USA. Tento stav pak již jen dokončil pokřivení vzájemných vztahů mezi severem a jihem Ameriky.

Výsledkem pak byla dlouhou dobu ve skutečnosti nefungující organizace, která byla v důležitých rozhodnutích zablokována početně většinovým jihem bez vlivu a osamělým, ale

dostatečně mocným severem. Konec studené války však nepřinesl konec nadvlády USA, ale pouze posun jejích zájmů o trochu blíže Latinské Americe, vztah ale zůstává téměř neměnný.

2.2 Latinskoamerická asociace volného obchodu / Latinskoamerická integrační asociace

2.2.1 Vznik ALALC

Počátky diskuze o vytvoření zóny volného obchodu, případně jednotného trhu v rámci Latinské Ameriky se objevily po skončení druhé světové války. V roce 1948 byla v rámci struktury Organizace spojených národů vytvořena Ekonomická komise pro Latinskou Ameriku a Karibik (*Comisión económica para América Latina y Caribe – CEPAL*), jejíž hlavní náplní byla tvorba studií a příprava návrhů ekonomických strategií pro latinskoamerický region. Cílem komise bylo vytvoření strategie jednak pro dosažení ekonomického rozvoje regionu, tak k vytvoření jeho určité ekonomické nezávislosti a zároveň k posílení integračního procesu v rámci Latinské Ameriky.³⁷

Od třicátých let dvacátého století začaly latinskoamerické státy v reakci na světovou hospodářskou krizi zavádět v rámci svých ekonomik politiku industrializace nahrazující import (*Import Substitution Industrialization - ISI*). Základem této politiky je snaha o nahrazení dovozu většiny produktů vlastní výrobou, a díky tomu je podpořen rozvoj vlastních národních ekonomik skrze státní i nestátní investiční pobídky. Důležitým efektem je také snížení závislosti na ostatních státech, a tedy i prevence zmírňující případné dopady nestability světové ekonomiky.

Výsledky této politiky v latinskoamerických zemích však nedopadly zcela podle očekávání. Industrializací nahrazující import bylo dosaženo mírného rozvoje průmyslu a navýšení počtu pracovních míst. Přesto se však nepodařilo vyřešit celkovou zaostalost průmyslové výroby, ani kýženou nezávislost na okolních státech. Většina národních ekonomik byla stále závislá na exploataci přírodních zdrojů a nekvalifikované pracovní síle. Tento fakt zamezoval specializaci pracovní síly, a tím pádem i možnému zlepšení kvality produkovaných výrobků.³⁸

³⁷ GHIGGINO, Gonzalo. *A sesenta años de la ALALC: problemática, inicios y fracasos de la primera integración latinoamericana*. Córdoba: Grupo de Estudios Internacionales Contemporáneos, 2011. s. 4.

³⁸ MORALES FAJARDO, María Esther. „Un repaso a la regionalización y el regionalismo: Los primeros procesos de integración en América Latina.“ *CONfines*. 2007, 3/6 agosto-diciembre 2007. s. 71.

Návrhem ekonomů z CEPAL na řešení vzniklé situace bylo vytvoření jednotného trhu v rámci Latinské Ameriky. Tento návrh se opíral o přesvědčení, že zrušení veškerých obchodních bariér uvnitř regionu podpoří pohyb zboží mezi jednotlivými státy, ale zároveň budou všechny státy chráněny proti vnějším vlivům. Takovéto návrhy začaly být rozpracovávány Ekonomickým výborem, patřícím pod hlavičku CEPAL během druhé poloviny padesátých let.

Studie, které byly Ekonomickým výborem vypracovány, se postupem času a s mírou detailnosti začaly mírnit ve svých návrzích. Prvotní vizí byl jednotný trh, který by předpokládal odstranění obchodních bariér mezi členy a zároveň jednotný postup členů vůči třetím zemím. Protekcionismus jednotlivých zemí však takovéto řešení naprosto vylučoval.

Jedním z hybných momentů pro Latinskou Ameriku byl v roce 1957 podpis Římských smluv a vytvoření Evropského hospodářského společenství. Evropa tak byla jednak vzorem, ale také i konkurentem, jehož zemědělský protekcionismus měl tvrdý dopad na latinskoamerický export.

V roce 1958 proběhla první řada jednání v Santiagu de Chile mezi zástupci Argentiny, Brazílie, Chile a Uruguaye o vytvoření vzájemného systému obchodních preferencí, který měl usnadnit obchodní výměnu mezi těmito státy. O rok později proběhla další řada jednání, která inicioval CEPAL. K již zmíněným státům se přidali zástupci Bolívie, Paraguaye, Peru a Uruguaye a jako pozorovatelé i zástupci Mexika a Venezuely. Ti se během jednání shodli na vytvoření zóny volného obchodu. Ustoupili tak z původních plánů, které připravoval CEPAL, na vytvoření jednotného trhu, který je považován díky větší komplexnosti za vyšší úroveň ekonomické a částečně i politické integrace.

O rok později se zástupci Argentiny, Brazílie, Chile, Mexika, Paraguaye, Peru a Uruguaye sešli v Montevideu již k podpisu smlouvy o vytvoření Latinskoamerické asociace volného obchodu (*Asociación Latinoamericana de Libre Comercio – ALALC*). Ještě týž rok se ke Smlouvě z Montevidea připojily Kolumbie a Ekvádor. V roce 1966 se pak ke smlouvě připojily i Venezuela a Bolívie.

Smlouva z Montevidea zavedla ve snaze o zvýšení vzájemného obchodu v rámci regionu přechodné dvanáctileté období, během něhož budou členské státy postupně

odstraňovat všechny obchodní bariéry, jako jsou cla nebo kvóty. Po uplynutí tohoto přechodného období měly být všechny obchodní bariéry odstraněny a zóna volného obchodu tak měla mít svou finální podobu. Smlouva však kromě těchto obchodních opatření nezavádí žádná další opatření týkající se například koordinace zemědělské politiky apod. Nevytváří tím tak další prostor pro vzájemnou spolupráci a případně ani možnost pro vytvoření jednotného trhu.³⁹

2.2.2 Struktura ALALC

Pro potřeby ALALC byla vytvořena jednoduchá institucionální struktura, kterou tvořila Konference členských států (*Conferencia de las Partes Contratantes – CPC*), Stálý výkonný výbor (*Comité Ejecutivo Permanente – CEP*) a Rada ministrů zahraničních věcí (*Consejo de Ministros de Relaciones Exteriores*).

Konference byla ústředním plénem, které projednávalo a rozhodovalo o postupu liberalizace vzájemného obchodu. Stálý výkonný výbor byl tvořen vedoucími zástupci národních delegací a představoval exekutivní moc v rámci ALALC. Poslední Rada ministrů doplňovala činnost Stálého výboru a postupně její pravomoce i přebírala z důvodu jeho částečné nefunkčnosti.

2.2.3 Vývoj ALALC

Vývoj postupné liberalizace vzájemného obchodu byl založen na dvou druzích vyjednávání. Tím prvním bylo každoroční vyjednávání o tzv. národních seznamech (*Listas Nacionales*), prostřednictvím kterých se každý zúčastněný stát zavázal k odstranění bariér volného obchodu u určitých komodit.⁴⁰ Výhodou pak byla případná možnost stažení jednotlivých komodit. Druhý typ vyjednávání byl o tzv. společném seznamu (*Lista Común*), to se odehrávalo každé tři roky. Společný seznam představoval výčet komodit, na kterých se všechny členské státy společně domluvily, že v jejich případě odstraní všechny obchodní bariéry. Rozdíl mezi národním a společným seznamem byl, že v případě národního seznamu

³⁹ MAGARIÑOS, Gustavo. *La ALALC: la experiencia de una evolución de once años*. Sympóziom: El Uruguay y la ALALC. Montevideo: INTAL, 1972. s. 7.

⁴⁰ BULMER-THOMAS, Victor. *The Economic History of Latin America Since Independence*. New York: Cambridge University Press, 2003. s. 292.

byl výčet navržených komodit určován přímo členskou zemí a jeho výhodou bylo případné možné stažení daných komodit ze seznamu. Oproti tomu společný seznam představoval multilaterální dohodu, na kterou musely přistoupit všechny státy a jejíž platnost byla nadále neměnná.

Vyjednávání národních seznamů se z počátku zdálo být úspěšným procesem. Během prvních dvou let bylo domluveno a odsouhlaseno 7 593 koncesí na volný obchod. Je však nutné brát tento úspěch se značnou rezervou. Během prvních let byly totiž hlavně projednávány a revidovány dohody, které již mezi členskými státy existovaly z předchozí doby a byly pouze přijímány pod hlavičku ALALC.⁴¹ Během následujících let se však množství komodit, u kterých by státy byly ochotné připustit volný obchod, téměř vyčerpalo. V případě společného seznamu se nikdy nepodařilo dojít k druhému jednání. To první proběhlo v roce 1964 a bylo na něm domluveno malé množství převážně primárních surovin. K dalšímu jednání se již nikdy nedospělo.⁴²

Ani výsledky z pohledu statistik nebyly nijak uspokojivé a v žádném případě nenaplnovaly očekávání, která zúčastněné státy měly. Jedním z primárních záměrů při podpisu Smlouvy z Montevidea bylo navýšení vzájemné obchodní výměny mezi státy. Žádné radikální navýšení se však nekonalo. Ke státům s nejvyšším nárůstem patřila Argentina, kde poměr intraregionálního obchodu k jeho celkovému objemu vzrostl ze 11,5 % v roce 1960 na 21,3 % v roce 1970 nebo v případě Uruguaye z 8,7 % na 23,2 %. Takovéto výsledky byly ale spíše výjimkou. U ostatních států byl nárůst pouze v řádu několika málo procent a v případě Bolívie a Venezuely se jednalo dokonce o pokles.⁴³

V roce 1969 byl přijat Caracaský protokol, který pouze potvrzoval neschopnost či spíše nevoli členských států přistoupit k celkové liberalizaci trhu. Caracaský protokol prodlužoval přechodné období, které bylo Smlouvou z Montevidea stanoveno na dvanáct let, tedy do roku 1972, až do roku 1980.

⁴¹ GHIGGINO, Gonzalo. *A sesenta años de la ALALC: problemática, inicios y fracasos de la primera integración latinoamericana*. s. 8.

⁴² BULMER-THOMAS, Victor. *The Economic History of Latin America Since Independence*. s. 293.

⁴³ ROMANO, Silvina María. *La integración económica latinoamericana y las relaciones político-económicas con Estados Unidos (1960-1973). Antecedentes del ALCA y el MERCOSUR*. CLACSO, 2005. s. 4.

Dalším problémem, který se začal koncem šedesátých let projevovat, byla odlišná úroveň i struktura ekonomiky jednotlivých členských zemí. Došlo tak k vytváření dvou bloků. Na jedné straně obchodně zaměřené státy označované jako ABRAMEX, tedy Argentina, Brazílie a Mexiko, a na druhé straně skupina méně rozvinutých států, do které patřila Bolívie, Chile, Kolumbie, Ekvádor a Peru. V roce 1969 toto rozdělení vyvrcholilo vytvořením Andského paktu a následným dalším oslabením pozice ALALC.

Omezené úspěchy, které byly díky ALALC dosaženy, ještě umenšily nastupující diktátorské režimy, které ve většině případů spoléhaly na uzavřené ekonomiky a vytváření své vlastní ekonomické soběstačnosti.⁴⁴ Do této skupiny sice nezapadají režimy v Chile a Argentině, avšak ani ty nespoléhaly na přínosy případné integrace. Spíše se spoléhaly na pomoc investicí ze strany Spojených států.

Během sedmdesátých let se další vývoj v rámci ALALC prakticky zastavil a z asociace volného obchodu se stala spíše zóna vzájemných preferenčních smluv, které byly omezeny jen na malý segment komodit.⁴⁵ Hlavním důvodem, proč na jedné straně došlo k určitému ustrnutí celého vývoje a na straně druhé k určitému oddělení méně rozvinutých států a vytvoření Andského paktu, byla neexistence mechanismů, které by koordinovaly jednotlivé národní ekonomické politiky a dávaly by možnost čerpat z případných přínosů ekonomické integrace právě i malým a méně rozvinutým státům.

V roce 1978 bylo vzhledem k dosavadnímu ne zcela pozitivnímu vývoji ALALC rozhodnuto o jeho přetvoření a o vytvoření nových pravidel a mechanismů, které by reflektovaly získané zkušenosti. Bylo proto svoláno jednání na rok 1980 opět do Montevidea, kde mělo být rozhodnuto o dalším postupu.

2.2.4 Vznik ALADI

Na základě jednání bylo v roce 1980 rozhodnuto o nutnosti akceptování návrhů, které se objevily během vývoje ALALC, a jejich nutné realizaci. Byla proto vytvořena nová asociace,

⁴⁴ GHIGGINO, Gonzalo. *A sesenta años de la ALALC: problemática, inicios y fracasos de la primera integración latinoamericana*. s. 9.

⁴⁵ MORALES FAJARDO, María Esther. „Un repaso a la regionalización y el regionalismo: Los primeros procesos de integración en América Latina.“ s. 73.

kteřá měla vycházet ze zkušeností posledních dvaceti let, ale zároveň za nimi měla udělat tlustou čáru. Na základě podpisu nové Smlouvy z Montevidea byla založena Latinskoamerická integrační asociace (*Asociación Latinoamericana de Integración – ALADI*). Na podpisu smlouvy se podílela Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Kolumbie, Ekvádor, Mexiko, Paraguay, Peru, Venezuela a Uruguay. Do ALADI se později inkorporovala Kuba, která získala plné členství v roce 1999, a později i Panama v roce 2009.

V případě ALADI bylo jako vzdálený cíl stanoveno vytvoření jednotného trhu, nebyla však stanovena žádná lhůta, během které by tak mělo být učiněno. Smlouva z Montevidea dále zavádí zónu ekonomických preferencí, která je tvořena regionálními preferenčními celními sazbami, dohodami regionálního dosahu a dohodami částečného dosahu.

Výhodou ALADI oproti ALALC byla možnost uzavírat bilaterální či multilaterální dohody, které nebylo povinné rozšiřovat pro všechny členské státy, ale zároveň zde musela být možnost, aby se ostatní členské státy mohly do těchto dohod později zapojit.⁴⁶ Právě tyto dohody částečného dosahu přinášely příslib větší obchodní výměny mezi členskými státy a zároveň i možnost prohloubení integrace.

Dále na rozdíl od ALALC byla v rámci ALADI zakotvená ochrana méně rozvinutých zemí, které spadaly do speciálního režimu opírající se o třetí kapitolu Smlouvy z Montevidea. Díky této ochraně bylo možné, aby se méně rozvinuté státy mohly podílet na volném obchodu, ale aby zároveň mohly v některých případech udržet celní sazby.

2.2.5 Struktura ALADI

Podobně jako ALALC i institucionální struktura ALADI byla relativně štíhlá. Vrchním orgánem, který řídil veškerá ústřední politická a ekonomická rozhodnutí, byla Rada ministrů zahraničních věcí. Dále byla vytvořena Konference pro evaluaci a konvergenci, která vyhodnocovala jednotlivé postupy ekonomické integrace a zároveň přezkoumávala slučitelnost veškerých uzavřených dohod regionálního i částečného dosahu. Výsledky jejího

⁴⁶ BARROS, Raymundo. 1981. „Análisis comparativo de los Tratados de Montevideo 1960 y 1980.“ *Integración Latinoamericana: El INTAL y la integración latinoamericana durante 1980*. 1981, N° 54. s. 96.

hodnocení a případné návrhy, které by řešily neslučitelnost jednotlivých dohod, měla Konference předávat Radě ministrů.

Jako sídlo ALADI bylo vybráno uruguayské hlavní město Montevideo. V tomto sídle pak zasedá i třetí orgán, kterým je Výbor reprezentantů. Jedná se o stálý orgán, který je tvořen zástupci jednotlivých zemí, a jeho náplní je především dohlížení na dodržování principů vycházejících ze Smlouvy z Montevidea a případně hledání náprav.

Posledním orgánem je Generální sekretariát, který sídlí taktéž v Montevideu a zajišťuje technickou podporu ostatním orgánům a členským státům.

2.2.6 Vývoj ALADI

V průběhu prvních let fungování Smlouvy z Montevidea probíhala snaha o revidování stávajících vzájemných obchodních smluv, které vznikly během předchozích dvaceti let fungování ALALC. Jednalo se o přibližně dvacet tisíc koncesí, z nichž přes dvě třetiny byly položeny na multilaterální bázi.⁴⁷ Zbylá jedna třetina se týkala koncesí poskytnutých méně rozvinutým státům, a tudíž nemohly být na základě pravidel Smlouvy aplikovány pro ostatní členské státy.

Následně po revizi stávajících obchodních smluv byly stanoveny preferenční regionální celní sazby, které opět musely reflektovat míru ekonomické rozvinutosti členských zemí. V roce 1985 bylo také vytvořeno Regionální vyjednávací kolo (*Ronda Regional de Negociaciones*), které mělo na starosti přípravu postupné liberalizace trhů méně rozvinutých států.

Osmdesátá léta minulého století jsou v Latinské Americe poznamenána následky ropných šoků, které těžce zasáhly většinu latinskoamerických ekonomik. Jedním z hlavních průvodních jevů byl enormní nárůst zadluženosti, a to až do té úrovně, že se některé země dostaly do stádia neschopnosti dluhy splácet. Východiskem pak bylo přijetí drastických ekonomických opatření, která diktovaly Světová banka a Mezinárodní měnový fond.

⁴⁷ ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. s. 77.

S koncem osmdesátých let se podařilo ekonomiky latinskoamerických států stabilizovat. V rámci ALADI byla v roce 1988 rozběhnuta regionální dohoda o obnově a prohloubení intraregionálního obchodu.⁴⁸ Dohoda měla pomoci vzájemnému obchodu snížením preferenční celní sazby pro 30 % produktů, které byly běžně dovážené z třetích zemí. Přestože smlouva začala platit počátkem roku 1989, nedostalo se jí mezi členskými státy velké podpory a nikdy nenaplnila svůj účel.

V roce 1993 vznikla mezi členskými státy rozepře, a to z důvodu mexického členství v Severoamerické asociaci volného obchodu společně se Spojenými státy a Kanadou. Ostatní členské státy ALADI požadovaly po Mexiku, aby byly výhody, které tímto členstvím získalo, automaticky rozšířeny i na zbytek států. Tento spor byl dlouhou dobu řešen, ale nikdy v podstatě dořešen nebyl. Jedním z důvodů bylo vyjednávání ALADI o vzniku celoamerické zóny volného obchodu, která by tento problém vyřešila. Tato vyjednávání nebyla do současnosti ukončena, proto částečným řešením sporu bylo uzavření smluv o volném obchodu mezi Mexikem a některými členskými státy ALADI.⁴⁹

V rámci ALADI byl během následujících let domluven i schválen systém poskytování úvěrů pro pokrývání jednotlivých transakcí, které v rámci ALADI proběhnou. Následně jsou tyto transakce řešeny *en bloc* na pravidelných jednáních zástupců národních centrálních bank. Výsledkem tohoto mechanismu je výrazná úspora, jelikož nejsou placeny žádné poplatky.⁵⁰

V roce 2004 proběhla další řada jednání týkajících se vytvoření zóny volného obchodu nebo alespoň jejího pevně daného postupného zavádění. Na třinácté schůzi Výboru reprezentantů bylo sice na toto téma přijato rozhodnutí o postupném zavádění volného obchodu, ale mělo směřovat podobným směrem, kterým bylo nasměrováno do té doby. Nekonala se tedy žádná markantní změna. Páteří mělo nadále zůstat přijímání bilaterálních či multilaterálních smluv o volném obchodě.

⁴⁸ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 137.

⁴⁹ O'KEEFE, Thomas Andrew. *Latin American and Caribbean Trade Agreements: Key to a Prosperous Community of Americas*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009. s. 22.

⁵⁰ ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. s. 78.

ALADI se tak postupem času a postupem integračního vývoje Latinské Ameriky stalo jakousi zastřešující organizací. Jednak korigovalo veškeré bilaterální obchodní smlouvy, které vznikaly přímo mezi členy nebo případně mezi členy i nečleny. Zároveň také začalo udávat určitý referenční rámec pro již fungující integrační projekty, jako je CAN či MCCA, ale třeba i pro nově vzniknuvší MERCOSUR.

2.2.7 Shrnutí

Latinskoamerické vytváření volného trhu nebo dokonce jednotného trhu má za sebou již přes padesát let různých snah a různých pokusů. Je však patrné, že za uplynulých padesát let nebylo dosaženo žádné markantní změny natož výsledku, z kterého by mohla většina latinskoamerických států profitovat.

Fungování ALALC ztroskotalo na faktu, že většina latinskoamerických států neměla dostatek vůle se v zóně volného obchodu více angažovat. Výčet možných přínosů byl většinou podstatně kratší než ten, který se týkal případných negativ či problémů. Během dvanáctiletého přechodného období členské státy ALALC uzavřely dohody pouze v případech momentálního přínosu bez zvažování toho, že případný integrační proces jim mohl poskytnout silnější vyjednávací pozici i pro obchod směřující mimo Latinskou Ameriku.

ALADI částečně upravilo problém, který přinesl ALALC, a to že ve většině případů ze vzájemných smluv těžily větší a rozvinutější státy a ty malé měly dostatečný důvod cítit se diskriminované. ALADI zajistilo menším a méně rozvinutým státům jistou úroveň ochrany. Ani tento fakt však neznamenal nastartování fungujícího procesu ekonomické integrace Latinské Ameriky, který by vyústil v onu kýženou zónu volného obchodu natož v jednotný trh. ALADI tak v současnosti představuje pouze jakési shromaždiště obchodních údajů a informací zajišťující konzultační a technickou podporu pro své členy.

Mapa 2.2.1 – Členské státy ALADI

2.3 Andský pakt / Andské společenství národů

2.3.1 Vznik Andského paktu

V roce 1969 byl ukončen proces formálního utváření nového integračního seskupení v rámci Latinské Ameriky, kterým byl Andský pakt.⁵¹ Primární příčiny jeho vzniku je nutné hledat především ve vývoji v rámci Latinskoamerické asociace volného obchodu, která vznikla na začátku šedesátých let. ALALC byla tvořena státy, jejichž ekonomiky byly značně heterogenní, a to jak z pohledu velikosti, tak rovněž z pohledu rozvinutosti. Velké státy s většími ekonomikami z odstraňování celních bariér profitovaly na úkor těch menších.⁵² Není proto překvapivé, že se vzájemná spolupráce a snaha o vytvoření zóny volného obchodu v rámci ALALC začala zadržávat.

V rámci ALALC se díky tomuto vývoji již záhy po jejím vzniku utvořily neformální skupiny států, které byly z ekonomického pohledu více homogenní. Na jedné straně se utvořila skupina větších států, a to skupina ABRAMEX, která zahrnovala Argentinu, Brazílii a Mexiko. Na druhé straně se seskupily menší státy, mezi kterými byly Ekvádor, Chile, Kolumbie, Peru a Venezuela. Mezi těmito státy začala vznikat v polovině šedesátých let diskuse o bližší spolupráci nad rámec existující ALALC.

První faktická dohoda mezi zmíněnými zeměmi byla podepsána v roce 1966 a bývá označována jako Bogotská deklarace. Ta formálně zahájila proces formování Andského paktu. Během následujícího období však bylo nutné najít pevný právní rámec, ve kterém by se budoucí uskupení pohybovalo, a to z toho důvodu, že všechny zúčastněné země byly vázány regulami ALALC. Dohody bylo dosaženo během jednoho roku, kdy byla v uruguayské Punta del Esta podepsána Deklarace amerických prezidentů. Ta umožnila vznik subregionálních uskupení v rámci celé ALALC.

Celý proces vyjednávání vyvrcholil 26. května 1969 podpisem Dohody o subregionální integraci (*Acuerdo de integración subregional*) neboli tzv. Dohody z Cartageny. Svůj podpis pod

⁵¹ Kromě označení Andský pakt (*Pacto Andino / Andean Pact*) bývá také používáno označení Andská skupina (*Grupo Andino / Andean group*).

⁵² HOJMAN, David E. „The Andean Pact: Failure of a Model of Economic Integration?“ *Journal of Common Market Studies*. 1981, vol. XX, no. 2. s. 139.

tuto dohodu připojili zástupci Bolívie, Ekvádoru, Chile, Kolumbie a Peru. Tímto aktem byl vytvořen Andský pakt.

Záměry, kvůli kterým byl Andský pakt uzavřen, zcela odpovídaly situaci, ve které se zúčastněné státy nacházely. Jako primární záměr lze označit snahu o nastartování ekonomického rozvoje členských zemí, a to za předpokladu, že odstranění bariér a následné zvětšení trhu povede k navýšení intraregionálního obchodu a zlepšení míry industrializace. Tento předpoklad však musel bezpodmínečně zahrnovat i společnou průmyslovou politiku proto, aby bylo možné dodržet jistou rovnoměrnost dopadů integrace v jednotlivých členských státech. Ta byla především uplatňována skrze Sektorové programy průmyslového rozvoje (*Programas Sectoriales de Desarrollo Industrial – PSDI*).⁵³

Dalším záměrem vzniku Andského paktu byla nejen již zmíněná snaha států o rovnoměrné rozdělení pozitivních dopadů integrace, ale i odpovídající míra finančních investic jednotlivých států dovnitř uskupení. Rovnoměrné rozdělení jednotlivých vstupů i výstupů mezi členské státy tak mělo zaručit bezproblémové fungování celého integračního procesu a předejít situaci, která nastala v rámci ALALC, kdy jedna skupina států je integrací zvýhodňována na úkor druhých, jež následně celý proces zablokují. Pouze Bolívii a Ekvádoru, jako nejméně rozvinutým státům, byly zaručeny výjimky a preferenční přístup.

Pro své záměry vytyčily členské státy v rámci Dohody z Cartageny opatření a mechanismy, které měly zajistit jejich naplnění. Ve třetím odstavci Dohody jsou uvedeny následující: harmonizace ekonomických a sociálních politik a sblížení národních legislativ v příslušných oblastech; společné plánování, prohloubení procesu industrializace a zavádění subregionálních programů průmyslového rozvoje; program uvolňování vzájemné výměny, rychlejší než v rámci ALALC; společný vnější tarif, jehož předchozí fází bude zavedení společného minimálního vnějšího tarifu; programy s cílem urychlení rozvoje zemědělského sektoru; poskytování zdrojů v rámci i mimo subregion k zajištění investic nezbytných pro proces integrace; fyzická integrace a preferenční přístup k Bolívii a Ekvádoru.⁵⁴

⁵³ SALGADO, Germánico. 2009. „El Grupo Andino: Entre dos concepciones de la integración económica.“ *Revista de la Integración*. 2009, Junio, no. 4. s. 85.

⁵⁴ PACTO ANDINO. *Acuerdo de integración subregional*. 1969.

Dohoda z Cartageny také určovala 31. prosinec 1980 jako den, kdy měla být v úplné platnosti a bez dalších omezení uvedena v činnost zóna volného obchodu a zároveň s ní zaveden i společný vnější tarif.⁵⁵

2.3.2 Struktura Andského paktu

Institucionální struktura Andského paktu doznala během svého vývoje značných změn. Během formování Paktu zástupci CEPAL navrhovali, aby budoucí uskupení kopírovalo institucionální strukturu Evropského hospodářského společenství.⁵⁶ Tyto návrhy však nebyly vyslyšeny a byla vytvořena relativně jednoduchá struktura, která ale po dobu více než čtyřicetileté existence Paktu značně nabobtnala a z původních střízlivých institucí se stal institucionální kolos.

Původní Dohoda z Cartageny ustanovuje dva ústřední orgány, kterými jsou Komise (*Comisión*) a Rada (*Junta*), dále pak jeden poradní orgán, kterým je Ekonomický a sociální poradní výbor (*Comité Asesor Económico y Social*). Mimo tyto tři orgány je v Dohodě zahrnuta Andská rozvojová korporace (*Corporación Andina de Fomento*), která byla vytvořena již v roce 1968, ale začala fungovat až o dva roky později.

Komise byla nejvyšším orgánem Paktu, byla tvořena jedním reprezentantem a jeho zástupcem za každý členský stát. Její hlavní náplní pak mělo být zejména formulování všeobecné politiky a přijímání opatření k jejímu naplňování. Dále pak měla přijímat normy potřebné ke koordinaci rozvojových plánů a harmonizaci ekonomických politik jednotlivých členských států.⁵⁷ Mimo to Komise jmenovala členy Rady a rozhodovala o jejich věcných návrzích. Každý členský stát byl v Komisi zastoupen jedním volebním hlasem a k přijetí rozhodnutí bylo potřeba dvou třetin kladných hlasů a žádné negativní. V případě, že bylo rozhodnutí přijato dvěma třetinami, ale odmítnuto alespoň jedním hlasem, byl návrh vrácen Radě k přepracování.

Oproti Komisi byla Rada spíše technickým orgánem, který zastával funkci sekretariátu, připravoval návrhy pro Komisi a zpracovával pro ni různé studie. Rada byla tvořena třemi

⁵⁵ PACTO ANDINO. *Acuerdo de integración subregional*. 1969.

⁵⁶ BUSTAMANTE, Ana M. „Desarrollo institucional de la Comunidad Andina.“ *Aldea Mundo*. 2004, vol. 8, no. 016.

⁵⁷ PACTO ANDINO. *Acuerdo de integración subregional*. 1969.

členy, jejichž státní příslušenství mohlo připadat ke kterémukoli latinskoamerickému státu. Důvodem byla snaha o jejich nezájatost a neupřednostňování národních zájmů před zájmy celého Paktu.

Ekonomický a sociální poradní výbor byl tvořen členy nominovanými členskými státy a měl sloužit jako spojka mezi Radou a jednotlivými národními vládami.

První významná změna struktury proběhla v roce 1979. K stávající Komisi a Radě přibýly dva další orgány. Tím prvním byl Andský soudní tribunál (*Tribunal de Justicia Andino*) a druhým Andský parlament (*Parlamento Andino*). Kromě těchto dvou oficiálních těles však vznikla další dvě, která nebyla formálně v Dohodě z Cartageny ukotvena, ale měla značně silnou pozici. Jednalo se o Radu prezidentů (*Consejo Presidencial Andino*) a Radu ministrů zahraničních věci (*Consejo de Ministros de Relaciones Exteriores*). Poslední změnou bylo přetvoření Ekonomického a sociálního poradního výboru na Obchodní poradní výbor (*Consejo Consultivo Empresarial*) a Pracovní poradní výbor (*Consejo Consultivo Laboral*).

Kompetence Rady zůstaly téměř identické, postavení Komise se však změnilo. Přestože byla stále formálně nejvyšším orgánem Paktu, musela reflektovat rozhodnutí Rady prezidentů, která udávala všeobecný směr pokračující integrace.

Nejméně konkrétní postavení z nově vzniklých institucí měl Andský parlament. Ten se měl stát poradním orgánem Komisi a Radě, ale jeho pravomoci byly do značné míry pouze symbolického charakteru. Parlament je složen z pěti zástupců z každého členského státu a schází se dvakrát ročně.

Na rozdíl od Andského parlamentu vznik Soudního tribunálu byla výrazná změna a posun kupředu. Tribunál tvořený pěti soudci získal pravomoc vykládat, ale zejména i vymáhat společné právní předpisy, které byly přijaty Komisí a případně nebyly některým z členských států naplňovány. Jako nejvyšší soudní instance mohl Tribunál také rušit jednotlivá rozhodnutí Komise a jeho usnesení bylo závazné pro všechny členské státy.

Dalším přelomem pro institucionální strukturu Andského paktu byl rok 1996, kdy byl přijat Protokol z Trujilla. Andský pakt byl přejmenován na Andské společenství národů (*Comunidad Andina de Naciones*) a byl vytvořen Andský integrační systém (*Sistema Andino de Integración - SAI*), který zahrnuje veškeré instituce a orgány Andského společenství.

Nové uspořádání v rámci SAI zahrnovalo: Radu prezidentů, Radu ministrů zahraničních věcí, Komisi, Generální sekretariát, Soudní tribunál, Andský parlament, Obchodní poradní výbor, Pracovní poradní výbor, Andskou rozvojovou korporaci, Latinskoamerický rezervní fond a také Andskou univerzitu Simóna Bolívara.

Jak je zřejmé, Protokolem z Trujilla byly institucionalizovány obě, předtím formální, Rady, které se staly nejvyššími orgány Společenství udávající směr. Komisi bylo toto postavení odňato a byla jí dána pravomoc formulování, vykonávání a hodnocení integračních politik. Z Rady byl vytvořen Generální sekretariát s výkonnou pravomocí, avšak bez předchozí možnosti předkládání návrhů. Postavení Tribunálu se nikterak nemění, je pouze uděleno právo všem osobám přímo se na něj obrátit. Nemění se žádným způsobem ani role Andského parlamentu, který zůstává spíše byrokratickým aparátem bez větší možnosti cokoliv ovlivnit.

Změny, které proběhly v institucionální struktuře po roce 1996, SAI již pouze rozšiřovaly. Například v roce 2002 byl vytvořen Andský výbor pro prevenci a včasné varování před pohromami, v roce 2004 Rada ministrů sociálních věcí apod. K přesunu pravomocí mezi institucemi docházelo však již jen v zanedbatelném množství případů.

2.3.3 Vývoj Andského paktu

Vývoj Andského paktu, respektive Andského společenství, je možné dle událostí a charakteristiky rozdělit do čtyř rozdílných etap. Tou první je etapa formování, která trvala od momentu založení Paktu až do roku 1976. Druhá etapa, kterou charakterizovalo zbrzdění integračního procesu, trvala od roku 1977 až do roku 1982. Roky 1983 až 1988 byly poznamenány ekonomickou krizí a praktickým zvrácením integračního procesu. A poslední etapu trvající od roku 1989 až po současnost charakterizuje snaha o opětovné rozběhnutí integračního procesu, reforma Andského paktu a jeho přetvoření do Andského společenství národů.⁵⁸

⁵⁸ SALGADO, Germánico. 2009. „El Grupo Andino: Entre dos concepciones de la integración económica.“ s. 87.

2.3.3.1 Období 1969 – 1976

Období od vytvoření Andského paktu až do roku 1976 poznamenaly dvě zásadní události, které se obě týkaly členství a nečlenství jednotlivých států. Tou první bylo v roce 1973 přistoupení Venezuely a tou druhou naopak vystoupení Chile z Paktu v roce 1976.

Během prvních tří let existence Andského paktu se členské státy věnovaly harmonizaci jednotlivých politik. Je nutné připomenout, že podobně jako ALALC měly státy Andského paktu uzavřené ekonomiky a byla jimi aplikována politika industrializace nahrazující export (ISI). Ta předpokládala maximální roli státu a řízených zásahů do národních ekonomik. ISI byla aplikována také na úrovni celého Paktu. Pro její fungování bylo proto nutné společně sladit národní ekonomické programy a vytvořit společné.

V roce 1970 bylo přijato tzv. Rozhodnutí 24 (*Decisión 24*), které upravovalo podmínky zahraničních investic, jehož záměrem bylo převedení vlastnictví ze zahraničních vlastníků na vlastníky tuzemské, a to během následujících 15 let. Výsledkem měla být schopnost lepšího a efektivnějšího využití investic v rámci regionu tak, aby nebyly v nevýhodě méně rozvinuté státy.⁵⁹

Následně byl v roce 1972 přijat první sektorový program (PSDI) pro kovoobrábění. Vzhledem k tomu, že o rok později byla do Andského paktu přijata Venezuela, bylo nutné celý proces vyjednávání a schvalování opakovat. Druhý sektorový program týkající se petrochemie byl již přijat za účasti Venezuely v roce 1975.

Během tohoto prvního období mělo být dále spuštěno pomalé uvolňování vzájemného obchodu s cílem do roku 1980 zrušit veškeré celní i necelní bariéry mezi členskými státy. Proces liberalizace měl být postupný, kdy prvním krokem mělo být odstranění bariér u zhruba 6 000 komodit, které měly být obchodovány v rámci sektorových programů. Následně měl každý členský stát přijmout taková opatření, jaká sám uznal za vhodné, aby bylo zóny volného obchodu dosaženo včas. Vzhledem k tomu, že sektorové programy byly přijímány velmi pomalu a problematicky, tak i odstraňování celních bariér mezi členskými státy neprobíhalo dle očekávání.

⁵⁹ ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. s. 59.

Největší problém prvního období existence Andského paktu nastal v roce 1976, kdy se z Paktu rozhodlo vystoupit Chile. V Chile se v roce 1973 ujal vlády Augusto Pinochet, jehož vláda během následujících dvou let přijala opatření, která nebyla slučitelná se zásadami, na kterých byl Andský pakt založen. Pinochetova vláda se primárně přiklonila k ekonomickému neoliberalismu, který byl v opozici s ekonomickým protekcionismem a ekonomickou uzavřeností, které propagovaly ostatní státy Paktu. Nepřekročitelné problémy pro Chile byly dva spolu související záměry Paktu. Tím prvním bylo zavedení společného vnějšího tarifu, kdy Chile prosazovalo nižší sazby a faktické otevření ekonomiky. A tím druhým bylo již zmíněné Rozhodnutí 24, kdy se Chile stavělo proti tomu, aby zahraniční společnosti musely během daného období přejít pod kontrolu národních vlád.

První období Paktu tak není možné označit za zcela úspěšné. Mechanismy, které byly v rámci Dohody z Cartageny nastaveny, se dávaly do pohybu ztěžka a pomalu. Andský pakt navíc vyšel z tohoto období oslaben o jeden z důležitých členských států, z čehož se těžce vzpamatovával.

2.3.3.2 *Období 1977 – 1982*

Z dosavadního vývoje uvnitř Andského paktu začínalo být všem jasné, že stanovené termíny pro zavedení zóny volného obchodu a společného vnějšího tarifu nebude možné splnit včas. Členskými státy byly proto přijaty Protokoly z Limy a Arequipy, první již v roce 1976 v říjnu a druhý v dubnu 1978, které stanovená data oddalovaly. Zavedení společného vnějšího tarifu bylo posunuto z roku 1980 na rok 1984, respektive 1989 pro méně rozvinuté státy, a dokončení zavedení zóny volného obchodu bylo určeno na rok 1983 s možností dalšího odkladu na rok 1989, opět pro méně rozvinuté státy.

V roce 1979 byla také vypracována první evaluační zpráva mapující uplynulých deset let Andského paktu. Z té je patrné, v jakém stádiu se nacházelo zavádění zóny volného obchodu, pouze 25 % z obchodní výměny relativně rozvinutých států bylo bez celního zatížení. Oproti tomu volný obchod Bolívie a Ekvádoru vzrostl na 80 %.⁶⁰ Statistiky dále dokazují, že vzájemný obchod členských států se sice od roku 1970 zvedl ze 111 milionů USD

⁶⁰ BUSTILLO, Adolfo L. „Los primeros cuarenta años de integración andina.“ *Revista de la Integración*. 2009, no. 4, Junio. s. 102.

na 613 milionů USD v roce 1976, respektive 1 050 milionů v roce 1979.⁶¹ Problémem však bylo, že poměr vzájemného obchodu k obchodu se zbytkem světa se držel stále okolo hladiny 4,5 %.⁶²

Pokračování procesu integrace bylo znesnadňováno i ze strany samotných států a národních vlád, které díky tomu, že veškerá legislativa tvořená Komisí není *de facto* nikým vymahatelná, nezačleňovaly jednotlivá rozhodnutí a nařízení komise do svých národních legislativ. V roce 1979 nebylo minimálně v jednom státě Paktu začleněno do právního systému čtrnáct rozhodnutí Komise. Mezi nimi například směrnice pro harmonizaci právních předpisů o průmyslovém rozvoji nebo sektorový program pro automobilový průmysl.⁶³

Odpovědí na tento stav věcí bylo schválení Smlouvy o vytvoření Soudního tribunálu v roce 1979, který začal fungovat od roku 1983. Soudní tribunál byl ryze nadnárodní institucí, jež měla dohlížet a vymáhat naplňování jednotlivých rozhodnutí Komise.

Přestože sektorové programy či společný vnější tarif nebyly jedinými projekty Andského paktu, byly zprovozněny programy na technologický vývoj, fungovala Andská rozvojová korporace, tak právě neúspěch v primárních závazcích vyvolával značné ochlazování integračního nadšení. Méně rozvinuté státy, které se stále cítily být integrací znevýhodňovány, začaly opět veškerou snahu brzdit. Například Peru se vzhledem k zablokování integračního procesu začalo počátkem 80. let také přiklánět k neoliberalní ekonomické politice a snaze otevírat vlastní ekonomiku. Je však nutné podotknout, že Peru mělo nejvyšší cla v celém Andském paktu. Nicméně studená sprcha osmdesátých let však měla ještě přijít.

2.3.3.3 *Období 1983 – 1988*

Osmdesátá léta bývají v případě Latinské Ameriky označována jako ztracená dekáda a pro vývoj v rámci Andského paktu to platí také. Příčinou k tomuto pojmenování byla

⁶¹ SALGADO, Germánico. 2009. „El Grupo Andino: Entre dos concepciones de la integración económica.“ s. 88.

⁶² ARANA, Roberto G. „El Pacto Andino (1969 – 1999): Un balance a tres décadas de su fundación.“ *Investigación y Desarrollo*. 1999, no. 10. s. 128.

⁶³ BUSTILLO, Adolfo L. „Los primeros cuarenta años de integración andina.“ s. 103.

dlužnická krize, která postihla téměř všechny státy Latinské Ameriky. Důvodů pro ni se sešlo hned několik. Během šedesátých let si latinskoamerické státy popůjčovaly na vybudování infrastruktury miliardy amerických dolarů. Sedmdesátá léta však byla poznamenána světovou recesí, která na jedné straně vyvrátila ceny ropy a na straně druhé způsobila propad cen primárních surovin, o které se většina latinskoamerických států opírala. Výsledkem bylo skokové zvyšování cen potravin a ostatních produktů, roztočení inflační spirály, propad směnných kurzů národních měn a samozřejmě další nárůst státních dluhů. Mnoho států se tak ocitlo v situaci, kdy nemohly tyto dluhy splácet a byly odkázány na zahraniční pomoc.

Reakcí členských států Andského paktu bylo ještě větší uzavření národních ekonomik, které mělo za následek propad subregionálního obchodu o téměř 40 % v roce 1983 ve srovnání s rokem předchozím. Jestli v roce 1981, před tím než dlužnická krize v Latinské Americe propukla, dosahoval vzájemný obchod 1 238 milionů USD, tak v roce 1986 klesl na minimum, tedy na 655 milionů USD. Ukázkovým příkladem může být vzájemný obchod mezi Ekvádorem a Venezuelou, který z 54 milionů USD v roce 1982 klesl na úroveň 1,5 milionu v roce 1983.⁶⁴

Členské státy v takovéto situaci okamžitě ustoupily od jakékoliv liberalizace obchodu a místo toho začaly mezi sebou uzavírat dvoustranné obchodní dohody, které byly naprosto proti duchu Dohody z Cartageny. Tyto bilaterální dohody zahrnovaly kvantitativní omezení obchodu prioritních produktů jednotlivých zemí, které tak chránily vlastní výrobu.

Podobný efekt jako zmíněné bilaterální smlouvy měl i rozdílný postoj členských států k Rozhodnutí 24. Jednotlivé státy byly situací nuceny přilákat velké množství zahraničních investic, pro které musely vytvořit dostatečně stabilní prostředí. Způsob, jakým jej dosahovaly, však byl v jednotlivých státech odlišný. Harmonizace politik nebyla reálná v okamžiku, kdy například Peru a Bolívie postupovaly naprosto protikladně při vyjednávání restrukturalizace dluhu u Mezinárodního měnového fondu.⁶⁵

⁶⁴ SALGADO, Germánico. 2009. „El Grupo Andino: Entre dos concepciones de la integración económica.“ s. 88-89.

⁶⁵ ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. s. 59.

První vlašťovkou snah o obnovení integračního procesu bylo až v květnu 1987 přijetí takzvaného Protokolu z Quita. Tento protokol ve snaze o větší flexibilitu Dohody z Cartageny předal odpovědnost za zavedení společného vnějšího tarifu do rukou Komise, která mohla stanovit, jakým způsobem a kdy k němu bude dospěno. Protokolem bylo nahrazeno také Rozhodnutí 24 Rozhodnutím 220, které již nepožaduje, aby byly zahraniční společnosti kompletně pod tuzemskými vlastníky, ale snižuje tuto povinnost na 51 % podílu společnosti.⁶⁶ Protokol se také snaží přenést část pozornosti na spolupráci na vědeckém a technickém výzkumu, rozvoji přeshraničních regionů, podporu turismu, rozvoji sociálních a vzdělávacích systémů aj.⁶⁷

Vyjednávání Protokolu z Quita nastartovalo sérii dalších rozhovorů na úrovni prezidentů členských států, která měla přinést nové oživení integračního procesu.

2.3.3.4 Období po roce 1989

Rokem 1987 a podepsáním Protokolu z Quita získal integrační proces v rámci Andského paktu novou dynamiku. Iniciativu převzali prezidenti jednotlivých členských států, kteří se dohodli na pravidelných měsíčních schůzkách, aby nastavili nový směr andské integrace.

Během prezidentského jednání v roce 1989 na Galapágských ostrovech bylo domluveno postupné opouštění systému uzavřených ekonomik a jejich přetvoření na exportně orientované ekonomiky. Další prezidentská setkání se během následujících dvou let dále pořádala v La Pazu, Machu Picchu nebo v Caracasu.

Výsledkem těchto prezidentských jednání bylo stanovení nového data pro uvedení zóny volného obchodu v činnost, která tak měla být nově spuštěna od roku 1993. Každý členský stát si mohl na přechodné dvouleté ochranné období vybrat padesát produktů, kterých se liberalizace v prvním kroku netýkala. Důležitou výjimkou však bylo, že se proces liberalizace netýkal zemědělství a automobilového průmyslu.

Společně se zónou volného obchodu byla diskutována i otázka společného vnějšího tarifu a postupné vytvoření celní unie. Pro zavedení SVT byl podobně určen rok 1993.

⁶⁶ ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. s. 60.

⁶⁷ BUSTILLO, Adolfo L. „Los primeros cuarenta años de integración andina.“ s. 105.

Problém však nastal během vyjednávání jednotných tarifů, jelikož členské státy měly stále značně odlišné celní zatížení. Na jednom pólu se pohybovala Bolívie, jejíž průměrné celní zatížení bylo na úrovni 9,80 %, a na druhém pólu byly Ekvádor a Peru, jejichž cla dosahovala 18,52 %, respektive 17,56 %.⁶⁸

Na základě pokračujících jednání a nesouhlasu s nimi v roce 1992 Peru pozastavilo své členství v Andském paktu. Hlavním důvodem byl právě dojednávaný společný tarif a rozdělení jednotlivých tarifních úrovní. Svůj podíl na tom měla i vláda Alberta Fujimoriho, který právě v dubnu 1992 v Peru provedl převrat, následné změny ústavy a razantní zásahy do peruánské ekonomiky. Dalších jednání se tak Peru dále neúčastnilo.

Dne 31. ledna 1993 byla skutečně uvedena v činnost zóna volného obchodu mezi Bolívií, Ekvádorem, Kolumbií a Venezuelou. Úspěch byl slaven i o dva roky později, kdy k 1. únoru 1995 začal platit i společný vnější tarif. V případě SVT bylo totiž během roku 1994 dosaženo kompromisů, a tak mohl být nastaven tarif v průměrné výši 13,6 % se čtyřmi tarifními pásmy (5, 10, 15 a 20 %). Výjimka byla udělena Bolívii, jejíž průměrný tarif byl nastaven na 9,3 % a o dvou pásmech 5 a 10 %.⁶⁹ Každému státu bylo následně povoleno udělit určitý počet výjimek pro produkty, kterých se neměl SVT týkat. Počet výjimek se měl každým rokem snižovat o padesát.

Během roku 1995 začaly být, kromě zavedení SVT, na úrovni Rady prezidentů projednávány programové a institucionální změny. Ještě během téhož roku byl schválen Nový strategický návrh, který měl dále prohlubovat proces integrace. O rok později byl Radou prezidentů schválen již zmiňovaný Protokol z Trujilla.

Protokol z Trujilla přejmenoval Andský pakt na Andské společenství národů (*Comunidad Andina de Naciones*) a vytvářel Andský integrační systém, který zaštiťoval veškerou nově upravenou institucionální strukturu Andského společenství.

Rok 1997 se nesl ve znamení obnovených jednání se zástupci Peru. To původně na rok 1997 ohlásilo své úplné vystoupení z Andského společenství. Zástupci Peru však nakonec

⁶⁸ BUSTILLO, Adolfo L. „Los primeros cuarenta años de integración andina.“ s. 106

⁶⁹ PACTO ANDINO. *Decisión 370*. 1994.

byli pro to, aby jejich země ve Společenství zůstala. Ještě tentýž rok bylo dosaženo dohody o postupném začleňování Peru do zóny volného obchodu. V roce 1997 byl také zřízen Generální sekretariát, v jehož čele stanul Sebastián Alegrett Ruiz.

Novou metou, která byla stanovena po zavedení zóny volného obchodu a společného vnějšího tarifu, bylo především vytvoření společného andského trhu. Během roku 2000 přijala Rada prezidentů návrhy opatření pro harmonizaci politik, jež měly vést k jeho vytvoření. Cílem byl později stanoven rok 2005, nicméně se Andskému společenství do současné doby nepodařilo společný trh vytvořit.

Přestože vyjednávání společného andského trhu přetrvávala, hlavní pokroky se po roce 2000 týkaly spíše podpory sociálního rozvoje, tematiky udržitelného rozvoje apod. Andské společenství se tak spíše snažilo o rozšíření své působnosti do většiny odvětví lidské činnosti. Během roku 2001 byly například vytvořeny Integrované plány sociálního rozvoje (*Plan Integrado de Desarrollo Social – PIDS*), které se především snažily zapojit do integračních procesů i společnost. Během roku 2001 byl také přijat projekt *Pasaporte Andino*, který měl za cíl vytvoření jednotného cestovního pasu a realizován byl v roce 2005.

Zlomovým pro Andské společenství byl rok 2006. Ten byl nejprve zahájen úspěchem, kdy k 1. lednu Peru dokončilo proces přistupování k zóně volného obchodu. Ovšem 13. června zástupci Venezuely oznámili odchod země ze Společenství. Mezi důvody, proč tak venezuelská vláda učinila, bylo podepsání bilaterálních smluv o volném obchodu mezi USA, Peru a Kolumbií. Tento fakt nemohl Hugo Chávez přenést přes srdce.⁷⁰

Zmíněné smlouvy s USA však nebyly jediným kontaktem se zbytkem světa, který Andské společenství navázalo. Od konce devadesátých let Společenství vyjednávalo dohodu o volném obchodu se zástupci MERCOSURu. Finální dohoda o zřízení zóny volného obchodu byla podepsána na konci roku 2003, s platností od 1. června 2004. Mimo to mělo Andské společenství s výjimkou Venezuely od roku 1991 bezcelní přístup na trhy Evropských společenství a v současnosti je vyjednávána asociační dohoda mezi oběma celky. Je však nutné podotknout, že toto vyjednávání probíhá minimálně posledních deset let.

⁷⁰ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 90.

2.3.4 Shrnutí

Více než čtyřicetiletá historie Andského paktu, respektive Andského společenství národů, je značně rozporuplná. Na samém počátku integračních snah stály státy, které nebyly spokojené se svým postavením v rámci Latinskoamerické asociace volného obchodu. Vzhledem k jejich menším, relativně méně rozvinutým ekonomikám a kvůli neexistenci odpovídající redistribuce výstupů ALALC se rozhodly vytvořit vlastní organizaci. Ta však zdědila podobné nedostatky, které měla i ALALC. Členské státy ukázaly podobnou neochotu otevírat své trhy stejně, jak to učinily v rámci ALALC, a proces si navzájem více či méně vědomě blokovaly.

Prvních deset let, které proběhly ve znamení vystoupení Chile a pomalého vyjednávání, je vzhledem k chybějícímu subjektu, který by měl pravomoc kontrolovat a aktivně vymáhat jednotlivá rozhodnutí, možné označit v podstatě za ztracené.

Ztracenou dekádou však bývá označováno i následující desetiletí, které ve výsledku šlo naprosto proti procesu integrace, a ani zřízení Soudního tribunálu nemohlo tento fakt změnit. To málo, co bylo vytvořeno za prvních deset let integrace, bylo během tohoto období téměř zničeno.

Otevření národních ekonomik na počátku devadesátých let členskými zemím jednoznačně prospělo. Během prvních deseti let (1990-2000) společně s celkovým objemem exportu rostl i podíl exportu v rámci subregionu. Například celkový objem exportu Bolívie v roce 1990 činil 923 milionů USD a podíl subregionálního exportu činil 6,5 %, v roce 2000 celkový objem narostl na 1 457 milionů USD a podíl se zvýšil na 21,3 %. Podobná čísla jsou i v případě Kolumbie a Ekvádoru. I Venezuela se v reálném objemu exportů dovnitř společenství dostala na stejnou úroveň, ale díky masivním exportům ropy mimo region není rozdíl podílu tak markantní. Peru však nárůst díky pozastavenému členství nezaznamenalo.⁷¹

⁷¹ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 92-93.

Jedním z hlavních problémů, se kterými se Andské společenství potýká v celé své historii, je politická realita uvnitř jednotlivých členských států. Ať již režim generála Pinocheta, vláda Alberta Fujimoriho nebo Huga Cháveze znamenaly pro Andský pakt, respektive Andské společenství, zabrzdění integračního procesu. Zároveň vzájemná řevnivost mezi členskými státy neumožnila a pravděpodobně ani v budoucnu neumožní, aby se z některého člena stal regionální lídr, který by určoval tempo a směr budoucí integrace.

Výzvou pro Andské společenství je zmiňované vytvoření společného andského trhu. To bude vyžadovat ochotu pro diskusi a kompromis. Vytváření společných politik je totiž otázkou nadnárodního charakteru a pro společenství založené zatím stále primárně na mezivládním principu může do budoucna znamenat komplikace.

Mapa 2.3.1 – Členské státy CAN

2.4 Integrační procesy Střední Ameriky

2.4.1 Vznik ODECA

Pokusy států Střední Ameriky o vytvoření spolupráce či dokonce jednotné federace sahají hluboko do minulosti. Od doby, kdy tyto státy dosáhly nezávislosti na španělské koruně, bylo takových pokusů a snah učiněna celá řada, všechny ale měly podobný osud.

V roce 1824 byla vytvořena na základě Generálního kapitanátu Guatemala Federativní republika Střední Ameriky, která byla tvořena Guatemalou, Kostarikou, Salvadorem, Hondurasem a Nikaraguou. Tato federace existovala až do roku 1840. Během následujících dvou dekád však probíhaly další federační či konfедераční pokusy. První proběhl hned v roce 1842 s pouhým dvouletým trváním a druhý v roce 1849, jehož existence byla pouze o rok delší. Obdobný pokus proběhl také v letech 1896 až 1898 mezi Salvadorem, Hondurasem a Nikaraguou. Společná ústava však přežila pouhých dvacet dní.

Ani na začátku dvacátého století se středoamerické státy nepřestaly snažit. Nejprve se v roce 1907 s přispěním USA sešli zástupci Střední Ameriky ve Washingtonu, kde podepsali Dohodu o míru, přátelství a obchodu. Díky ní měl být vytvořen Středoamerický soudní tribunál, Pedagogický institut a Mezinárodní středoamerický výbor. Pedagogický institut nebyl nikdy vytvořen, Výbor vznikl v omezené formě až v roce 1923 a Tribunál ztratil svoji kredibilitu v roce 1916, kdy se USA a Nikaragua odmítly podřídit jeho rozhodnutí v případě smlouvy Bryan-Chamorro, a tak byl v roce 1918 rozpuštěn.⁷²

Obdobný pokus se odehrál v roce 1922, kdy byla opět ve Washingtonu podepsána Dohoda o míru a přátelství, kterou byl stejně jako tou předchozí vytvořen soudní tribunál. Její účinnost vydržela až do roku 1934.

Změna přišla po roce 1945, kdy se středoamerické státy nechaly inspirovat vznikem Organizace spojených národů a také Organizace amerických států. Právě s přispěním OSN a její Ekonomické komise pro Latinskou Ameriku byl vytvořen projekt spolupráce, který byl přednesen zástupcům středoamerických států. V září 1951 svolal salvadorský ministr

⁷² DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 45.

zahraničních věcí Edmundo Canesse zástupce ostatních států, kterým prezentoval návrh regionální organizace. 14. října po šestidenním jednání byla podepsána zástupci Guatemaly, Salvadoru, Nikaraguy, Kostariky a Hondurasu tzv. Charta ze San Salvadoru, kterou byla vytvořena Organizace středoamerických států (*Organización de Estados Centroamericanos – ODECA*).

ODECA si prostřednictvím své Charty stanovuje za cíl upevňování společných vazeb, vzájemné konzultace vedoucí k zachování a posílení bratrského soužití regionu, předcházení konfliktům a jejich případné mírové řešení a podpora ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje pomocí vzájemné spolupráce.⁷³ Členské státy se prostřednictvím Charty hlásí k principům OSN a OAS a ve třetím odstavci navíc zdůrazňují respektování principu nezasahování.

2.4.2 Struktura ODECA

Charta ze San Salvadoru ve svém čtvrtém odstavci vytváří pro Organizaci středoamerických států pět základních orgánů. Nejvyššími orgány byla nepravidelná Setkání prezidentů a Setkání ministrů zahraničních věcí, která měla na starosti formulování obecných politik ODECA, jmenování generálního tajemníka a případné vytváření podřízených institucí. Další institucí zmíněnou v Chartě byla nepravidelná Setkání ministrů ostatních resortů, kteří měli *ad hoc* projednávat a řešit záležitosti dotýkajících se přímo členských států. Orgánem, který vykonával funkci generálního sekretariátu, byla Středoamerická kancelář v čele s generálním tajemníkem, kterým byl jako první zvolen zástupce Salvadoru Guillermo Trabanino. Poslední institucí, která byla Chartou vytvořena, byla Ekonomická rada.

V roce 1962 byla přijata Druhá Charta ze San Salvadoru, která institucionální strukturu ODECA výrazně pozměnila a měla jí přidat na nadnárodním charakteru. Realita však byla mírně odlišná. Ze stávajících institucí zbyla v nově přijaté Chartě Setkání prezidentů a Setkání ministrů zahraničních věcí a jejich úloha jim byla ponechána. Středoamerická kancelář byla přetvořena na Výkonnou radu. Tu by bylo možné označit za nadnárodní

⁷³ CAÑAS-DINARTE, Carlos. „Centroamérica: una historia de uniones y desuniones.“ *Commemorando 50 años de la integración Centroamericana*. San Salvador: Secretaría General de SICA, 2002. s. 13.

orgán, ale to by nesměla být tvořena opět nikým jiným než ministry zahraničních věcí jednotlivých členských států. Výkonná rada tak vlastně pouze duplikovala jiný orgán.

Úplně novými orgány byly Legislativní rada, Středoamerický soudní tribunál a Kulturní a vzdělávací rada. Legislativní rada byla právní poradní orgán, jehož náplní mělo být vyhledávání možností sjednocení jednotlivých národních legislativ⁷⁴ a mohla být považována za zárodek budoucího parlamentu.⁷⁵ Ne zcela novou institucí byla Rada pro obranu, která vznikla spontánně již rok před podpisem. Tím byla pouze institucionalizována.

Poslední institucí byla Středoamerická ekonomická rada, která měla mít na starosti plánování, koordinaci a provádění Středoamerické ekonomické integrace. I tato Rada však opět pouze duplikovala již fungující instituci, a to Středoamerický výbor pro ekonomickou spolupráci, který vznikl pod patronací mexické kanceláře CEPAL už v roce 1951.⁷⁶

2.4.3 Vývoj ODECA a vznik MCCA

Počátek reálné existence Organizace středoamerických států je možné datovat na 9. ledna 1952, kdy vstoupila v platnost Sansalvadorská charta, a nelze jej ani v nejmenším označit za vydařený. První vážný problém se mezi členskými státy objevil hned při prvním Setkání prezidentů.

Z popsaného vývoje předcházejícího podpis Sansalvadorské charty vyplývá, že na integraci a společné mírové spolupráci celého subregionu měly zájem Spojené státy, které tak chtěly především uchránit své investice, nemluvě samozřejmě o svém politickém vlivu. Situace po 2. světové válce s sebou přinesla i boj proti komunismu a Spojené státy měly nemalý zájem na tom, aby nepronikl na americký kontinent, a tak bohatě podporovaly politiku zadržování i ve Střední Americe.

⁷⁴ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 74.

⁷⁵ ENGEL, Salo. „The New Charter of the Organization of Central American States.“ *The American Journal of International Law*. 1964, vol. 58, no. 1. s. 129.

⁷⁶ DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 51.

V roce 1951 byl zvolen guatemalským prezidentem plukovník Jacobo Arbenz, který hned o rok později začal ohrožovat investice amerických společností agrární reformou, na kterou měly společnosti jako United Fruit Company značně doplatit. Ohrožení ekonomických zájmů a politika, kterou bylo možné označit jako zárodek komunismu, byly pro Spojené státy dostatečným motivem intervenovat.

Než však Spojené státy provedly vojenskou intervenci, přišla salvadorská vláda s návrhem deklarace odsuzující komunistickou ideologii, kterou měly členské státy ODECA přijmout během prvního Setkání prezidentů. Guatemalská vláda pochopila, že tato deklarace poukazuje hlavně na ni, a ostře se proti ní postavila. Po krátké výměně názorů mezi členskými státy se vláda Jacoba Arbenze rozhodla, že Guatemala vystoupí z Organizace středoamerických států k 4. dubnu 1953. Situaci v Guatemale pak Spojené státy vyřešily v roce 1954 operací CIA PBSUCCESS, která vedla ke svržení vlády Jacoba Arbenze.

Prvních deset let existence ODECA přineslo pouze minimum úspěchů ve vytváření vzájemné spolupráce mezi členskými státy. Hlavním tématem, který byl zmiňován téměř při každé příležitosti, se stal zmíněný antikomunistický postoj. Jakým způsobem byla ODECA během těchto antikomunistických let úspěšná, dokazuje dokument dostupný na webových stránkách SICA a prezentující historii středoamerické integrace. Ve výčtu dosažených úspěchů je na prvním místě uvedeno sjednocení silničního značení.⁷⁷ K reálným úspěchům však bývá započítáváno vytvoření Středoamerického institutu veřejné správy a Institutu pro výzkum a průmyslové technologie, které vznikly v roce 1954, respektive 1955, avšak za notného přispění CEPAL.⁷⁸

Během druhé poloviny padesátých let ODECA utrpěla značnou ztrátu kredibility, a to především kvůli neschopnosti řešit spory mezi členskými státy. Poprvé se tak stalo v roce 1955, kdy bývalý kostarický prezident Rafael Calderón zahájil invazi do Kostariky ze sousední Nikaraguy. Invaze byla sice odražena, ale Kostarika se následně obrátila na

⁷⁷ CAÑAS-DINARTE, Carlos. „Centroamérica: una historia de uniones y desuniones.“ *Commemorando 50 años de la integración Centroamericana*. s.10.

⁷⁸ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 75.

DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 51.

Organizaci amerických států místo na ODECA, aby vzniklou situaci vyřešila. Podobně byla ODECA obežita a byla dána přednost USA a OAS i v případě sporů Nikaraguy a jejích sousedních států.

Úspěch nepřineslo ani fungování jednotlivých orgánů. Setkání ministrů zahraničních věcí se mezi roky 1952 a 1957 uskutečnilo pouze dvakrát, a to u příležitosti volby nového generálního tajemníka, která znamenala bouřlivou diskusi mezi členskými státy.

Obratem v nelichotivém vývoji Organizace mělo být šesté Setkání ministrů zahraničních věcí v prosinci 1962 v San Salvadoru. Během tohoto zasedání ministři přijali novou Sansalvadorskou chartu ODECA. Ta byla svými cíli mnohem ambicióznější než ta předcházející. Cílem nové Charty již nebylo pouze poklidné bratrské soužití středoamerických států a mírové řešení sporů, ale zahrnuta byla i otázka ekonomické a také politické integrace regionu.⁷⁹ Jak již bylo zmíněno, za tímto účelem byla pozměněna rovněž institucionální struktura, čímž měl být posílen nadnárodní charakter.

I přes pokusy o obnovení integračních procesů Střední Ameriky a ratifikaci nové Charty se ODECA nevymanila během následujících let ze své neakceschopnosti. Tu prokázala také během let 1968 a 1969, kdy se zvětšovalo napětí mezi Hondurasem a Salvadorem. Zemědělská reforma, kterou honduraská vláda v roce 1968 provedla, měla značný dopad na salvadorské zemědělce působící v Hondurasu. Napětí mezi oběma státy vyvrcholilo 14. června 1969 tzv. fotbalovou válkou, která trvala sice pouhé čtyři dny, ale vyžádala si vysoké ztráty. ODECA nebyla s to adekvátně na vzniklou situaci reagovat a i přesto, že jejím hlavním cílem bylo mírové řešení sporů členských států, nebyla schopna zabránit prolití krve.

Jakýkoliv další vývoj ODECA se stal téměř nereálným, a proto bylo v roce 1973 pozastaveno její fungování. Jednalo se však spíše pouze o formální rozhodnutí, jelikož ODECA byla již ve své podstatě mrtvá.

⁷⁹ CAÑAS-DINARTE, Carlos. „Centroamérica: una historia de uniones y desuniones.“ *Commemorando 50 años de la integración Centroamericana*. s. 15.

Paralelně s vytvořením Organizace středoamerických států a jejím vývojem vznikala v padesátých letech ve středoamerickém regionu další integrační iniciativa. Ta se vyvíjela pod záštitou Ekonomické komise pro Latinskou Ameriku a Karibik a byla směřována pouze na podporu ekonomické spolupráce středoamerických států. Politickou integraci záměrně vynechávala.

CEPAL v roce 1951 otevřel svoji kancelář v Ciudad de México a začal se zabývat kromě jiného i situací ve Střední Americe. Hned během prvního roku svého fungování zástupci CEPAL navrhli uskutečnění setkání středoamerických ministrů zahraničních věcí. To proběhlo v srpnu 1952 v Tegucigalpě a během něj byl vytvořen Středoamerický výbor pro ekonomickou spolupráci, který byl tvořen ministry jednotlivých států.

Během prvních let existence Výboru byla jeho práce především na teoretické úrovni ve formě příprav studií jednotlivých národních trhů a problémů jejich rozvoje.⁸⁰ Je nutné připomenout, že Výbor fungující pod hlavičkou CEPAL měl své identické dvojče v Ekonomické radě pod hlavičkou ODECA, která byla tvořena naprosto stejnými zástupci. Je proto komplikované posoudit, kdo vznik již zmíněného Institutu veřejné správy a Institutu pro výzkum a průmyslové technologie, jež vznikly v polovině padesátých let, inicioval.

Důležitý posun v ekonomickém integračním procesu proběhl na přelomu padesátých a šedesátých let. Nejprve byla v roce 1958 Výborem předložena Multilaterální smlouva o volném obchodu a ekonomické integraci, která připravovala základy pro vytvoření zóny volného obchodu v horizontu deseti let, následného zavedení společného vnějšího tarifu a vytvoření celní unie. O dva roky později 1. února 1960 byla podepsána další smlouva, Smlouva o ekonomické asociaci, a to pouze mezi zástupci Guatemaly, Salvadoru a Hondurasu. Jejím cílem bylo opět podpoření výroby v rámci regionu pomocí zavedení zóny volného obchodu.

Ještě během roku 1960 se však podařilo formulovat text jednotné dohody pro všechny státy regionu. 13. prosince 1960 byla ekonomickými ministry Guatemaly, Hondurasu, Salvadoru a Nikaraguy podepsána Všeobecná smlouva o středoamerické ekonomické

⁸⁰ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 65.

integraci (*Tratado General de Integración Económica Centroamericana*). O dva roky později se ke Smlouvě připojila i Kostarika.

Tato Smlouva dávala vzniknout Středoamerickému společnému trhu (*Mercado Común Centroamericano – MCCA*), předpokládala vytvoření zóny volného obchodu a zavedení společného vnějšího tarifu během následujících pěti let za účelem společného podpoření středoamerického rozvoje a zlepšení životních podmínek svým občanům.⁸¹

2.4.4 Struktura MCCA

Smlouva z roku 1960 vytváří pro fungování Středoamerického společného trhu tři nové instituce: Ekonomickou radu, Výkonnou radu a Stálý sekretariát. Výbor pro ekonomickou spolupráci fungující pod hlavičkou CEPAL byl na základě odstavce XX. Všeobecné smlouvy ponechán jako hlavní instituce určující prostřednictvím rezolucí směřování MCCA.

Ekonomickou radu tvořili ekonomičtí ministři jednotlivých členských států a jejich hlavní úlohou byla koordinace jednotlivých národních ekonomik. Mimo to měla Rada na starosti provádění rezolucí vydaných Výborem pro ekonomickou spolupráci.

Do Výkonné rady byl nominován jeden reprezentant a jeho zástupce za každý členský stát. Jejich prací byla implementace a správa Smlouvy a řešení problémů, komplikací z tohoto vyplývajících. Výkonná rada měla právo přijímat nutná opatření vedoucí k naplnění vytvoření zóny volného obchodu a celní unie.

Třetí institucí byl Stálý sekretariát, který byl veden generálním tajemníkem voleným na dobu tří let. Sekretariát zajišťoval administrativní zázemí pro obě předchozí instituce, připravoval podklady, zpracovával potřebné studie apod. Úlohou Sekretariátu byla však i kontrola správné implementace nařízení, která byla vydána Ekonomickou či Výkonnou radou. Na fungování Sekretariátu, jehož sídlo bylo v Guatemale, ročně přispívaly členské státy sumou 50 tisíc USD.⁸²

Poslední a důležitou institucí, kterou Všeobecná smlouva vytváří, je Středoamerická banka pro ekonomickou integraci (*Banco Centroamericano de Integración Económica – BCIE*),

⁸¹ SICA. *Tratado General de Integración Económica Centroamericano*. 1960.

⁸² SICA. *Tratado General de Integración Económica Centroamericano*. 1960.

jejímž hlavním úkolem bylo financování a podpora ekonomického rozvoje prostřednictvím půjček malým a středním podnikům. Historicky první půjčka byla ve výši 275 tisíc USD a směřovala v roce 1961 do společnosti vyrábějící stavební materiál.⁸³

2.4.5 Vývoj MCCA a vznik SICA

Prvních deset let existence Středoamerického společného trhu bývá označováno za nejúspěšnější ze snah rozvojového světa o regionální integraci.⁸⁴ Během prvních let se podařilo odstranit celní bariéry pro domácí produkty, které nebyly uvedeny v Příloze A Všeobecné smlouvy. Pro zbylé produkty měl bezcelní pohyb v rámci MCCA platit od roku 1966.

Plánům a cílům, které byly stanoveny Všeobecnou smlouvou, byly s to středoamerické státy téměř kompletně dostát. V roce 1966 byla mezi členskými státy provedena liberalizace u 94 % všech obchodovaných produktů. Podobným způsobem bylo uskutečňováno zavádění společného vnějšího tarifu, který v roce 1966 platil pro 80 % veškerých importů do MCCA.⁸⁵

Tyto úspěchy se samozřejmě brzy odrazily i na struktuře importu a exportu. Mezi roky 1959 a 1968 vzrostl podíl obchodu v rámci regionu z 5,9 % na 24,2 %.⁸⁶ V reálných číslech to pro všechny státy znamenalo několikanásobné navýšení intraregionálního exportu. Například Kostarika v roce 1963, kdy vstoupila do MCCA, exportovala do ostatních členských států zboží v hodnotě 4 455 tisíc pesos, o rok později hodnota obchodovaného zboží byla již 15 778 tisíc pesos.⁸⁷ Změnu také zaznamenalo složení obchodu, které bylo v padesátých letech tvořeno především potravinami a surovými materiály. V průběhu šedesátých let získávaly na důležitosti průmyslové výrobky a chemikálie.

⁸³ BCIE. *Contribución de BCIE al Desarrollo de Centroamérica: 50 años de Historia*. Tegucigalpa: Banco Centroamericano de Integración Económica, 2010. s. 26.

⁸⁴ MALAMUD, Andrés. „Regional integration in Latin America: Comparative theories and institutions.“ *Sociologia*. 2004, no. 44. s. 141.

⁸⁵ MATTLI, Walter. *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. s. 143.

⁸⁶ MATTLI, Walter. *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond*. s. 145.

⁸⁷ FERNÁNDEZ-SHAW, Félix. „Diez años de integración económica Centromericana.“ *Revista de Política Internacional*. 1971, N° 115.

První dekáda existence MCCA tak mohla dát za pravdu zástupcům CEPAL, kteří propagovali koncepci industrializace nahrazující import a rozvoj pomocí ní. Dalším důvodem prvotního úspěchu byla snaha CEPAL zbavit celý projekt politického rozměru a soustředit se na čistě funkční ekonomické procesy.

Fungování MCCA narazilo podobně, jako narazila ODECA v roce 1969, kdy se rozhořel sice krátký, ale všemi směry devastující konflikt mezi Salvadorem a Hondurasem, výše zmiňovaná fotbalová válka. Pro MCCA bylo výsledkem přerušeni veškerých obchodních vztahů Hondurasu se Salvadorem. Záminkou pro následné vystoupení Hondurasu z celé MCCA bylo neschválení jím navrhovaného balíčku reforem.

Pro ODECA znamenala fotbalová válka *de facto* konec jejího fungování. Vývoj MCCA zcela umrtven nebyl, ale během následujícího období sedmdesátých a osmdesátých let byl zaznamenán značný propad vzájemného obchodu a celkové zabrzdění až zvrácení integračního procesu. Důkazem byl propad vzájemné obchodní výměny, která v již uvedeném roce 1968 dosahovala 24,2 % a v roce 1988 pouhých 11,9 %.⁸⁸

Vývoj Středoamerického společného trhu v sedmdesátých a osmdesátých letech poznamenalo několik faktorů. Kromě ochlazení vzájemných vztahů mezi členskými státy kvůli zmíněné fotbalové válce byla spolupráce negativně ovlivněna také autoritářskými režimy, které se v tomto období ve středoamerických republikách objevovaly. Svůj vliv na vzrůstající problémy MCCA měl i celosvětový vývoj, který začal poukazovat na vyčerpání konceptu industrializace nahrazující import.⁸⁹ Společně s rostoucí cenou ropy státy nebyly s to uhradit své obchodní pohledávky mezi sebou, což vedlo k masivnímu půjčování peněz. Dlužnická krize v první polovině osmdesátých let pak byla podobně jako v celé Latinské Americe vyvrcholením celého procesu.

I přes negativní vývoj se během tohoto období objevovaly pokusy o obnovení spolupráce mezi členskými státy MCCA. V roce 1975 byla ustavena Interinstitucionální komise, která měla formulovat návrhy na obnovení integrace a prezentovat je Výboru pro ekonomickou spolupráci. V roce 1980 byla delegována pravomoc na restrukturalizaci

⁸⁸ MATTILI, Walter. *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond*. s. 146.

⁸⁹ BULMER-THOMAS, Victor. *The Economic History of Latin America Since Independence*. s. 315.

integračního procesu na ministry a jejich náměstky, které pojmenovaly Odpovědnými za ekonomickou integraci.⁹⁰

Obrat ve vývoji znamenaly až Prezidentské summity, které proběhly v letech 1986 a 1987 v Esquipulas. Během nich bylo přijato usnesení o nutnosti revize, aktualizace a dynamizace procesů ekonomické a sociální integrace regionu, jejichž cílem měl být mír, demokracie a rozvoj.⁹¹ Na druhém Prezidentském summitu bylo také rozhodnuto o zahájení prací na vytvoření Středoamerického parlamentu.

Na základě těchto summitů byly formulovány pozměňovací protokoly k Sansalvadorské chartě a Všeobecné smlouvě o středoamerické ekonomické integraci. První tzv. Protokol z Tegucigalpy byl přijat 13. prosince 1991 a druhý tzv. Guatemalský protokol 29. října 1993.

Prostřednictvím těchto protokolů byl vytvořen Středoamerický integrační systém (*Sistema de Integración Centroamericana – SICA*), který měl symbolicky i právně navazovat na Organizaci středoamerických států a zároveň vytvořit zaštitující organizaci pro MCCA a ostatní integrační procesy. Zakládajícími členskými státy SICA byla Guatemala, Salvador, Honduras, Nikaragua, Kostarika a Panama. Později k Systému přistoupilo Belize a jako přidružený stát i Dominikánská republika.

Základním cílem SICA bylo realizovat integrace a vytvořit ze Střední Ameriky region míru, svobody, demokracie a rozvoje. Pro jeho dosažení si stanovila tyto záměry: konsolidovat demokracii; představit nový model regionální bezpečnosti; podporovat svobodu; vytvořit regionální systém blahobytu a sociální spravedlnosti, vytvořit ekonomickou unii a upevnit finanční systém; upevnit region jako jeden ekonomický systém; potvrdit a konsolidovat středoamerické sebeurčení v mezinárodním měřítku; prosazovat udržitelný ekonomický, sociální, kulturní a politický rozvoj, chránit životní prostředí a

⁹⁰ ZAPATA, Ricardo; PERÉZ, Esteban. *Pasado, presente y futuro del proceso de integración Centroamericano*. Series CEPAL, 2001. s. 24.

⁹¹ PERÉZ, Carlos Roberto. „Logros y desafíos de la integración Centroamericana.“ *Cinco ensayos sobre la integración Centroamericana*. Tegucigalpa: Banco Centroamericano de Integración Económica, 2010. s. 107.

vytvářet integrační systém dodržující institucionální a právní řád založený na vzájemném respektu členských států.⁹²

2.4.6 Struktura SICA

Vzhledem k tomu, že nově ustanovený Integrační systém navazoval na ODECA i na MCCA, ale zároveň zaštiťoval veškeré integrační dění v regionu, stala se jeho struktura obrovským souborem různých institucí, které buď byly na základě nových Protokolů vytvořeny, nebo byly přejímány ty již fungující.

Na základě Protokolu z Tegucigalpy byly vytvořeny čtyři centrální orgány, které odpovídaly za realizaci cílů SICA, určovaly její politiku a koordinovaly ostatní orgány a instituce. Bylo jimi Setkání prezidentů, Rada ministrů zahraničních věcí a případně i ostatních resortů, Výkonný výbor a Generální sekretariát.

Vedle těchto čtyř orgánů bylo součástí centrální části Integračního systému ještě Setkání viceprezidentů, Středoamerický parlament, Soudní tribunál a Poradní výbor. Ty sloužily především jako pomocné a poradní. Například Soudní tribunál mohl řešit spory mezi státy, mezi občany i mezi státy a občany, přetrvávala však částečná nadřazenost národního práva, proto rozhodnutí nebyla vždy respektována.

Generální sekretariát je dále tvořen dalšími osmi sekretariáty, které mají na starosti jednotlivá témata, jako je ekonomická integrace, koordinace vzdělání a kultury nebo například turistická integrace.

Celý Integrační systém v sobě zahrnuje celkem 25 specializovaných institucí, mezi které patří již zmíněná Banka pro ekonomickou integraci, Institut veřejné správy nebo Institut výživy Střední Ameriky a Panamy, který vznikl na konci čtyřicátých let.

Pro Integrační systém je však podstatné jeho celkové rozdělení do pěti tematických subsystémů. Tím prvním je Politický subsystém, který je tvořen výše zmíněnými centrálními orgány a který přijímá rozhodnutí a řídí celý integrační proces. Druhým je Ekonomický subsystém, který vznikl v roce 1993 podepsáním Guatemalského protokolu o začlenění

⁹² SICA. *Protocolo de Tegucigalpa a la Carta de Organización de Estadocos Centroamericanos*. 1991.

MCCA do struktury SICA. Třetím je Sociální subsystém, který vznikl v roce 1995 na základě Dohody o sociální integraci Střední Ameriky. Čtvrtým se stal Subsystém pro životní prostředí, jehož základy byly položeny již v roce 1989 prostřednictvím Komise pro životní prostředí a rozvoj. A konečně pátým je Kulturní subsystém. Každý z těchto subsystémů má vlastní strukturu, v jejímž čele jsou Rady tvořené ministry konkrétních resortů a pod kterou spadají různé specializované a poradní výbory a sekretariáty.

2.4.7 Vývoj SICA

Středoamerický integrační systém začal fungovat 1. února 1993, kdy Protokol z Tegucigalpy vstoupil v platnost. Díky více než čtyřicetileté historii integrace Střední Ameriky Systém nezačínal úplně od nuly. Jeho úkolem bylo zaštitit veškeré integrační procesy, které do té doby vznikly, a dát jim jednotný institucionální rámec.

Koncem roku 1993 proběhlo podpisem Guatemalského protokolu integrování existujícího Středoamerického společného trhu do Ekonomického subsystému SICA. MCCA tvořilo do té doby jakousi páteř středoamerické integrace a po roce 1993 jí také zůstala i přesto, že SICA rozšířila svoji působnost téměř do všech odvětví.

V rámci SICA byly zachovány všechny záměry, které MCCA od svého vzniku měla. Zóna volného obchodu pro domácí produkty platila mezi členskými státy nadále s výjimkou šesti produktů.⁹³ Mezi roky 1990 a 2000 se vzájemná obchodní výměna zvýšila z 671,2 milionů USD na 2 616,8 milionů USD a do roku 2006 vzrostla až na 4 428,8 milionů USD.⁹⁴

Společně se zónou volného obchodu počítá SICA se zavedením společného vnějšího tarifu a v budoucnu s vytvořením celní unie. Problémem pro SICA, který zasahuje nejen do Ekonomického subsystému, je fakt, že funguje na bázi tzv. vícerychlostní integrace. To znamená, že každý členský stát je na odlišné úrovni integrace. V praxi to vypadalo tak, že v roce 2010 byl SVT harmonizován u 95 % importovaných komodit⁹⁵, ale na vytvoření celní unie se dohodly mezi sebou zatím v roce 2009 pouze Salvador a Guatemala a později i

⁹³ Výjimka v rámci celého volného trhu platí pro třtinový cukr a nepraženou kávu. U pražené kávy, alkoholu, ropných derivátů a alkoholických nápojů existují pouze bilaterální výjimky mezi určitými členy.

⁹⁴ SIECA. *Estado de situación de la integración económica centroamericana*. 2007. s. 7.

⁹⁵ PERÉZ, Carlos Roberto. „Logros y desafíos de la integración Centroamericana.“ s. 121.

Honduras. V rámci vyjednávání i ostatní státy několikrát potvrdily svoji vůli na jejím vytvoření. Poslední takovéto prohlášení vyšlo z Mimořádného summitu prezidentů v loňském roce, výsledky jsou však stále minimální.

Kromě vyjednávání uvnitř SICA jednotlivé státy či skupiny států podepsaly dohody o volném obchodu s okolním světem: v roce 1994 mezi Kostarikou a Mexikem, v roce 1997 mezi Nikaraguou a Mexikem, v roce 1999 mezi SICA a Chile, v roce 2005 mezi Guatemalou a Čínskou republikou (Tchaj-wanem) a řadu jiných.⁹⁶ V roce 2007 také proběhla schůzka se zástupci Evropské unie, díky které bylo oficiálně zahájeno jednání o asociační dohodě. Ta však nebyla doposud vyjednána.

Ekonomický subsystém je do určité míry možné považovat za úspěšný, i přestože stále slova převažují činy. Situace v ostatních subsystémech je odlišná pouze ve své úspěšnosti, respektive neúspěšnosti. Za své hovoří skutečnost, že členské státy neplatí své roční příspěvky na provoz jednotlivých sekretariátů, a ty jsou odkázány čistě na vnější financování.⁹⁷

V roce 1994 byla na půdě SICA podepsána dohoda o Alianci pro udržitelný rozvoj. Její fungování bylo financováno především ze zdrojů Spojených států, které je přislíbily v tomtéž roce prostřednictvím Společné deklarace o akčním plánu. Od roku 1994 byla v rámci Subsystému pro životní prostředí přijata řada akčních plánů zabývajících se od změn klimatu přes obnovitelné zdroje energie až po snahu o zlepšení připravenosti čelit přírodním katastrofám. Poslední akční plán na období 2010 – 2014 byl přijat v červenci 2010.

Podobný vývoj panuje i v Sociálním subsystému, který tvoří součást SICA od roku 1995, kdy byla podepsána Dohoda o sociální integraci. Také zde je tematický rozptyl neuvěřitelně široký od vzdělání a kultury přes sport, výživu až po práci, bydlení. A také zde pochází financování především ze zahraničních zdrojů. Evropská unie platí Program pro potravinovou bezpečnost a výživu, projekt regionálního zdravotnictví financuje španělská rozvojová agentura a program na podporu HIV pozitivních funguje zase z dotací Světové

⁹⁶ SIECA. *Estado de situación de la integración económica centroamericana*. 2007. s. 15-18.

⁹⁷ DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 116.

banky.⁹⁸ V reálných číslech je situace taková, že členské státy přispívají ročně 800 tisíc USD na fungování Rady pro sociální integraci a její sekretariát, které však vedou projekty v hodnotě téměř 30 milionů USD.⁹⁹

2.4.8 Shrnutí

Integrační proces Střední Ameriky letošním rokem oslavil šedesát let od založení Organizace států Střední Ameriky. Šedesát let je poměrně dlouhá doba na to, aby během tohoto procesu bylo dosaženo řady úspěchů. Zdá se však bohužel, že za toto období bylo největším úspěchem vytvoření zóny volného obchodu a přijetí společného vnějšího tarifu, avšak cíl v podobě celní unie je doposud v nedohlednu.

Problémů, se kterými se současný Integrační systém potýká, je hned několik. Tím prvním je, že během uplynulých šedesáti, respektive dvaceti let, nedokázal získat alespoň částečně nadnárodní charakter. Veškeré dohody, smlouvy, akční plány a ani nemluvě o placení členských příspěvků jsou těžko naplnitelné, neexistuje-li instituce, která by jejich plnění mohla razantně vymáhat a případné otálení sankcionovat.

Na tento problém navazuje hned ten následující. V rámci SICA neexistuje žádná kohezní politika, která by byla s to zmenšovat a vyrovnávat rozdíly, které členské státy mezi sebou mají. Díky tomu je snížena vůle členských států jakýmkoliv způsobem prohlubovat integrační proces. Výsledkem pak je zmíněný koncept vícerychlostní integrace, kdy některé programy fungují pouze mezi dvěma státy a některé mezi všemi. Žádný ze států tak není do integračního procesu zapojen stejným způsobem.

⁹⁸ PERÉZ, Carlos Roberto. „Logros y desafíos de la integración Centroamericana.“ s. 126.

⁹⁹ DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 121.

Neposledním problémem Integračního systému jsou jeho instituce. Během šedesáti let vznikly v rámci procesu integrace Střední Ameriky na desítky institucí, které momentálně SICA zastřešuje. Výsledkem je složitá a značně nepřehledná síť, kterou lze jen stěží koordinovat, kvůli čemuž existují a dále vznikají instituce, které se navzájem svojí prací dublují. A o finanční náročnosti institucí ani nemluvě. Členské státy se sice v roce 2008 vyslovily pro institucionální reformu, ale už nepřekvapí, že k jejímu vypracování byla vytvořena další speciální komise.

Mapa 2.4.1. – Členské státy SICA

2.5 Integrační procesy Karibské oblasti

2.5.1 Vznik CARICOM

První snahy karibských států, které později vedly k vytvoření Karibského společenství (*Caribbean Community – CARICOM*), se objevily ještě v době, kdy tyto státy byly součástí britského impéria. V roce 1958 Antigua a Barbuda, Dominika, Grenada, Jamajka, Montserrat, Sv. Kryštof a Nevis, Anguilla, Sv. Lucie, Sv. Vincent a Trinidad a Tobago rozhodly o vytvoření Britské Západoindické federace. Federace existovala čtyři roky, během kterých byl vytvořen společný parlament a společná vláda. V březnu 1958 dokonce proběhly volby, které vyhrála Západoindická strana práce.

Problémem Federace byl nízký centrální rozpočet, jenž byl několikrát převyšován rozpočty Jamajky nebo Trinidadu a Tobaga. Fungování institucí tak bylo závislé na podpoře Velké Británie. Federace si však během svého krátkého trvání nezískala občanskou podporu. Referendum, které pořádala Jamajka v roce 1961, se vyslovalo proti dalšímu setrvání ve Federaci.

Rozpadu Federace přispěl fakt, že v srpnu 1962 získala právě Jamajka plnou nezávislost a o několik dní později i Trinidad a Tobago. Další fungování Federace tak bylo prakticky nereálné.

Přímým předchůdcem CARICOM byla Karibská asociace volného obchodu (*Caribbean Free Trade Association – CARIFTA*), jejíž založení bylo domluveno v červnu 1965 a Smlouva z Dickenson Bay byla podepsána mezi čtyřmi státy v prosinci téhož roku. V platnost však měla Smlouva vstoupit až v květnu 1968. Důvodem bylo ponechání možnosti ostatním státům rozmyslet si své případné členství. Během roku 1968 se tak CARIFTA rozrostla o dalších osm členských států a jako poslední se v roce 1971 připojil Britský Honduras (současné Belize). Také pro CARIFTA stále platilo, že většina jejích členů je stále součástí Velké Británie.

Cíli Asociace nebylo nic jiného než odstranění celních i necelních bariér mezi jednotlivými členskými státy, podpora rozšiřování a diverzifikace obchodu, dodržování

férového obchodního jednání aj.¹⁰⁰ Jejím hlavním úspěchem bylo v roce 1969 vytvoření Karibské rozvojové banky (*Caribbean Development Bank*), která měla s počátečním kapitálem ve výši 50 milionů USD podporovat soukromé i veřejné investice a rozvoj podnikání.

O vzniku Karibského společenství bylo rozhodnuto v říjnu 1972 během sedmé Konference předsedů vlád. Plánem, který byl dále dopracován během osmé Konference v dubnu 1973, bylo přetvoření CARIFTA na Společný trh, který se měl stát pevnou součástí Společenství.

CARICOM byl ustaven na základě Smlouvy z Chaguaramas, kterou 4. července 1973 podepsali zástupci Barbadosu, Guyany, Jamajky a Trinidadu a Tobaga. K těmto čtyřem již nezávislým státům se o rok později připojily i stávající britské kolonie Antigua, Britský Honduras, Dominika, Grenada, Sv. Lucie, Montserrat, Sv. Kryštof a Nevis, Anguilla a Sv. Vincent. V roce 1983 se členem staly Bahamy, v roce 1995 Surinam a jako poslední v roce 2002 Haiti.¹⁰¹

Smlouvu z Chaguaramas je možné rozdělit na dvě podstatné části. Tou první je Smlouva samotná, díky které je ustanoveno Karibské společenství, a druhou částí je její příloha, která vytváří základy pro Karibský společný trh (*Caribbean Common Market*).

Cíle, které si CARICOM stanovil, jsou uvedeny ve čtvrtém odstavci Smlouvy a byly jimi: ekonomická integrace členských států a vytvoření společného obchodního režimu (společného trhu); posilování, koordinace a regulace vzájemných ekonomických a obchodních vztahů za účelem rychlejšího a harmonického rozvoje; udržitelné prohlubování ekonomické integrace se zřetelem na méně rozvinuté státy (*Less Developed Countries – LDC's*); koordinace zahraniční politiky; dosažení většího porozumění mezi občany a sociální, kulturní a technologický rozvoj; a několik dalších.¹⁰²

Podobně jako v Andském paktu i zde jsou státy rozděleny podle úrovně rozvinutosti. V tomto případě na skupinu více rozvinutých států (*More Developed Countries – MDC's*),

¹⁰⁰ O'KEEFE, Thomas Andrew. *The Role of the Organization of Eastern Caribbean States Plays within the Caribbean Common Market and Community and in Caribbean's Relationship with the World Economy*. 2010. s. 3.

¹⁰¹ CARICOM. *History of the Caribbean Community (CARICOM)*.

<http://www.caricom.org/jsp/community/history.jsp?menu=community>

¹⁰² CARICOM. *The Chaguaramas Treaty – Establishing the Caribbean Community*. 1973. s. 4-5.

do které dle Smlouvy patřily Barbados, Guyana, Jamajka a Trinidad a Tobago, a skupinu méně rozvinutých států, kam spadaly všechny ostatní. Pro ty byly v sedmé kapitole přílohy o vytvoření společného trhu definovány speciální podmínky, které měly tyto státy zvýhodnit.

2.5.2 Struktura CARICOM

Karibské společenství si na svém začátku dojednalo velice střídmou institucionální strukturu. Jako své dva hlavní orgány si stanovilo Konferenci předsedů vlád (*Conference of Heads of Governments*) a Radu pro společný trh (*Common Market Council*).

Konference předsedů vlád, jak název sám napovídá, byla tvořena premiéry jednotlivých členských států a případně jejich zástupci. Její hlavní náplní bylo určování celkové politiky Společenství a jednotlivých jeho institucí, které Konference mohla i vytvářet. Hlasování probíhalo prostřednictvím konsenzu celé Konference za přítomnosti minimálně dvou a více rozvinutých států a dvou třetin méně rozvinutých států. Absence nebyla brána jako nesouhlas. Rozhodnutí byla pro členské státy závazná, oproti tomu Doporučení nikoliv.¹⁰³

Rada pro společný trh byla tvořena obdobně. Každý členský stát byl zastoupen jedním svým ministrem, případně jeho zástupcem. Způsob hlasování a závaznost jednotlivých Rozhodnutí a Doporučení byla identická jako v Konferenci. Hlavní funkcí Rady bylo dohlížení na plnění rozhodnutí vycházejících z přílohy o Společném trhu, řešení případných problémů, revize a navrhování možných úprav Smlouvy či její přílohy.

Oba dva tyto orgány měly k ruce své sekretariáty, které zajišťovaly veškerou technickou i odbornou podporu a přípravu. Generální sekretariát Společenství byl umístěn do guyanského Georgetownu. Generální tajemník byl volen Konferencí předsedů vlád na dobu pěti let s možností znovuzvolení.

Smlouva dále vytvářela dalších sedm institucí, respektive výborů, které byly složeny z jednotlivých ministrů resortů zdravotnictví, školství, práce, zahraničních věcí, financí, zemědělství a hornictví. Případné další instituce měla v pravomoci vytvářet Konference předsedů vlád.

¹⁰³ CARICOM. *The Chaguaramas Treaty – Establishing the Caribbean Community*. 1973. s. 5-6.

Díky Smlouvě byly vytvořeny vazby mezi Společenstvím a institucemi, které již v tu dobu existovaly. Smlouva takovéto instituce označuje jako přidružené a patřila mezi ně Karibská rozvojová banka, Karibská investiční korporace, Karibská meteorologická rada a další.

V roce 1994 byla struktura Společenství rozšířena o Parlamentní shromáždění, kdy byly všechny členské státy zastoupeny po čtyřech nominovaných zástupcích. Funkce Shromáždění je čistě poradní a o jeho přínosu Společenství vypovídá četnost zasedání mezi roky 1994 – 2002. V roce 1996 se konalo ustavující zasedání, v roce 1999 druhé a v roce 2000 pak třetí.

Podstatná změna institucionální struktury přišla na přelomu tisíciletí, kdy byla přijata takzvaná Revidovaná smlouva z Chaguaramas. Byla ponechána Konference předsedů vlád, ale místo Rady pro společný trh byla vytvořena Rada ministrů. K těmto dvěma orgánům přibýly ještě Rada pro financování a plánování, Rada pro obchod a ekonomický rozvoj, Rada pro vnitřní a zahraniční vztahy a Rada pro sociální rozvoj. Dále pak byly vytvořeny výbory pro legislativu, pro rozpočet a výbor šéfů centrálních bank. Revidovaná smlouva zahrnovala dalších devět institucí a pět institucí přidružených.¹⁰⁴

V roce 2002 k celé struktuře Společenství přibyl jako poslední Soudní dvůr, jehož úkolem bylo interpretovat Smlouvu z Chaguaramas, rozhodovat spory mezi státy i občany a měl zároveň sloužit jako poradce jednotlivým členským státům.¹⁰⁵

2.5.3 Vývoj CARICOM

1. května 1974 oficiálně zanikla Karibská asociace volného obchodu a začalo existovat Karibské společenství dohromady se Společným trhem. Ten se měl opírat o tři základní pilíře. Tím prvním bylo vytvoření celní unie a zavedení společného vnějšího tarifu. Druhým

¹⁰⁴ CARICOM. *Revised Treaty of Chaguaramas – Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy*. 2001.

¹⁰⁵ CARICOM. *Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice*. 2001. s. 10-12.

pilířem se měl stát harmonizovaný systém fiskálních pobídek pro průmysl. A tím třetím měla být společná politika pro zahraniční investice.¹⁰⁶

Ačkoliv byly pilíře pro Společný trh jasně definovány, během prvních dvaceti let existence bylo dosaženo minimum. Prvním zádrhelem pro postupné zavádění společného vnějšího trhu se stal fakt, že již v roce 1968 skupina méně rozvinutých států založila Východokaribský společný trh. Ten měl v rámci Společného trhu představovat jeho součást, ovšem členské státy byly vázány jak jednou dohodou, tak zároveň i druhou.

Vyjednáváním bylo dosaženo kompromisu, na jehož základě měly čtyři více rozvinuté státy Společenství zavést společný vnější tarif do roku 1976 a méně rozvinuté státy, které byly zároveň členy Východokaribského společného trhu, jej měly přijmout v průběhu roku 1981. Pouze pro Montserrat platila výjimka, a tou byl rok 1985.

Kompromisu týkající se doby zavedení sice bylo dosaženo, ale již nebylo dosaženo kompromisů týkajících se hodnot pro společný vnější tarif. Zavedení SVT bylo proto odloženo.

Osmdesátá léta probíhala v rámci Karibského společenství obdobně jako v celé Latinské Americe. Prudký nárůst cen ropy v sedmdesátých letech se projevil na cenách téměř všech produktů. Není proto překvapující, že se sice objem obchodní výměny v rámci Společenství mezi roky 1973 a 1980 zvýšil o 26,5 %¹⁰⁷, avšak podíl na celkovém exportu směřujícího ze Společenství se po celou dobu pohyboval mezi 9 a 11 %.¹⁰⁸

Podobný vývoj pokračoval i s nástupem dlužnické krize. Státy byly nuceny díky svým narůstajícím dluhům omezovat volný obchod a začaly zavádět kvóty na produkty dovážené z ostatních států Společenství. Největší propad exportu byl zaznamenán v roce 1986, kdy objem poklesl ve srovnání s rokem 1982 téměř na polovinu. Data z roku 1982, tedy hodnota

¹⁰⁶ SOBION, Justin. *The Caribbean Community, the Caribbean Single Market and Economy and the CISG: Three ways of promoting international trade in the Caribbean region*. 2008. s. 9.

¹⁰⁷ O'KEEFE, Thomas Andrew. *The Role of the Organization of Eastern Caribbean States Plays within the Caribbean Common Market and Community and in Caribbean's Relationship with the World Economy*. s. 4.

¹⁰⁸ MANIOC, Olivier; MONTAUBAN, Jean Gabriel. *Is monetary union in CARICOM desirable?* Caribbean Center for Money & Finance, 2001. s. 9.

exportu uvnitř Společenství v hodnotě 1 404 milionů XCD¹⁰⁹, byla překonána až v roce 1994, kdy vzájemný export překročil 1 630 milionů XCD.¹¹⁰

Díky tomuto negativnímu vývoji byl integrační proces na bodu mrazu. Není proto překvapující, že vyjednávání týkající se společného vnějšího tarifu, harmonizace fiskálních pobídek nebo společné politiky pro zahraniční investice se za první dvě desetiletí existence Karibského společenství téměř nikam neposunuly.

Obrat ve vývoji měla do jisté míry znamenat desátá Konference předsedů vlád, která se konala v červenci 1989 v Grand Anse na Grenadě. Během ní byla přijata deklarace, která měla obnovit integrační úsilí členských států Karibského společenství. Tzv. Deklarace z Grand Anse stanovovala nové termíny pro dokončení liberalizace vzájemného obchodu, pro zavedení SVT aj.¹¹¹ Cílem bylo do roku 1993 připravit CARICOM na vytvoření Karibského jednotného trhu a ekonomiky (*Caribbean Single Market and Economy – CSME*).

Určitého posunu bylo dosaženo v lednu 1993, kdy se členské státy shodly na zavedení společného vnějšího tarifu. Ten měl být spuštěn ve čtyřech fázích do konce roku 1998 a stropní hodnota tarifu měla být snižována z počátečních 35 % na závěrečných 20 %.¹¹² Bohužel i v tomto případě došlo k prodlení a termíny zavádění nebyly zcela splněny.

Koncem devadesátých let začaly práce na revizi Smlouvy s Chaguaramas, která měla reflektovat budoucí utváření Jednotného trhu a ekonomiky. Podobně jako v EU měla být i v rámci Karibského společenství zavedena svoboda pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu. Během let 1997 a 2000 tak bylo postupně přijato devět pozměňovacích protokolů, které byly v červenci 2001 schváleny jako celek pod hlavičkou Revidované smlouvy z Chaguaramas.

Revidovaná smlouva byla na rozdíl od té předchozí výrazně komplexnější, a to především z toho důvodu, že musela reflektovat nejen zavedení jednotného trhu, ale i zavedení jednotné ekonomiky. Nejednalo se tedy již pouze o liberalizaci trhu, zavedení SVT

¹⁰⁹ XCD – Východokaribský dolar (*East Caribbean Dollar*).

¹¹⁰ ILO. *Economic Integration in the Caribbean: The development towards a common labor market*. International Migration Papers no. 61. Geneva: International Labour Office, 2003. s. 67.

¹¹¹ CARICOM. *Grand Anse Declaration and Work Programme for the Advancement of the Integration Movement*. 1989.

¹¹² OAS. Caribbean Trade Reference Center. *Background on CARICOM*. http://ctrc.sice.oas.org/CARICOM/bkgrd_e.asp.

či harmonizaci investičních pobídek. Nové Smlouva musela počítat s ekonomickou, fiskální i monetární harmonizací a zavádění společných politik téměř ve všech odvětvích. Cílem do budoucna pak bylo vytvoření měnové unie.¹¹³

1. ledna 2005 byl dvanácti státy¹¹⁴ formálně založen Karibský jednotný trh a ekonomika. Nicméně je nutné podtrhnout, že CSME byl založen zcela formálně s tím, že bude postupně uváděn v praxi. Cílovým datem pro jeho finální podobu měl být rok 2015.

Vyhlídky, že bude v roce 2015 cílů dosaženo, jsou podobně mizivé jako dodržování všech předcházejících termínů. Věčným problémem je zavádění SVT. V roce 2007 byl Generální sekretariátem vypracován nový harmonogram pro SVT, ten však nebyl do současnosti všemi členskými státy přijat.

K dílčím úspěchům Karibského společenství lze započítat zavedení společného cestovního dokladu, takzvaného CARICOM Passport. Ten byl poprvé vydán v roce 2005 v Surinamu a v roce 2008 jej používalo deset z patnácti členských států Společenství. Společně s jednotným pasem bylo dosaženo i zavedení volného pohybu odborných pracovních sil, mezi které jsou započítáni vysokoškolsky vzdělaní lidé, sportovci, umělci a hudebníci, novináři, manažeři a ostatní obchodní pracovníci.¹¹⁵

Kapitolou samou pro sebe je vyjednávání Karibského společenství s Evropskou unií o podpisu takzvaných Dohod o ekonomickém partnerství (*Economic Partnership Agreement – EPA*). Většina členských států CARICOM patří do skupiny Afrických, Karibských a Tichomořských států, které měly na základě smluv z Lomé a Cotonou preferenční přístup na trh EU. Tento stav však dlouhodobě odporoval regulím Světové obchodní organizace, která řadu let tlačila EU pod hrozbou sankcí k zrušení těchto smluv. Výsledkem bylo vyjednání právě zmíněných EPA, kvůli kterým byla EU kritizována pro nátlak na rozvojové země a jejich vydírání. V roce 2008 byly EPA nakonec podepsány. Na jejich základě byly recipročně

¹¹³ CARICOM. *Revised Treaty of Chaguaramas – Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy*. 2001.

¹¹⁴ Belize, Barbados, Guyana, Jamajka, Surinam, Trinidad a Tobago, Antigua a Barbuda, Dominika, Grenada, Sv. Kryštof a Nevis, Sv. Lucie, a Sv. Vincent a Grenadiny.

¹¹⁵ CARICOM. http://www.caricom.org/jsp/single_market/csme_implementation.jsp.

liberalizovány trhy EU a karibských zemí. Ty si mohly na přechodné období zvolit produkty, kterých se toto opatření nebude týkat.

Kromě obchodních vztahů s Evropskou unií má CARICOM v účinnosti vyjednané smlouvy o volném obchodu s Kostarikou a Dominikánskou republikou. Rozhovory pak dále probíhají s Kanadou, Středoamerickým integračním systémem a MERCOSUREm.¹¹⁶

2.5.4 Organizace východokaribských států

Organizace východokaribských států (*Organization of Eastern Caribbean States – OECS*) vznikla oficiálně v roce 1981 a její členské státy byly zároveň součástí Karibského společenství. Kořeny Organizace lze najít podobně jako v případě Společenství v Západooindické federaci. Po jejím rozpadu v roce 1962 východokaribské státy založily v roce 1967 Západooindickou asociaci států (*West Indies Associated States – WISE*), jejíž členské státy stále formálně podléhaly britské koruně.

Výsledkem první spolupráce bylo vytvoření Východokaribského společného trhu, který se později inkorporoval do Karibského společenství. V rámci Společenství státy WISE získaly status méně rozvinutých států a tím pádem i speciální přístup.

Zvláštní postavení států WISE v rámci Společenství vytvářela i existující měnová unie, která byla zavedena v roce 1965, kdy původní britský Západooindický dolar nahradil Východokaribský dolar (*East Caribbean Dollar – XCD*).

Během sedmdesátých a na začátku osmdesátých let získaly státy WISE nezávislost na Velké Británii a v roce 1981 na základě podpisu Smlouvy z Basseterre založily OECS. Členy Organizace byly: Antigua a Barbuda; Dominika; Grenada; Montserrat; Sv. Kryštof a Nevis; Sv. Lucie a Sv. Vincent a Grenadiny. Jako hlavní cíle si Organizace stanovila podporu vzájemné spolupráce s ohledem na závazky plynoucí ze členství v CARICOM a OSN, podpora jednoty a solidarity mezi členy, posílení ekonomické integrace aj.¹¹⁷

V rámci OECS existují čtyři důležité nadnárodní instituce, jejichž vznik a fungování lze považovat za úspěch. Tou první je Východokaribský nejvyšší soud, který vznikl již

¹¹⁶ OAS. *Foreign Trade Information System*. http://www.sice.oas.org/CARICOM/instmt_e.asp.

¹¹⁷ OECS. *Treaty Establishing the Organization of Eastern Caribbean States*. 1981. s. 4-5.

v šedesátých letech a představuje pro členské státy nejvyšší soudní instanci. Druhou institucí je Centrální banka, která vznikla v roce 1983. Ta má na starosti monetární politiku celé měnové unie a zaručuje se za jednotnou měnu. Posledními dvěma institucemi jsou Úřad pro telekomunikace a Úřad pro civilní letectví.

Aktuální snahou OECS je vytvoření Ekonomické unie. Práce na jejím vytvoření byly odstartovány v roce 2006 Deklarací o záměru revize Smlouvy z Basseterre a vytvoření ekonomické unie, kterou podepsalo šest členských států OECS. Její vytvoření by předpokládalo navýšení počtu nadnárodních institucí, které by garantovaly a prováděly harmonizaci jednotlivých společných politik.

Poslední událostí byl podpis Revidované smlouvy, která vstoupila v platnost v lednu 2011. Díky ní tak byla formálně vytvořena kýžená Ekonomická unie. V současnosti se očekává postupné ratifikování smlouvy v jednotlivých členských státech.¹¹⁸

2.5.5 Asociace karibských států

Asociace karibských států (*Asociación de Estados del Caribe – AEC*) byla založena jako ekonomické a politické fórum v roce 1994. Na rozdíl od CARICOM či OECS jsou členy AEC i kontinentální státy patřící do tzv. většího Karibiku. Díky tomu má AEC celkem dvacet pět plných členů a čtyři přidružené.

Ve svých počátcích si Asociace stanovila tři základní cíle: maximalizovat regionální obchod, optimalizovat vyjednávání s ostatními regiony a najít další možné cesty pro vzájemnou spolupráci.¹¹⁹

Za dobu své existence byly pod hlavičkou AEC svolány čtyři prezidentské summity. První v roce 1995 v Port of Spain a ten prozatím poslední proběhl v roce 2005 v Panamě.

¹¹⁸ OECS. *OECS Economic Union Launch*. 2011. <http://www.oecs.org/regional-integration/press-releases/745-oecs-member-states-achieve-historic-milestone-ahead-of-52nd-authority-meeting->

¹¹⁹ FLACSO. *Dossier Asociación de Estados del Caribe*. San José: Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, 2008. s. 9.

Kromě toho probíhají setkání na úrovni Rady ministrů, přičemž poslední šestnácté zasedání Rady proběhlo v lednu 2011.¹²⁰

Hlavním výsledkem fungování Asociace je vytvoření Zóny spolupráce, která byla postavena na čtyřech základních tématech: rozvoj obchodu a vnějších obchodních vztahů; doprava; udržitelný turismus a přírodní katastrofy.

Od vzniku Asociace proběhly pod její hlavičkou přibližně čtyři desítky různých projektů a workshopů, jejichž tematika se pohybovala od systémů včasného varování, přes vízovou politiku, až po bezpečnost turistů.¹²¹

2.5.6 Shrnutí

Integrační pokusy karibské oblasti sahají sice více než čtyřicet let do minulosti, výsledky jsou však i přesto značně mizivé. Podobně jako u ostatních latinskoamerických integračních seskupení, tak i v případě Karibského společenství či Organizace východokaribských států slova mnohokrát převyšují reálné činy.

Ambice karibských států se zdají být v současnosti přemrštěné. CARICOM či OECS se sice mohou pochlubit jednotným trhem či jednotnou ekonomikou, ty ale zůstávají stále ve větší míře pouze na papíře a ve slovech jejich představitelů.

Do určité míry je pro karibské státy problémem soužití dvou organizací, které mají téměř identické zájmy, a v tomto případě je navíc jedna součástí té druhé. Státy OECS, které mají v rámci Společenství status méně rozvinutých zemí, této výhody plně využívají. Jsou to však většinou státy OECS, které další prohlubování integrace v rámci CARICOM blokují, aby případně o své výhody nepřišly. Výsledkem je, že státy OECS z integrace pouze profitují bez nutnosti, aby se samy začaly přizpůsobovat.¹²²

Vyhlídky karibských států na dokončení jednotného trhu a ekonomiky v roce 2015 jsou v podstatě minimální. Jedinou možností by bylo zavedení principu vícerychlostní integrace,

¹²⁰ AEC. <http://www.acs-aec.org/mc.htm>.

¹²¹ AEC. <http://www.acs-aec.org/projects/projects.htm>.

¹²² O'KEEFE, Thomas Andrew. *The Role of the Organization of Eastern Caribbean States Plays within the Caribbean Common Market and Community and in Caribbean's Relationship with the World Economy*. s. 9-10.

který by dovolil státům, které o to stojí, posunout proces o trochu dál. I tak nejsou však výsledky vůbec jisté.

2.6 MERCOSUR

2.6.1 Vznik MEROSURu

Základy spolupráce zemí Jižního rohu, jež vedla k vytvoření Společného trhu Jihu (*Mercado Común del Sur – MERCOSUR*), je možné najít na konci šedesátých let. V roce 1969 byla mezi Argentinou, Bolívií, Brazílií, Paraguayí a Uruguayí podepsána Laplatská Smlouva, prostřednictvím které se státy zavázaly k podpoře společného harmonického rozvoje a k úsilí o vzájemnou integraci.¹²³ Díky této smlouvě byl později v červnu 1974 vytvořen Laplatský finanční rozvojový fond (*Fondo Financiero para el Desarrollo de la Cuenca del Plata – FONPLATA*), který měl zajišťovat technickou a finanční podporu programům a projektům podporujícím harmonický rozvoj a integraci.¹²⁴

Důležitými byly pro vznik MERCOSURu osmdesátá léta, během nichž Argentina a Brazílie zahájily vzájemnou spolupráci, díky které MERCOSUR mohl později vzniknout. Důležitým faktorem, který k zahájení dialogu obou států notně přispěl, byla demokratizace jejich vlád. Nejprve demokracie vystřídala autoritářský režim v roce 1983 v Argentině, kde byl prezidentem zvolen Raúl Alfonsín. Podobná situace nastala i v Brazílii v roce 1985, kdy byl nepřímo zvolen prezidentem Tacredo Neves.

Ještě před svým zvolením do prezidentského úřadu, do kterého však kvůli svému náhlému úmrtí nikdy nebyl oficiálně jmenován, se Neves setkal v roce 1984 s Alfonsínem. Hlavním tématem tohoto setkání byla především obrana a posilování demokracie obou států. V listopadu následujícího roku se prezidenti obou zemí setkali znovu. Brazílii již zastupoval José Sarney. Během jednání ve Foz de Iguazú byl otevřen most mezi oběma státy a byly podepsány dvě společné deklarace. Tou první byla deklarace o jaderné politice, prostřednictvím které se oba státy zavazovaly k mírovému využití jaderných technologií. Tato deklarace měla symbolický význam a více než cokoliv jiného měla především odstranit napětí a nedůvěřivost mezi oběma státy.¹²⁵ Druhá deklarace, která byla prezidenty

¹²³ OAS. <http://www.oas.org/dsd/plata/legalf.htm>.

¹²⁴ FONPLATA. <http://www.fonplata.org/default.aspx>.

¹²⁵ DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 74.

podepsána, se týkala ekonomické spolupráce obou zemí a dala vzniknout Smíšené komisi pro integraci (*Comisión Mixta de Alto Nivel para la Integración*).

Smíšenou komisi tvořili zástupci vlád obou zemí a také zástupci soukromého sektoru. Prvním výsledkem její práce byla Akta argentinsko-brazílské integrace, která byla podepsána v červenci 1986. Součástí podpisu Akt bylo spuštění Programu pro integraci a ekonomickou spolupráci (*Programa de Integración y Cooperación Económica – PICE*). V únoru 1988 vyústila jednání mezi Argentinou a Brazílií k dalšímu důležitému podpisu. Tentokrát se jednalo o Smlouvu o integraci, spolupráci a rozvoji. Záměrem této smlouvy byla postupná harmonizace ekonomických politik a legislativy, liberalizace vzájemného obchodu a zavádění společného vnějšího tarifu. To vše mělo být provedeno v průběhu následujících deseti let s výhledem podpisu smlouvy o společném trhu v roce 2000.

Mezi roky 1985 a 1988 se Argentíně a Brazílii podařilo zvýšit vzájemný obchod o téměř 40 % a Brazílie dokonce předběhla Spojené státy v objemu exportu do Argentiny.¹²⁶ Je ale nutné připomenout, že i Argentina a Brazílie byly poznamenány dlužnickou krizí a na začátku osmdesátých let zavedly přísná protekcionistická opatření, která se snažila veškerý import omezit. S ustupující krizí a s postupným otvíráním trhů tak nebyl nárůst vzájemného obchodu vůbec překvapující.

V listopadu 1989 se ke snahám Argentiny a Brazílie připojila Uruguay. Tyto tři státy pak vydaly společnou deklaraci o intenzifikaci a zefektivnění snah o pokračující integraci. V roce 1989 byl také svržen paraguayský diktátor generál Stroessner a ještě téhož roku byl zvolen prezidentem generál Rodríguez. Obdobnou změnu prožilo také Chile, rovněž zde byl v prosinci 1989 demokraticky zvolen nový prezident, který na jaře 1990 vystřídal Augusta Pinocheta. Tyto změny vedly k tomu, že rozhovory o integraci byly rozšířeny o zástupce těchto dvou států. Chile později od tohoto úmyslu ustoupilo z důvodu rozdílných celních sazeb a především obav z nestability ekonomik ostatních čtyř států.¹²⁷

¹²⁶ DE DEVOTO, Leonor M. *Historia del MERCOSUR: desde su fundación hasta el año 2000*. Buenos Aires: Centro de Estudios Internacionales y Educación para la Globalización (Universidad del CEMA), 2006. s. 6.

¹²⁷ ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. s. 68.

Během roku 1990 pokračovaly dále rozhovory o vytvoření jednotného trhu. Nejdříve byla v červenci podepsána takzvaná Akta z Buenos Aires mezi Argentinou a Brazílií. Jednalo se o další deklaraci snah o vzájemnou integraci. Prostřednictvím těchto Akt se oba státy zavázaly k vytvoření jednotného trhu již k 31. prosinci 1994, tedy o pět let dříve než bylo plánováno původně. Akta zároveň dala vzniknout Skupině společného trhu (*Grupo Mercado Común – GMC*) tvořenou čtyřmi zástupci z každé země. Ta měla na starosti přípravu návrhů harmonizace ekonomik obou států.

Dne 1. srpna 1990 bylo oficiálně vydáno prohlášení o úplném zapojení Uruguaye do rozhovorů o vytvoření jednotného trhu a zároveň byla k těmto rozhovorům pozvána i Paraguay.

Začátkem září proběhlo v Buenos Aires první zasedání GMC, během kterého se zástupci Argentiny a Brazílie dohodli na začlenění veškerých obchodních dohod, které vznikly v rámci ALADI. Dále byla dohodnuta postupná liberalizace obchodu společně se seznamem citlivých produktů, kterých se liberalizace během přechodného období nebude týkat, a mimo jiné bylo dohodnuto vytvoření rozhodčího mechanismu pro případ sporů. Vůbec poprvé se zasedání účastnili i zástupci Paraguaye a Uruguaye, kteří vyjádřili připravenost svých zemí na připojení k integračnímu procesu a vytvoření jednotného trhu k 31. prosinci 1994. Výsledkem jednání GMC bylo rozhodnutí o nutnosti sepsání nové smlouvy, která by reflektovala začlenění dvou nových zemí do již rozběhlého procesu.

Nová smlouva byla vypracována během relativně krátké doby. Již 26. března 1991 byla podepsána Carlosem Menem, Fernandem Collor de Mello, Andrésem Rodríguezem a Luisem Albertem Lacalle Smlouva o vytvoření společného trhu mezi Argentinou, Brazílií, Paraguayí a Uruguayí, která je známa především jako Smlouva z Asunciónu. V této smlouvě je poprvé oficiálně použito označení Společný trh Jihu – MERCOSUR.

Smlouva počítala s vytvořením MERCOSURu do 31. prosince 1994 a tento společný trh měl být postaven na: volném oběhu zboží, služeb a výrobních faktorů prostřednictvím odstranění veškerých celních opatření; zavedení společného vnějšího tarifu a přijetí jednotné obchodní politiky vůči třetím státům či organizacím; koordinaci zahraničního obchodu,

zemědělství, průmyslu, fiskální a monetární politiky aj.; a závazku zúčastněných států harmonizovat v určených oblastech národní legislativy.¹²⁸

Během přechodného období, které bylo dáno od podpisu smlouvy z Asunciónu až po zmíněný 31. prosinec 1994, měly státy liberalizovat vzájemný obchod podle první přílohy smlouvy. Do konce roku 1992 mělo tedy být 68 % produktů bez celního zatížení, 82 % koncem roku 1993 a 100 % do konce roku 1994.¹²⁹ Pro každý členský stát je také v příloze určeno přesné množství možných přechodných výjimek z procesu liberalizace,¹³⁰ přičemž Argentina a Brazílie jejich počet měly každoročně omezovat o 20 %. Pro Paraguay a Uruguay byl zvolen mírnější režim, v prvních dvou letech vždy pouze 10 % a až od třetího roku 20 %.

2.6.2 Struktura MERCOSURu

Organizační strukturu MERCOSURu pro přechodné období definuje Smlouva z Asunciónu, respektive její druhá kapitola, a její podoba je téměř až do krajnosti střídmá. Pro fungování MERCOSURu byly na přechodné období ustanoveny pouze dva orgány. Tím prvním byla Rada společného trhu (*Consejo del Mercado Común – CMC*) a druhým již existující Skupina společného trhu.

Rada společného trhu byla nejvyšším orgánem, který byl tvořen ministry zahraničí a ministry hospodářství jednotlivých členských zemí. Jejího zasedání se však mohli účastnit v případě nutnosti i ministři ostatních resortů a alespoň jednou ročně museli být zasedání Rady přítomni i všichni prezidenti. V Předsednictví Rady (*Presidencia pro tempore*) se státy měly střídát v abecedním pořádku vždy po půl roce. Předsedající stát pak připravoval a hostil veškerá setkání CMC. Hlavní činností Rady mělo být faktické politické řízení MERCOSURu a přijímání rozhodnutí, která umožní plnění závazků vyplývajících ze Smlouvy.¹³¹

¹²⁸ MERCOSUR. *Tratado para la constitución de un Mercado Común entre la República Argentina, la República Federativa del Brazil, la República del Paraguay y la República Oriental del Uruguay*. 1991.

¹²⁹ MERCOSUR. *Tratado para la constitución de un Mercado Común entre la República Argentina, la República Federativa del Brazil, la República del Paraguay y la República Oriental del Uruguay*. 1991.

¹³⁰ Počet přidělených výjimek: Brazílie 324; Argentina 394; Paraguay 439; Uruguay 960.

¹³¹ MERCOSUR. *Tratado para la constitución de un Mercado Común entre la República Argentina, la República Federativa del Brazil, la República del Paraguay y la República Oriental del Uruguay*. 1991.

Skupina společného trhu byla řízena ministry zahraničních věcí a měla být hlavním exekutivním orgánem. Skupinu tvořili kromě zmíněných ministrů zahraničních věcí ještě zástupci ministerstva hospodářství či financí a zástupci národních centrálních bank. Úkolem Skupiny pak bylo dohlížení na plnění Smlouvy a rozhodnutí Rady, dále podávání návrhů Radě a provádění takových programů, které povedou k vytvoření společného trhu.¹³² Skupina měla také za tímto účelem pravomoc vytvářet pracovní podskupiny (*Sub-grupos de Trabajo – SGT*), které se měly případně starat o provádění jednotlivých programů. Součástí GMC byl také sekretariát, který měl mít na starosti veškeré administrativní záležitosti.

Přijímání rozhodnutí na jednání CMC nebo GMC bylo podmíněno přítomností všech členských států a k úspěšnému přijetí byl nutný souhlas všech členů.

Rozšíření institucionální struktury MERCOSURu přišlo s podpisem Protokolu z Ouro Preto v prosinci 1994, díky němuž získal MERCOSUR právní subjektivitu. K existující Radě, Skupině a sekretariátu přibýly další tři nové orgány: Obchodní komise (*Comisión de Comercio del MERCOSUR – CCM*); Společná parlamentní komise (*Comisión Parlamentaria Conjunta – CPC*); Ekonomicko-sociální poradní fórum (*Foro Consultivo Económico-Social – FCES*). Menší změnou bylo zařazení Administrativního sekretariátu (*Secretaría Administrativa del MERCOSUR – SAM*), který již vystupoval samostatně a nebyl součástí GMC. Protokol z Ouro Preto dále dává možnost v případě nutnosti vytvářet další pomocné orgány.

Rada i nadále zůstala nejvyšším orgánem MERCOSURu, její složení i další pravidla nebyla změněna, pouze jí přibýly funkce. Se získáním právní subjektivity Rada zastupovala MERCOSUR při mezinárodních jednáních a měla pravomoc vyjednávat a podepisovat smlouvy. Dále Rada jmenovala ředitele SAM, schvalovala na návrh GMC rozpočet a případně mohla ustavovat nové orgány. Rozhodnutí Rady byla pro členské státy závazná.

Ani v případě GMC neproběhly žádné markantní změny. Složení bylo ponecháno a funkce byly mírně rozšířeny nebo spíše konkrétněji formulovány. Zásadní pro GMC je příprava rozpočtu a možnost vytváření a následná koordinace pracovních podskupin. GMC

¹³² MERCOSUR. *Tratado para la constitución de un Mercado Común entre la República Argentina, la República Federativa del Brasil, la República del Paraguay y la República Oriental del Uruguay*. 1991.

tak nadále zůstala exekutivním orgánem, který měl implementovat rozhodnutí Rady. GMC měla rozhodovat prostřednictvím rezolucí, které byly pro členské státy závazné.

Obchodní komise byla ustanovena třetím orgánem s pravomocí rozhodovat prostřednictvím direktiv a návrhů, které byly pro členské státy opět závazné. Každý stát v ní byl reprezentován čtyřmi zástupci, přičemž koordinace komise opět příslušela ministrům zahraničních věcí. Její hlavní funkcí bylo dohlížení nad implementací a dodržování společné obchodní politiky. V rámci svého zaměření měla sloužit jako arbitr v případě sporů či vznesených připomínek.

Zbývající dva nové orgány, Společná parlamentní komise a Ekonomicko-sociální poradní výbor, byly čistě konzultativní a jejich pravomoci byly minimální. Parlamentní komise byla složena ze zástupců jednotlivých národních parlamentů a měla možnost vydávat doporučení pro CMC týkající se především harmonizace národních legislativ. Obdobně pak i FCES, který byl složený ze zástupců ekonomického a sociálního sektoru (převážně zástupci zaměstnavatelů a odborů).

Institucionální struktura MERCOSURu, která byla nastavena Protokolem z Ouro Preto, je striktně mezivládního charakteru. Žádný z orgánů tak není vybaven jakoukoliv nadnárodní pravomocí. Překvapivá také může být absence soudního tribunálu či soudního dvora. Pro řešení sporů mezi jednotlivými členy tak byl zakotven systém arbitráží nebo řešení sporů napřímo bez účasti prostředníka. Absence soudního dvora, tedy instituce která by měla nadnárodní charakter, přináší také problém vymahatelnosti implementace rozhodnutí či rezolucí, které orgány MERCOSURu vydají.

Od přijetí Protokolu z Ouro Preto až po současnost proběhlo v rámci institucionální struktury MERCOSURu několik změn. V roce 1998 bylo institucionalizováno Fórum politické konzultace a koordinace (*Foro de Consulta y Concertación Política – FCCP*), které se stalo poradním orgánem CMC a mělo sloužit k politickému dialogu mezi členskými a asociovanými státy.

Přibližně od roku 2003 je v rámci i mimo MERCOSUR diskutována hlubší institucionální reforma, kterou by bylo možné přednést na prezidentském summitu v Ouro Preto po deseti letech existence MERCOSURu. Ještě v průběhu roku 2003 byla vytvořena Komise stálých

zástupců (*Comisión de Representantes Permanentes del MERCOSUR – CRPM*), která měla asistovat v přípravách na Předsednictví Rady, a o rok později byl na základě Protokolu z Olivos ustaven Stálý revizní tribunál (*Tribunal Permanente de Revisión*). Ten měl sloužit jako druhý stupeň pro případné řešení vzájemných sporů mezi členskými státy a mohl být využit pouze v případě již absolvovaného arbitrážního kola, tribunál však postrádá veškerý nadnárodní charakter.¹³³

Poslední výraznou změnou, která v rámci institucionální struktury MERCOSURu proběhla, bylo vytvoření Parlamentu (PARLASUR). Jeho vytvoření bylo zahrnuto v programu CMC pro období 2004 – 2006 a termínem pro jeho ustavení byl 31. prosinec 2006. Během prezidentského summitu v Montevideu v prosinci 2005 pak byl schválen a podepsán protokol, který jeho vytvoření potvrzoval oficiálně. Protokol vstoupil v platnost na začátku roku 2007 a 7. května téhož roku proběhla i první schůze.

Ustavování Parlamentu bylo rozděleno do tří fází: 2007 – 2010; 2011 – 2014; 2015 a později. Během první fáze byli členové delegováni národními parlamenty a měli připravit procedurální pravidla. Během roku 2010 měli být zvoleni již v přímých volbách noví poslanci, kteří mají na rok 2014 připravit jednotný systém voleb, jež by se konaly ve všech členských státech v jeden den (tzv. „Día del MERCOSUR Ciudadano“).

Bohužel funkce a kompetence Parlamentu jsou poměrně minimální. Přestože Ustavující protokol parlamentu jmenuje dvacet dva různých kompetencí, žádná z nich není rozhodovací. Kromě ochrany demokratických režimů členských států a lidských práv může Parlament mimo jiné navrhnout projekty Radě, udržovat kontakt s parlamenty třetích států nebo pořádat veřejné přednášky.¹³⁴

¹³³ CEFIR. *La reforma institucional del MERCOSUR. Del diagnóstico a las propuestas*. Uruguay: Centro de Formación para la Integración Regional, 2009. s. 41-42.

¹³⁴ MERCOSUR. *Protocolo constitutivo del Parlamento del MERCOSUR*. 2005.

2.6.3 Vývoj MERCOSURu

2.6.3.1 Přechodné období 1991 – 1994

Přechodné období MERCOSURu bylo dáno podpisem Smlouvy z Asunciónu v březnu 1991 a koncem roku 1994, kdy měl společný trh Argentiny, Brazílie, Paraguaye a Uruguaye začít fungovat v plném rozsahu. Jednalo se tedy o necelé čtyři roky, během kterých měly být implementovány závazky vedoucí k liberalizaci vzájemného obchodu, vytvoření celní unie a harmonizaci ekonomických politik.

Z pohledu liberalizace vzájemného obchodu bylo toto období relativně úspěšné. Smlouva z Asunciónu předpokládala, že koncem roku 1994 budou mezi členskými státy odstraněny kompletně všechny celní bariéry, které by mohly obchod omezovat, a zároveň určovala postupný liberalizační plán, kterým se státy měly řídit.

K 31. prosinci 1994 se všem státům téměř podařilo daný plán dodržet. Jediné, u čeho se nepodařilo úspěšně liberalizovat obchod, byly výjimky, které zaručovala Smlouva z Asunciónu. Pro tyto výjimky bylo proto přechodné období prodlouženo až do konce roku 1998. Jediné nedořešené problémy v rámci vyjednávání zůstaly pouze v případě cukrovarnictví a automobilového průmyslu, kde se členské státy nebyly s to dohodnout.

Podobným způsobem bylo vyřešeno i zavedení společného vnějšího tarifu. Stejně jako v případě liberalizace vzájemného obchodu měl být SVT zaveden ke konci roku 1994. Vzhledem k odlišnosti ekonomik dvou velkých a dvou malých států na jedné straně a na straně druhé podobnosti ekonomik obou velkých států bylo vyjednávání o zavedení SVT komplikované. Výsledkem vyjednávání, které bylo vedeno na úrovni SGT pro makroekonomické politiky, bylo pozdržení zavádění SVT opět v případě výjimek garantovaných Smlouvou z Asunciónu, kdy úplnou výjimku tvořily zmíněné cukrovarnictví a automobilový průmysl.

K 1. lednu 1995 byl společný vnější tarif zaveden u 85 % obchodovaného zboží¹³⁵ a jeho struktura byla tvořena jedenácti úrovněmi v rozmezí od 0 do 20 %.

¹³⁵ FLACSO. *El MERCOSUR en el nuevo escenario político regional*. Documento de Trabajo no. 35. Buenos Aires: Facultad Latinoamericana de las Ciencias Sociales, 2009. s. 3.

postupné omezování výjimek a zavedení SVT Argentinou a Brazílií u 100 % zboží k 1. lednu 2001. V případě Paraguaye a Uruguaye byl domluven termín 1. ledna 2006.

I přes komplikace během vyjednávání společného vnějšího tarifu bylo přechodné období relativním úspěchem MERCOSURu. Vzájemný obchod mezi členskými státy vzrostl o 105 % z 8 230 milionů USD v roce 1990 na 16 883 miliony USD v roce 1994.¹³⁶ Státům se zároveň podařilo více než o polovinu snížit saldo zahraničního obchodu právě díky navýšení obchodních výměn uvnitř MERCOSURu. Ztráty, které jednotlivé podniky měly, byly kompenzovány vyšším vývozem, a tak i stoupala všeobecná podpora MERCOSURu uvnitř členských států.¹³⁷

Přechodné období bylo završeno na VII. prezidentském summitu, který se konal 17. prosince 1994 v Ouro Preto. Během summitu bylo oficiálně oznámeno vytvoření Společného trhu Jihu, který měl začít existovat k 1. lednu 1995. Prezidenti členských zemí na summitu přijali Protokol z Ouro Preto, díky kterému MERCOSUR získal právní subjektivitu a mohl tudíž vystupovat samostatně a podepisovat samostatně mezinárodní smlouvy. Protokol z Ouro Preto společně s tím doplnil institucionální strukturu MERCOSURu o další orgány. Kromě tohoto byly na summitu podepsány další protokoly týkající se především celní unie, které měly technicky vyřešit problém dvojího výběru cla.¹³⁸

2.6.3.2 *Období 1995 – 1998*

MERCOSUR díky svému dobrému začátku získal značnou důvěru zahraničních investorů. Objem přímých zahraničních investic se během čtyř let zvýšil z 3 215 milionů USD v roce 1991 na 10 729 milionů USD v roce 1995, přičemž téměř sto procentní většina byla směřována do Brazílie a Argentiny.¹³⁹ Především kvůli těmto úspěchům bývá toto období

¹³⁶ FLACSO. *El MERCOSUR en el nuevo escenario político regional*. s. 7.

¹³⁷ BOUZAS, Roberto; DA MONTA VIEGA, Pedro; TORRENT, Ramon. *In-depth analysis of MERCOSUR integration, its perspectives and the effects thereof on the market access of EU goods, services and investment*. Barcelona: Observatory of Globalization, 2002. s. 14.

¹³⁸ DE DEVOTO, Leonor M. *Historia del MERCOSUR: desde su fundación hasta el año 2000*. s. 38.

¹³⁹ BOTTO, Mercedes. *La integración regional en América Latina: ¿Es el MERCOSUR una alternativa para el crecimiento?* FLACSO Argentina, 2003. s. 12.

označováno jako zlatá éra.¹⁴⁰ Pozitivní výsledky přinášely i obchodní statistiky, které zaznamenaly pokračování trendu z předchozího období. Vzájemná obchodní výměna vzrostla mezi roky 1994 a 1998 opět o více než 100 %.

V roce 1995 byl členskými státy přijat výhledový plán Agenda MERCOSUR 2000. Mezi prioritami pro střednědobé období bylo především další prohlubování celní unie, rozšiřování liberalizace o sféru služeb nebo sjednocování daňových systémů.¹⁴¹ I přes tyto plány a cíle nebylo toto období pro integraci samotnou velkým přínosem.

V rámci procesu liberalizace bylo sice dosaženo odstranění celních bariér, MERCOSURu se však nedařilo vyjednávání o odstranění i necelních bariér, jako jsou například kvantitativní kvóty nebo standardní restrikce. Členskými státy se také dále nedařilo dospět ke kompromisu v případě výjimek udělených cukrovarnictví a automobilovému průmyslu.

Ani fungování celní unie nebylo zcela bez problémů. Během přechodného období bylo zavádění SVT v případě výjimek sice pozdrženo, ale za předpokladu postupného odstraňování těchto výjimek. To se však členskými státy nedařilo. Navíc k tomu v roce 1995 Brazílie u příležitosti spuštění *Plano Real*, který měl být lékem proti neustálé hyperinflaci, požádala o udělení dalších přibližně 150 výjimek z SVT. Problémy ale nebyly vyřešeny ani v systému vybírání celních poplatků, stále totiž hrozilo, že za importované zboží může být vymáháno clo dvakrát.

Prohlubování integrace dále naráželo na jeden zásadní problém, kterým bylo neimplementování rozhodnutí a rezolucí do národních legislativ. To vytvářelo prostředí, kdy málokteré rozhodnutí Rady nebo případně Skupiny společného trhu bylo úspěšně přijato a fungovalo ve všech čtyřech členských zemích. Do roku 2000 orgány MERCOSURu vydaly 840 rozhodnutí, rezolucí či norem, které měly být převedeny do národních legislativ, a pouze 183 z nich bylo implementováno ve všech členských zemích.¹⁴² Tento stav byl způsobený mezivládním charakterem MERCOSURu a jeho orgánů, ale také zejména absencí

¹⁴⁰ BOUZAS, Roberto; DA MONTA VIEGA, Pedro; TORRENT, Ramon. *In-depth analysis of MERCOSUR integration, its perspectives and the effects thereof on the market access of EU goods, services and investment*. s. 15.

¹⁴¹ BOUZAS, Roberto; DA MONTA VIEGA, Pedro; TORRENT, Ramon. *In-depth analysis of MERCOSUR integration, its perspectives and the effects thereof on the market access of EU goods, services and investment*. s. 15.

¹⁴² FLACSO. *El MERCOSUR en el nuevo escenario político regional*. s. 12.

jakékoliv instituce, která by měla pravomoc implementaci norem vymáhat a případně státy sankcionovat.

Během tohoto období se MERCOSURu podařilo podepsat smlouvy o volném obchodu s Bolívií a Chile. Tyto pak oběma státům umožňovaly volný přístup na trh MERCOSURu bez nutnosti připojení se k celní unii a akceptování společného vnějšího tarifu.

2.6.3.3 *Období 1999 – 2002*

Přelom tisíciletí byl pro MERCOSUR ve znamení krize, neustálých obchodních konfliktů a naprostého zastavení integračního procesu. Jen složitě se v tomto období hledají jakékoliv úspěchy či pokroky.

Událostí, která celý kolotoč nezdarů a konfliktů dala do pohybu, byla brazilská devalvace realu v lednu 1999. Ta byla pro členské státy MERCOSURu přinejmenším šokem, jelikož Brazílie toto své rozhodnutí se žádným ze svých partnerů nekonzultovala. Důsledky devalvace pak byly největší ranou pro Argentinu a její výrobce, kteří značnou část své produkce exportovali právě do Brazílie. S devalvací brazilského realu se totiž konkurence jejich produktů stala *de facto* nulovou.

Podobný efekt měla devalvace i na přímé zahraniční investice. Brazílie se pro investory náhle stala výhodnější z důvodu levnější pracovní síly a nižších nákladů. To opět poškodilo ostatní členy MERCOSURu a především Argentinu, neboť během roku 1999 začala přicházet o zahraniční investory, kteří se stěhovali právě do Brazílie. Pro Argentinu to znamenalo pokles celkové částky zahraničních investic z 23 984 milionů UDS v roce 1999 na 11 665 milionů USD v následujícím roce.¹⁴³

Kvůli této problematické situaci se veškerá vyjednávání o dalším prohlubování integračního procesu v rámci MERCOSURu v podstatě naprosto zastavila a dostala se do mrtvého bodu, kdy jednotlivé členské státy začaly vystupovat proti sobě. Výsledkem byl

¹⁴³ FLACSO. *El MERCOSUR en el nuevo escenario político regional*. s. 51.

propad vzájemné obchodní výměny o 11 % oproti předchozímu období a zároveň téměř stoprocentní propad salda zahraničního obchodu.¹⁴⁴

Především mezi Argentinou a Brazílií se pak otevřela řada obchodních sporů, jejichž kořeny se nacházely ve zmíněné situaci. Oba státy z důvodu čelení konkurenci toho druhého přijímaly opatření, která značně poškozovala export toho druhého. Několik takových případů je možné sledovat v zemědělském sektoru. Brazilští zemědělci čelící vysokému importu mléka především z Argentiny začali požadovat vyšetřování z důvodu dumpingových cen, podobná situace se opakovala i v případě rýže. V opačném směru mířil požadavek na vyšetření podezření z udělování dotací brazilským producentům vepřového masa. Problémy se nevyhnuly ani textilnímu či ocelářskému průmyslu. Vždy se však jednalo o spory způsobené zavedením různých druhů protekčních opatření ze strany jednoho či druhého státu.

Na toto období bylo dříve naplánováno také odstranění zbytku výjimek, které členské státy požívaly v rámci celní unie. Vzhledem k situaci však bylo jejich odstranění opět odsunuto na pozdější dobu. Pokrok nebyl zaznamenán ani v odstraňování necelních bariér, které státy stále využívaly.

V červnu 2000 byla členskými státy přijata Agenda z Buenos Aires, která měla představovat obnovení integračního procesu. Agenda zmiňovala již mnohokrát diskutovaná a nevyřešená témata, jako bylo právě zavádění SVT, harmonizace makroekonomických politik, zahraničních vztahů nebo exportních a výrobních pobídek.¹⁴⁵

Během roku 2002 se představitelům členských států podařilo přijmout Protokol z Olivos, který měl řešit dosavadní problémy arbitrážního řízení. Byl vytvořený Stálý revizní tribunál, jenž měl zaručit přesný výklad všech norem a nestranné posuzování případných sporů. Tribunál měl také dohlížet na správnou implementaci jednotlivých rozhodnutí orgánů MERCOSURu, která členským státům stále dělala značné problémy.

¹⁴⁴ FLACSO. *El MERCOSUR en el nuevo escenario político regional*. s. 51.

¹⁴⁵ BOUZAS, Roberto; DA MONTA VIEGA, Pedro; TORRENT, Ramon. *In-depth analysis of MERCOSUR integration, its perspectives and the effects thereof on the market access of EU goods, services and investment*. s. 18.

2.6.3.4 Vývoj po roce 2002

Po téměř tříletém období krize a vzájemných konfliktů se situace mezi členskými státy začala od roku 2002 uklidňovat. Prvním krokem bylo již zmíněné přijetí Protokolu z Olivos. Změnu s sebou přinesli i noví prezidenti, kteří byli v roce 2003 zvoleni. Do čela Brazílie nastoupil Ignácio Lula da Silva a do argentinského prezidentského křesla usedl Néstor Kirchner. Ještě během října 2003 oba nově zvolení prezidenti podepsali Konsenzus z Buenos Aires, který měl být novým startem pro další integrační proces. Důležitým posunem v rámci tohoto dokumentu byl důraz na regionální rozvoj a nutnost začlenit do fungování MERCOSURu i kohezní mechanismy.

Uklidnění situace a částečné odeznění krize se projevilo na obnoveném růstu vzájemné obchodní výměny. Její objem, jenž se v roce 2002 pohyboval níž než v roce 1995 při spouštění společného trhu, během následujících let začal opět růst. Úrovni let 1997 a 1998 dosáhl v roce 2005, kdy dosahoval částky 21 118 milionů USD. Vrcholem růstu pak byl rok 2008, během kterého byla překonána hodnota 41 000 milionů USD. Následující rok již byl poznamenán světovou finanční krizí a téměř o čtvrtinu se propadl.¹⁴⁶

MERCOSURu se také podařilo obnovit důvěru zahraničních investorů a nalákat opět jejich kapitál. Vývoj objemu přímých zahraničních investic je téměř identický s vývoji vzájemného obchodu. V roce 2003 klesly investice takřka na úroveň roku 1995. Od roku 2003 začaly investice opět stoupat a dosáhly vrcholu také v roce 2008, kdy jejich objem činil 56 773 milionů USD, v roce 2009 však nastal téměř třetinový propad.¹⁴⁷ Vývoj zahraničních investic je však značně asymetrický z pohledu jejich rozdělení mezi členské státy. Jestli jejich objem před krizí MERCOSURu byl mezi Argentinou a Brazílií vyrovnaný, tak po roce 2003 roste rapidním způsobem převaha Brazílie, která dosáhla pětinasobku objemu investic směřovaných do Argentiny.

S obnovením integračního procesu je možné sledovat i mírný pokrok v případě vytváření celní unie. Během roku 2004 se obnovila jednání týkající se dvojitého výběru cla, výjimek ze společného vnějšího tarifu a otázky celního kodexu. Vyřešení jednoho z těchto

¹⁴⁶ UNCTADstat. <http://unctadstat.unctad.org>.

¹⁴⁷ UNCTADstat. <http://unctadstat.unctad.org>.

problémů bylo a v současnosti stále je silně závislé na vývoji jednání ohledně těch zbylých dvou.

Pro odstranění dvojitého výběru cla bylo během posledních devíti let vydáno mnoho rozhodnutí Rady, posledním úspěchem bylo v roce 2010 přijetí Rozhodnutí CMC N° 10/10 obsahující cestovní mapu k odstranění všech teoretických i praktických překážek. Třetí etapa, kterou Rozhodnutí uvádí a po jejímž ukončení by všechny zbylé produkty třetích zemí měly být osvobozeny od placení dvojího cla, by měla být ukončena nejpozději k 1. lednu 2019.¹⁴⁸ Práce na celním kodexu měly, podle rozhodnutí Rady z roku 2004, být ukončeny v roce 2008, kodex byl však přijat až v srpnu 2010. Stále neukončeným tématem jednání jsou i výjimky z SVT. V roce 2007 Rada přijala rozhodnutí o snížení celkového počtu určeného pro každý členský stát, a to s předpokladem, že Argentina a Brazílie jejich využívání zruší koncem roku 2010 a Paraguay a Uruguay koncem roku 2015. V závěru roku 2009 byl však termín pro Argentinu a Brazílii opět o rok odložen.

S přijetím Konsenzu z Buenos Aires v roce 2003 začala v rámci MERCOSURu také diskuse týkající se kohezních mechanismů a nutnosti vytvoření strukturálních fondů, které by financovaly projekty v méně rozvinutých oblastech. Během roku 2005 byl dopracován projekt Fondu pro strukturální konvergenci (*Fondo de Convergencia Estructural del MERCOSUR – FOCEM*), který začal svoji práci v roce 2006. Na základě Rozhodnutí Rady N°18/05 získal Fond každoroční rozpočet 100 milionů USD, přičemž hlavními přispěvateli se stala Brazílie se 70 % a Argentina s 27 %. Naopak hlavními příjemci financí z tohoto Fondu měly být Paraguay s 48 % a Uruguay se 32 %. První projekty financované FOCEM byly schváleny v roce 2007 a týkaly se především výstavby sociálního bydlení, opravy infrastruktury či potravinového zabezpečení.¹⁴⁹

Neposlední důležitou událostí tohoto období bylo zahájení vyjednávání o přistoupení Venezuely k MERCOSURu. Ta stále ještě jako členský stát Andského společenství národů podala oficiální žádost o přijetí do MERCOSURu během 15. Iberoamerického summitu v Salamance v říjnu 2005. Oficiální dohoda o přijímacím procesu byla podepsána již

¹⁴⁸ INTAL. *Informe MERCOSUR N° 15 (Segundo Semestre 2009 – Primer Semestre 2010)*. Buenos Aires: Banco Interamericano de Desarrollo, 2011. s. 78.

¹⁴⁹ DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 191.

v prosinci téhož roku. Rada společného trhu předložila Venezuele podmínky, které musí pro své přijetí splnit. Mezi ně samozřejmě patřilo vystoupení z CAN, jehož členství se Venezuela zřekla v dubnu 2006, dále bylo nutné přijetí všech smluv a protokolů, přijetí konvergenčního plánu pro přijetí SVT nebo také začlenění obchodních smluv se třetími státy. V neposlední řadě musí být přijetí ratifikováno všemi členskými státy MERCOSURu.

Během následujících let probíhala přístupová a především obchodní jednání mezi jednotlivými členskými státy MERCOSURu a Venezuelou. Zatím posledním státem, který stále přístupovou dohodu neratifikoval, je Paraguay. Argentina se vyjádřila pro vstup Venezuely v únoru 2007, Uruguayská ratifikace vstoupila v platnost v srpnu téhož roku a Brazílie úspěšně ratifikovala v březnu 2010.

V lednu 2011 se brazilský ministr zahraničí Antonio Patriota vyjádřil ve smyslu, že MERCOSUR plánuje zahájení přístupových jednání s dalšími svými asociovanými členy – Bolívií a Ekvádorem.¹⁵⁰

2.6.4 Shrnutí

MERCOSUR bývá často označován jako nejnadějnější integrační uskupení Latinské Ameriky a všeobecné povědomí o něm rozhodně zdaleka přesahuje známost ostatních latinskoamerických uskupení či organizací. Ovšem při pohledu na jeho vývoj i současný stav si může člověk začít klást otázky, proč tomu tak vůbec je.

Dialog mezi Argentinou a Brazílií o vytvoření společného trhu začal již v polovině osmdesátých let, v první polovině let devadesátých byl tento dialog rozšířen o další dva státy a zároveň byl i smluvně ukotven. V roce 1994 měl vzniknout již hotový, alespoň dle smluvního základu, Společný trh Jihu. Realita však byla poměrně odlišná a MERCOSUR se od počátku svého vzniku až po současnost neustále potýká se stejnými problémy. Jsou to takové, které měly být již dávno vyřešeny.

S imperfektní celní unií, s existujícími obchodními bariérami a s čistě mezivládní institucionální strukturou MERCOSUR může jen těžko dostát svému jménu. MERCOSUR je bohužel spíše než nedokonalý společný trh lehce nadstandardní zónou volného obchodu.

¹⁵⁰ MERCOPRESS. *Mercosur wants Bolivia and Ecuador to become full members*. 2011.

Důvodem pro tuto situaci MERCOSURu je jednak neustálá rivalita mezi Argentinou a Brazílií, dále pak přehnaně vysoké ambice a již téměř klasické: „Mnoho řečí a žádné činy.“ Spolupráce Argentiny a Brazílie sice stála u zrodu, ale zároveň později rivalita těchto dvou států vedla ke krizi, která proběhla na přelomu tisíciletí, a vítězem tohoto neustálého souboje je momentálně s převahou Brazílie. Té se podařilo z krize vyjít lépe a stát se důležitým celosvětovým hráčem. Lze však také namítnout, že právě aktivity Brazílie, myslím tím nekoordinovanou devalvaci realu, napomohly zhroucení argentinské ekonomiky. Nicméně pozice Brazílie je v současnosti dostatečně pevná i bez příspěví MERCOSURu, což si její představitelé dobře uvědomují a také podle toho jednají, a to ať již uvnitř MERCOSURu nebo mimo něj.

Je tedy otázkou, je-li pozitivní vnímání MERCOSURu a všeobecně vysoké povědomí o něm výsledkem jeho vlastních úspěchů či není-li toto vnímání pouze ovlivněno pohledem na MERCOSUR skrze brazilské výsledky.

Mapa 2.6.1 Členské státy MECOSURu

2.7 Ostatní latinskoamerická integrační uskupení

2.7.1 Integrační procesy ve 20. století

Předchozích šest kapitol bylo věnováno hlavním latinskoamerickým integračním procesům, které se začaly rozvíjet během dvacátého století. Nicméně latinskoamerická integrace není omezena pouze na dvacáté století a již vůbec ne šesti organizacemi. Za uplynulých šedesát pět let bylo na latinskoamerickém kontinentě vytvořeno či podepsáno přes čtyřicet různých organizací, respektive smluv, jejichž hlavním záměrem je hlubší a efektivnější spolupráce mezi jednotlivými státy.

Tematické zaměření vzniknuvších integračních uskupení je velmi různorodé. Od konce druhé světové války začaly vznikat organizace zabývající se lidskými právy, energetickou či rozvojovou spoluprací a proliferačními jaderných zbraní. Všechny tyto organizace, přestože jejich úspěchy či dopady jsou značně omezené, se podílejí na stavu, v kterém latinskoamerická integrace v současnosti je.

Během konce čtyřicátých a v průběhu let padesátých vzniklo hned několik organizací a institucí, které ovlivňují latinskoamerickou integraci a nejen tu až do současné doby. Kromě Meziamerické smlouvy o vzájemné pomoci a Organizace amerických států vznikla na konci čtyřicátých let v rámci Organizace spojených národů již několikrát zmiňovaná Ekonomická komise pro Latinskou Ameriku a Karibik (*Comisión Económica para América Latina y el Caribe - CEPAL*). Ta sice sama o sobě vlastně nepředstavuje latinskoamerické integrační uskupení, nicméně od roku 1948, kdy byla založena, značným způsobem ovlivňuje ekonomickou integraci celého kontinentu.

CEPAL vznikla jako vědecké a analytické centrum pro výzkum ekonomického rozvoje, které mělo latinskoamerickým státům poskytnout potřebné teoretické podklady a zázemí, připravovat ekonomické strategie apod. Byla to právě CEPAL, která například přiměla latinskoamerické vlády v padesátých a šedesátých letech k přijetí modelu industrializace nahrazující import.

V současné době má CEPAL čtyřicet tři plnohodnotných členských států, z nichž třicet tři je z Latinské Ameriky, a osm asociovaných členů. Kromě svého sídla, které se nachází

v Santiagu de Chile, má CEPAL v dalších státech Latinské Ameriky dvě regionální a čtyři národní kanceláře. Výraznou osobností, která ovlivnila počáteční roky existence a latinskoamerický ekonomický rozvoj, byl výkonný tajemník Raúl Prébisch, jenž byl ve své funkci od roku 1950 až do roku 1963.

Svoji činnost si CEPAL zachovala až do současnosti, vydává řadu periodik, statistické ročenky či různé tematické reporty. Společně s OSN jí po roce 2000 přibyla agenda Rozvojových cílů tisíciletí, mezi které patří například odstraňování chudoby.

Na konci padesátých let byl v rámci OAS dopracován návrh brazilského prezidenta Juscelina Kubitschecka, který dal v prosinci 1959 vzniknout Meziamerické rozvojové bance (*Banco Interamericano de Desarrollo – BID*). Její hlavní úlohou je investiční podpora drobného a středního podnikání prostřednictvím půjček a grantů, investice do státních reforem, energetiky apod.

V době založení BID se na jejím fungování podílelo dvacet amerických států. V současnosti je jejími členy čtyřicet osm států a kromě amerických států jsou zde Německo, Španělsko, Izrael nebo například Jižní Korea.

Během své existence se BID stala jedním z hlavních propagátorů liberalizace trhů v rámci Latinské Ameriky a společně s CEPAL poskytovaly státům jak teoretickou, tak i praktickou pomoc. V roce 2009 Banka rozdělovala v rámci půjček a grantů 15,5 miliard USD.¹⁵¹

Šedesátá a sedmdesátá léta byla na nová latinskoamerická integrační uskupení poměrně bohatá. Z již zmíněných organizací v tomto období vznikl Středoamerický jednotný trh a Organizace Středoamerických států, Latinskoamerická asociace volného obchodu, Andské společenství i Karibský jednotný trh. Kromě nich však vzniklo minimálně dalších deset integračních uskupení.

Pravděpodobně nejznámější institucí, která v té době vznikla, byl Latinskoamerický parlament (*Parlamento Latinoamericano – PARLATINO*). Ten byl založen již v prosinci 1964, nicméně až do roku 1987 byl institucionalizován a jednalo se tedy o čistě neformální

¹⁵¹ BID. <http://www.iadb.org/en/about-us/basic-facts,6550.html>.

uskupení tvořené 160 poslanci ze čtrnácti latinskoamerických zemí. V době svého vzniku měl PARLATINO obnovit integrační dialog, který byl v té době díky krizi ALALC téměř na bodu mrazu.

Pravomoci Parlamentu byly a jsou od jeho založení ve své podstatě nulové a jeho funkce je více či méně pouze debatní. Nicméně je ho možné chápat jako určitý demokratický symbol v období, kdy demokracie v Latinské Americe nebyla samozřejmostí. Někteří poslanci se účastnili jeho zasedání i přesto, že jejich národní parlamenty byly autoritářskými režimy rozpuštěny.¹⁵² Reálných úspěchů Parlamentu je poskrovnu, jedním z mála bylo získání podpory Evropského hospodářského společenství a založení Meziparlamentní konference EU – Latinská Amerika, která se poprvé sešla v roce 1974. Poslední sedmnáctá konference se konala v roce 2005 a o rok později byla nahrazena Euro-latinskoamerickým parlamentním shromážděním (EUROLAT).

Druhou důležitou událostí v tomto období bylo vytvoření Ekonomického systému Latinské Ameriky a Karibiku (*Sistema Económico Latinoamericano y del Caribe – SELA*) v říjnu 1975. Jeho vznik byl ovlivněn krizí sedmdesátých let a především ropnými šoky v roce 1973¹⁵³, kdy si latinskoamerické státy uvědomily potřebu koordinace společného vystupování a vyjednávání na mezinárodní úrovni.

Účely Ekonomického systému bylo obligátní prosazování regionální spolupráce s cílem urychlit ekonomický a sociální rozvoj svých členů. Hlavním záměrem však bylo vytvořit mezivládní platformu pro přípravu a koordinaci společných pozic a vyjednávacích strategií. SELA tak například v devadesátých letech vystupoval za své členské státy při vyjednávání Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) či později na úrovni Světové obchodní organizace.

K organizacím, které vznikly během šedesátých a sedmdesátých let, je možné zařadit i dvě zabývající se energetikou. Tou první je Komise pro regionální energetickou integraci, která vznikla v červenci 1964, tou druhou Latinskoamerická organizace pro energii

¹⁵² DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 138.

¹⁵³ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 121.

vzniknuvší v listopadu 1973. Cíle obou jsou poměrně shodné: harmonizace a koordinace plánování výstavby elektrických sítí; technická spolupráce; minimalizování zátěže pro životní prostředí apod.

Dále v tomto období vznikly v rámci Organizace amerických států dvě instituce zabývající se lidskými právy. První byla Meziamerická komise pro lidská práva, která byla začleněna do OAS v květnu 1960, druhou institucí byl Meziamerický soudní dvůr pro lidská práva, který byl vytvořen v roce 1978. V rámci Andského paktu a laplatského regionu byly vytvořeny dva fondy, které měly podobně jako BID prostřednictvím půjček a grantů zajistit financování soukromého podnikání a ekonomického rozvoje, Andská rozvojová korporace (CAF), respektive Laplatský finanční rozvojový fond (FONPLATA).

Integrační ambice během osmdesátých let byly především z důvodu dlužnické krize v podstatě nulové. Výjimku tvoří již zmiňovaná ALADI, která vznikla v roce 1980 ještě před vyvrcholením krize, a Skupina Río (*Grupo del Río – G-Río*), která byla založena v prosinci 1986 v brazilském Rio de Janeiru.

Kořeny Skupiny Río je možné hledat v roce 1983, kdy Kolumbie, Mexiko, Panama a Venezuela začaly řešit politickou situaci ve Střední Americe, a to především v Salvadoru. Skupina států se poprvé sešla na panamském ostrově Contadora, proto byla také označována jako *Grupo de Contadora*. V roce 1986 se skupina rozrostla o Argentinu, Brazílii, Peru a Uruguay a společně všechny státy podepsaly Deklaraci z Rio de Janeira. Skupina Río, tento název byl přijat až v roce 1990 s přijetím nových členů, vznikla jako neformální a neinstitucionalizovaná platforma pro ekonomickou a především politickou spolupráci a dialog. Jejím hlavním cílem je: upevňování demokracie, dodržování lidských práv, boj s chudobou a hladomorem, udržitelný rozvoj apod.¹⁵⁴ Projednávání jednotlivých témat probíhá na třech úrovních. Nejprve na úrovni národní, následně na ministerské a nejvyšší instancí je prezidentská. Skupina Río s výjimkou roku 2005¹⁵⁵ pořádá od roku 1987 každoročně summity prezidentů a předsedů vlád, přičemž poslední se konal v roce 2010 v Cancúnu. Hlavní úlohou, kterou Skupina Río v současnosti vykonává, je především

¹⁵⁴ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 146.

¹⁵⁵ V roce 2005 se summit prezidentů a předsedů vlád Skupiny Río konal v rámci summitu OAS v Mar del Plata.

diplomatická a politická koordinace pro jednání na úrovni Organizace amerických států a Organizace spojených národů.

Konec osmdesátých a začátek devadesátých let znamenal opětovné oživení řady integračních procesů. Přispělo k tomu pomalé doznívání krize, demokratizace řady vlád latinskoamerických států a s akceptováním Washingtonského konsenzu i otevírání národních ekonomik. Devadesátá léta tak znamenala obnovení prací na Andském paktu, byl založen Středoamerický integrační systém či Společný trh Jihu. Během této dekády byla také podepsána Severoamerická dohoda o volném obchodu (*North American Free Trade Agreement – NAFTA*), započaly rozhovory a vyjednávání o vzniku Americké zóny volného obchodu (*Área de Libre Comercio de las Américas – ALCA*) a s ní spojené konání Amerických summitů (*Cumbres de las Américas*) pod hlavičkou OAS.

Vyjednávání o vzniku zóny volného obchodu mezi Spojenými Státy a Mexikem byly zahájeny v průběhu roku 1990 a stvrzeny prezidenty Bushem a Salinasem 11. června 1990. Ještě během téhož roku se k záměru vytvoření zóny volného obchodu připojila i kanadská vláda. Oficiálně bylo vyjednávání mezi Kanadou, Mexikem a USA zahájeno v červnu 1991. Pro přípravu smlouvy bylo vytvořeno osmnáct pracovních skupin, které měly na starosti jednotlivé kapitoly smlouvy (celní a necelní bariéry; zemědělství; finanční služby; antidumping a další).

Práce na přípravě smlouvy byly ukončeny v srpnu 1992 a v říjnu téhož roku byla smlouva v severoamerickém San Antoniu podepsána zástupci všech tří států. Ratifikace smlouvy však byla pozdržena. V lednu 1993 nastoupil do prezidentského úřadu William Clinton, jehož vláda požadovala zahrnout do smlouvy i otázky životního prostředí a práce. Vyjednávání se tedy protáhlo až do srpna 1993, kdy byly dojednány paralelní dohody o spolupráci v oblasti práce a životního prostředí. Během podzimu 1993 byla smlouva ratifikována všemi třemi státy, a mohla tedy vstoupit v platnost k 1. lednu 1994.

NAFTA je striktně smlouvou pouze o volném obchodu a je ji spíše možné přirovnat k souboru norem a nařízení, které mají členské státy plnit.¹⁵⁶ Integraci je tedy v tomto

¹⁵⁶ PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. s. 190.

případě možné chápat spíše jako stav než proces, i přestože zavádění jednotných norem posiluje vzájemnou spolupráci a může se přelít do dalších odvětví.

V roce 1994 začala také vyjednávání týkající se vzniku Americké zóny volného obchodu. Myšlenka o vytvoření největší světové zóny volného obchodu vzešla z prvního Amerického summitu, který se konal v prosinci 1994 v Miami a kterého se účastnily všechny americké státy s výjimkou Kuby. Během summitu byla přijata společná deklarace a akční plán. Vyhlídky dokončení vyjednávání byly stanoveny na rok 2005.

Přestože první jednání na úrovni ministrů proběhlo již v roce 1995 v severoamerickém Denveru, vyjednávání byla oficiálně zahájena až v dubnu 1998 během druhého Amerického summitu. Schůzky probíhaly jak na ministerské úrovni, tak na úrovni různých pracovních skupin několik následujících let. ALCA byla tématem všech Amerických summitů až do roku 2005. Na čtvrtém Americkém summitu v listopadu 2005 v Mar del Plata již pouze vyvrcholily všechny předchozí spory mezi jednotlivými státy a jednání o vytvoření zóny volného obchodu *de facto* zkrachovala. Od roku 2005 se jednání nepodařilo obnovit.

2.7.2 Integroční procesy ve 21. století

Ani během první dekády 21. století nepřestala v Latinské Americe vznikat další nová integrační uskupení. Podstatný je především vznik Bolívarské alternativy pro Latinskou Ameriku a Karibik (*Alternativa Bolivariana para América Latina y el Caribe – ALBA*) a Unie jihoamerických národů (*Unión de Naciones Suramericana – UNASUR*). Kromě těchto dvou uskupení hrál důležitou roli i krach vyjednávání Americké zóny volného obchodu. Spojené státy, které byly hlavním propagátorem ALCA, změnilly svoji strategii a namísto vyjednávání se všemi latinskoamerickými státy dohromady začaly vyjednávat smlouvy o volném obchodu (*Tratados de Libre Comercio – TLC*) s jednotlivými státy zvlášť.

Poprvé své myšlenky o vytvoření Bolívarské alternativy představil Hugo Chávez během zasedání Asociace Karibských států v prosinci 2001. Odkazoval se při tom především na myšlenky Simóna Bolívara o latinskoamerické jednotě, spolupráci a solidaritě.¹⁵⁷ Chávezovi

¹⁵⁷ DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. s. 209.

se podařilo své myšlenky uskutečnit v prosinci 2004, kdy Venezuela podepsala dohodu o vzniku ALBA s Kubou. Byl přijat i akční plán, který se měl začít uskutečňovat od roku 2005.

Základem dohody byla především výměna technologií, alfabetizace obyvatelstva, finanční investice apod. Reálně Fidel Castro nabídl Chávezovi přes dva tisíce školních stipendií, výpomoc patnácti tisíc kubánských doktorů výměnou především za dodávky ropy a investice do infrastruktury.

Počet členských států Alternativy se Chávezovi podařilo během následujících let rozšířit o dalších šest. Nejprve se k ALBA v roce 2006 připojila Moralesova Bolívie. V roce 2007 s vyhládkou odpuštění svého dluhu Venezuele vstoupila Nikaragua. Honduras se sice k Alternativě připojil v roce 2008, nicméně v prosinci 2008 opět vystoupil. V roce 2008 se k ALBA připojila Dominika a v roce 2009 Antigua a Barbuda, Ekvádor a Svatý Vincent a Grenadiny.

Motorem integrace v případě Bolívarské alternativy je především venezuelská ropa, díky níž má Chávez dostatek financí, aby mohl podporovat ostatní členské státy a hlavně jejich vlády, které jsou mu nakloněny. Chávez tuto svoji politiku navíc ještě podtrhl vytvořením Petrocaribe v roce 2005. Petrocaribe umožňuje svým členům¹⁵⁸ nákup venezuelské ropy za preferenční ceny, přičemž státy nemusejí nutně platit penězi, ale mohou to pojmout jako směnný obchod například ropa za potraviny. Neposledním Chávezovým projektem v rámci ALBA je vytvoření a zavedení jednotné měny SUCRE (*Sistema Único de Compensación Regional*). SUCRE jako virtuální měna (podobně jako evropské ECU před faktickým zavedením Eura) bylo poprvé použito mezi Venezuelou a Ekvádorem v roce 2010.

Důležitým okamžikem pro latinskoamerický integrační proces bylo uskutečnění Jihoamerického prezidentského summitu (*Cumbre Sudamericana*), o jehož svolání se diskutovalo již v průběhu devadesátých let. První summit se konal v srpnu 2000 v brazilském hlavním městě a jeho hlavním tématem byla ALCA a případné možnosti další latinskoamerické integrace. Výsledkem pak byl návrh na vytvoření Jihoamerické zóny volného obchodu (*Área de Libre Comercio para América del Sur – ALCSA*), která měla mít téměř

¹⁵⁸ Členskými státy Petrocaribe jsou Guatemala, Honduras, Nikaragua, Belize a všechny ostrovní státy Karibiku s výjimkou Barbadosu a Trinidadu a Tobaga.

identické parametry jako ALCA ovšem bez účasti Spojených států a Kanady. Druhým výsledkem jednání bylo vytvoření Iniciativy pro Jihoamerickou regionální integraci (*Iniciativa para la Integración Regional Sudamericana – IIRSA*). Jejím hlavním účelem byla infrastrukturální integrace jednotlivých latinskoamerických regionů, výstavba silnic a dálnic mezi jednotlivými státy, propojování energetických sítí, námořní a říční doprava apod.

Během třetího Jihoamerického summitu, který se konal v prosinci 2004 v peruánském Cuscu, byla přijata deklarace prezentující dohodu prezidentů na vytvoření Jihoamerického společenství národů (*Comunidad Sudamericana de Naciones – CSN*), které mělo zajistit spolupráci států na politické úrovni, vytvoření zóny volného obchodu mezi MERCOSUREm a CAN, harmonizaci rozvojových politik, spolupráci v oblasti vědy a vzdělání apod. Z pohledu institucí se měla nově vzniklá organizace opírat především o existující instituce Andského společenství a MERCOSURu.

V letech 2005 až 2007 proběhly další tři prezidentské summity, jejichž hlavním tématem bylo vytvoření CSN, vyjednávání mezi CAN a MERCOSUREm a samozřejmě se do diskuse promítl i definitivní krach ALCA. Jednání mezi CAN a MERCOSUREm bylo komplikováno venezuelským přestupem z jednoho uskupení do druhého. Nicméně výsledku jednání mezi oběma bloky nebylo dosaženo. Na summitu v roce 2007 bylo také přijato přejmenování z CSN na Unii jihoamerických národů (UNASUR).¹⁵⁹ Oficiální založení Unie jihoamerických národů proběhlo během prezidentského summitu v květnu 2008 v Brasílii.

Konstituční smlouva UNASURu vstoupila v plnou platnost v okamžiku, kdy byla ratifikována devátým členským státem z dvanácti, tím byla prosinci 2010 Uruguay.¹⁶⁰ Organizační strukturu UNASURu tvoří stálý sekretariát v čele s generálním tajemníkem, kterým byl jako prvním v květnu 2010 jmenován Néstor Kirchner. Nejvyšším orgánem Unie je Rada hlav států, která se schází jednou ročně. Dále pak byla vytvořena Rada ministrů zahraničních věcí scházející se minimálně jednou za půl roku, Rada delegátů tvořená jedním

¹⁵⁹ Jedním z návrhů, který byl například také diskutován, byla *Unión Sudamericana*. Ovšem její případná zkratka by musela být USA, kvůli čemuž byla zamítnuta.

¹⁶⁰ Členskými státy UNASURu jsou: Argentina, Bolívie, Brazílie, Kolumbie, Chile, Ekvádor, Guyana, Paraguay, Peru, Surinam, Uruguay a Venezuela.

zástupcem z každého členského státu. V předsednictví Unie se státy po roce střídají v abecedním pořádku.

Pro své rozvojové záměry vytvořil UNASUR v roce 2009 Banku Jihu, která se prostřednictvím půjček a grantů snaží zajistit financování různých rozvojových projektů, ať již do infrastruktury nebo například do sociálních programů. V rámci ekonomické integrace má UNASUR ambice postupného vytvoření jednotného trhu. Do roku 2014 je plánována liberalizace trhu v případě produktů, které nejsou pro členské státy citlivé, a do roku 2019 provést úplnou liberalizaci.

Zatím poslední integrační iniciativou je snaha o vytvoření Společenství států Latinské Ameriky a Karibiku (*Comunidad de Estados Latinoamericanos y del Caribe – CELAC*). Toto uskupení by mělo nahradit neformální Skupinu Río a vytvořit jakousi protiváhu Organizaci amerických národů ovšem bez přítomnosti Spojených států a Kanady. V únoru 2010 na společném summitu CARICOM a Skupiny Río byly uskutečněny první kroky k vytvoření CELAC. Hugo Chávez a Sebastián Piñera byli pověřeni vedením fóra, jež mělo vytvořit návrh budoucí dohody. Dohoda o vytvoření Společenství měla být podepsána v červenci 2011 v Caracasu, ovšem z důvodu Chávezovy léčby byl summit odložen. Nový summit by se měl pravděpodobně konat 9. prosince 2011 v Caracasu.

Závěr

Od druhé světové války se toho z pohledu integrace stalo v Latinské Americe mnoho. Za uplynulých šestašedesát let vzniklo v latinskoamerickém regionu neuvěřitelné množství různých organizací, institucí, byla podepsána dlouhá řada smluv a dohod, nemluvě o nepřeberném množství deklamací a projevů, které byly vyřčeny. To vše se záměrem přivést státy blíž k sobě a prohloubit vzájemnou mírovou spolupráci, která by přispěla ke kulturnímu, společenskému, ekonomickému či politickému rozvoji všech zúčastněných států. Bez hlubšího zkoumání pak takové množství integračních snah může vyvolávat dvě naprosto protichůdná zdání. V prvním případě zdání, že se latinskoamerickým státům daří integrovat lépe než Evropské unii. Oproti tomu v druhém případě se může zdát, že je latinskoamerická integrace naprostá katastrofa. Fakta však naznačují, že pravdě blíž je právě to druhé zdání.

Šedesát šest let je poměrně dlouhá doba na to, aby bylo dosaženo nějakého většího úspěchu a pokroku. Evropská unie se za toto období stihla vyvinout z úzce profilovaného Evropského společenství uhlí a oceli na společenství téměř kolosálních rozměrů. Rozšířila počet svých členů z šesti na dvacet sedm a prostoupila nejen díky euru do každodenního života svých obyvatel. Bohužel nic podobného, natož alespoň přibližujícího se tomuto příkladu, se v Latinské Americe nestalo.

V této práci jsem se věnoval především vývoji šesti specifických procesů latinskoamerické integrace v druhé polovině dvacátého století: Organizaci amerických států; Latinskoamerické asociaci volného obchodu, respektive Latinskoamerické integrační asociaci; Andskému společenství národů; integraci oblasti Střední Ameriky; integraci Karibské oblasti; a Společnému trhu Jihu. Přestože každá ze sledovaných organizací vznikla za odlišných podmínek, mezi odlišnou skupinou států a s více či méně odlišnými záměry, je možné v rámci jejich vývoje najít celou řadu podobností, které určovaly především jejich neúspěch.

První podobností jsou přehnané ambice. Při zakládání Evropského společenství uhlí a oceli v myslích Roberta Schumana, Alteira Spinelliho a dalších již existovala myšlenka vytvoření společenství s mnohem širším záběrem než je pouze těžební a hutní průmysl.

Politická a ekonomická realita v roce 1952 umožňovala pouze tento krok, nikoli kompletní liberalizaci trhu, vytvoření celní unie či přijetí jednotné měny. K těmto krokům dospěla EU postupně díky zmíněnému *spill-over* efektu, kdy se spolupráce v jednom odvětví začala přelévat do dalšího atd.

V případě latinskoamerických integračních snah je tento proces vlastně přeskočen a ignorován. Již v momentě podpisu dohody či smlouvy jsou stanoveny takové cíle a záměry, jejichž termíny naplnění jsou naprosto nereálné. Není proto náhodou, že se většinu termínů, které si jednotlivé organizace stanovily, nepodařilo dodržet a byly proto několikrát oddalovány, až byly případně oddáleny zcela.

Konfrontace s tím, že se jedná o mnohem komplikovanější proces, než se na začátku zdálo, má většinou za následek ochlazení integračního nadšení a tím i většiny aktivit. Výsledkem je pak pouze další zpomalení či naprosté zastavení integračního procesu. Latinskoamerickým státům by tak slušelo více počáteční umírněnosti, bližší a méně komplikované cíle, které se snadněji a s větší pravděpodobností dají splnit.

Druhou podobností je nízká míra zapojení jednotlivých států do integračních procesů. Jde jednak právě o zmíněné rychlé vychladnutí integračního nadšení, a to v momentě, kdy integrační proces nepřináší dostatečně rychle očekávané pozitivní dopady. Často se však také jedná o to, že je integrace chápána jako určitá politická nutnost či povinnost, které státy nemají ochotu jakýmkoliv způsobem věnovat další pozornost než tu, kterou deklarovaly svým podpisem dané smlouvy či dohody. Díky tomu pak vznikají organizace, které jsou mrtvé již od vzniku.

Spojí-li se obě předchozí podobnosti, objeví se třetí, kterou je přebytek integrační rétoriky a nedostatek integrační aktivity. Většina latinskoamerické integrace se nachází v poznámkách a projevech prezidentů a jiných politiků. Ovšem tam taky většinou zůstává. Ceremonie podpisu nové integrační smlouvy a dostatek mediálního ruchu kolem toho mnohdy politikům stačí jako demonstrace síly a jednoty latinskoamerických zemí, kterou projeví vůči zbytku světa a svým voličům. Toto bývá označováno jako ceremoniální integrace, kdy valná většina integračních aktivit se odehrává během různých summitů prostřednictvím politických proklamací, které však málokdy bývají uváděny do praxe.

Úzce propojená s předchozími je i další podobnost, a to nepřítomnost lídra či průkopníka latinskoamerické integrace. V případě Evropských společenství, respektive Evropské unie, byla a je důležitou částí integračního hnacího motoru úloha Francie a Německa. Obě tyto země byly propagátory hlubší integrace a bez francouzsko-německé spolupráce by bylo téměř nemožné dosáhnout takové míry integrace. V rámci Latinské Ameriky nicméně žádná ze zemí v takovéto pozici není. Státy jako je Brazílie či Mexiko, které by tuto úlohu mohly sehrát, ani takové ambice nemají. Z krátkodobého hlediska je pro ně přínosnější vystupovat individuálně a neohlížet se při tom na zbytek regionu. Z dlouhodobého hlediska by však pro ně bylo výhodnější, kdyby se postavily do čela latinskoamerické integrace, což by je stálo samozřejmě nemalé úsilí a finance, ale upevnily by latinskoamerickou spolupráci do takové míry, že by Latinská Amerika byla s to na mezinárodní úrovni vystupovat jako jeden blok s mnohonásobně vyšší vyjednávací silou.

Jelikož Brazílie či Mexiko o takovouto roli nestojí, na jejich místo se snaží protlačit Venezuela nebo lépe řečeno Hugo Chávez. Ten je díky dostatečným venezuelským příjmům z prodeje ropy schopný si tuto pozici zaplatit a díky ALBA a především Petrocaribe se mu daří si tuto pozici i upevňovat. Problémem však je, že veškerá integrace, kterou Chávez propaguje, je postavena pouze na charitativním prodeji ropy, kterou by málokterý stát odmítl a to i přes to, že by pak musel podpořit Chávezovy antiamerické projevy.

Samostatnou kapitolou je otázka orgánů a institucí, které jsou pro fungování zakládaných organizací vytvářeny. Problémem, se kterým se potýká valná většina latinskoamerických integračních uskupení, je implementace nově vzniklé legislativy do stávajících legislativ národních. Většina organizací je postavena na mezivládním principu, kdy není delegována žádná pravomoc institucím a orgánům na centrální úrovni. Členské státy jsou sice formálně povinny na základě smluv legislativu zavádět do svých právních systémů, nicméně ve většině případů chybí jakákoliv autorita s dostatečnou pravomocí implementaci daných norem a nařízení vymáhat a případně členské státy postihovat za jejich nedodržování. Latinskoamerické státy mají tendenci sice vytvářet různé soudní tribunály či soudní dvory, kterým částečně takovouto pravomoc udělí, avšak jejich rozhodnutí bývají ze strany členských států ignorována.

Tento problém je výsledkem celkové neochoty latinskoamerických států jakýmkoliv způsobem omezovat svoji suverenitu ve prospěch takovýchto institucí či orgánů. Veškerá rozhodovací moc tak zůstává na úrovni jednotlivých národních vlád. Valná většina centrálních institucí tak nemá prakticky žádné nebo má pouze značně omezené pravomoci a jejich funkce je tak ve své podstatě pouze poradní.

Kromě těchto vyjmenovaných společných problémových charakteristik, které by bylo možné označit jako interní, se na vývoji a současném stavu latinskoamerické integrace značně projeví i externí vlivy, které není ve většině případů v silách latinskoamerických států dostatečně ovlivnit.

Prvním takovýmto externím vlivem je vývoj světové ekonomiky, která se několikrát podepsala na zamrznutí latinskoamerického integračního procesu. Nejprve v průběhu sedmdesátých let přišly ropné šoky, kdy se extrémně zvýšila cena za barel ropy. Zvýšení cen ropy se pak promítlo v cenách téměř všech obchodovaných komodit. Latinskoamerické státy tak roztočily kolotoč neustálých půjček a hlubšího zadlužování, které vyústilo v první polovině osmdesátých let v dlužnickou krizi. Reakcí států na tento vývoj bylo uzavření vlastních ekonomik, a v důsledku toho i zvrácení procesu liberalizace vzájemného obchodu a integrace jako takové. S opadnutím krize a s přijutím Washingtonského konsenzu na začátku devadesátých let pak bylo vidět opětovné obnovení integračních snah.

Vyvstává zde otázka, jaký bude mít vliv současná světová ekonomická krize, jelikož Spojené státy a Evropa se mohou zachovat podobně, jako se zachovala Latinská Amerika během osmdesátých let, tedy že uzavřou vlastní trhy a posílí míru protekcionismu. Pro Latinskou Ameriku, která je do značné míry na exportu do USA a EU závislá, vyplývá, že pro její integrační proces by to mohlo mít nedozírné následky.

Se světovou ekonomikou je úzce spojený i druhý externí vliv, kterým je role Spojených států a Evropské unie. V případě ideálního vývoje latinskoamerické integrace by státy vytvořily jeden kompaktní blok, díky kterému by tvořily jednotnou ekonomiku a byly by schopny upozadit své vlastní zájmy a vystupovat jednotně na mezinárodní úrovni. Jednoznačným přínosem by pak bylo zvýšení jejich vyjednávací pozice, zvýšení vlivu na rozhodování v mezinárodních institucích jako je například Světová banka, Mezinárodní

měnový fond. Na úrovni G-8 potažmo G-20 by musely být respektovány jejich názory. Latinská Amerika by tak mohla být světovým hráčem, na jehož názoru záleží.

Takovýto scénář je naprosto reálný v případě, že latinskoamerické státy budou vzájemně spolupracovat. Tento scénář si však uvědomují i Spojené státy a samozřejmě i Evropská unie, které by díky tomu získaly na mezinárodní úrovni nechtěného rovnocenného partnera, kterého by musely respektovat. Pro USA a EU je takovýto scénář ale naprosto nepřijatelný, neboť je pro ně výhodnější současný stav, kdy Latinská Amerika je rozdrobená a rozhádaná mezi sebou, a mohou k ní tak přistupovat z pozice silnějšího. Díky tomu mohou vyjednávat výhodnější dohody a nemusí latinskoamerickým státům příliš ustupovat. Není proto překvapivé, že strategií USA a EU je současný stav rozdrobenosti a nekompaktnosti Latinské Ameriky pouze přizívat, a to především prostřednictvím pouze bilaterálních jednání a dohod s jednotlivými státy nikoliv však s jednotlivými integračními uskupeními. Proto není pro EU problém asociační dohoda s Brazílií a na druhé straně formální vyjednávání s MERCOSUREm, které trvá více než deset let bez jakékoliv známky pokroku. Politika USA je pak prakticky identická.

Vyhlídky do budoucnosti jsou pro integrační proces Latinské Ameriky nepříliš pozitivní. Problémy, které jsem zde uvedl, jsou stále tou samou analogií s problémy, které se objevily již během Panamského kongresu v roce 1826, a zdá se tudíž málo pravděpodobné, že by se latinskoamerickým státům v dohledné době podařilo tyto problémy vyřešit. Zdá se totiž, že kromě několika vizionářů jednotnou Latinskou Ameriku nikdo ani ve své podstatě nechce. Je sice poměrně jednoduché stanovit ideální scénář, který by pomohl latinskoamerickým státům v ekonomickém, kulturním, sociálním či politickém rozvoji, integrační realita Latinské Ameriky se však od ideálního scénáře diametrálně liší.

Slova: 31 698

Znaky (bez mezer): 190 897

Znaky (včetně mezer): 222 289

Odstavce: 641

Řádky: 2 851

Summary

During last sixty years Latin American integration process recorded many different attempts with quite similar results. The first post-war attempt can be dated to 1948 when the Organization of American States has been established. The OAS could be perceived as a branch of United Nations as it had almost the same official objectives. Nevertheless during the Cold War OAS was just a tool for the United States how to keep its own backyard safe and calm.

The first big wave of regional integration in Latin America came during the 1960's. Latin American Free Trade Association was established in 1960 and its objective was to promote the intraregional trade and economic development of its member countries. First attempts of integration came up also in Central America, in the Caribbean and in late 1960's the Andean pact was signed. Common experience of these attempts shared the initial enthusiasm of member states for the project but eventually led to cool down of whole process of integration.

First wave of integration was interrupted by two following crises. Origins of major problems came out of oil price shocks that occurred during the seventies. Increasing prices of almost all goods and products caused inflationary spiral. Most of the Latin American countries couldn't manage their public debt. In 1982 Mexico for example had to declare default on its payment duties. As a result of these two crises Latin American countries enforced higher and more custom broker fees on import to protect own producers. The whole process of integration slowed-down and practically stopped.

The economic situation calmed down during the second half of the 1980's and on the beginning of the 1990's. All the main processes of integration have been restarted. Central American Integration System was established in 1991. In same year the founding treaty of Common Market of South was signed and after the transition period it started to operate in 1994. The new wave of integration also reached the Andean pact, which was transformed to Andean Community of Nations in 1996.

In the 1990's the discussion about new free trade area of Americas started and was supposed to be concluded in 2005. Nevertheless negotiations about the Free Trade

Association of Americas failed. During the last decade several new Latin American organizations emerged. The first of them was Bolivarian Alliance for the Americas, which was Hugo Chávez's response to (or rather one of the reasons of) the FTAA failure. In 2008 the negotiations about new South American organization were concluded during the third Summit of Heads of States at Brasília. The Summit gave birth to the Union of South American Nations. Finally, in the past years the discussion about new oppositional organization to OAS appeared within the member states of UNASUR. The constitutive treaty of Community of Latin American and Caribbean States was supposed to be signed in July 2011 but due to the illness of Chávez it was postponed probably to the end of the year.

We can observe several similarities in these mentioned processes of Latin American integration. Latin American countries have showed quite excessive ambitions during past sixty years. They set high goals from the beginning, which they couldn't have met, instead of advancing step by step from low-level integration and profiting from spill-over effects.

Excessive ambitions are the reason that the goals can't be met in short period of time. So the initial enthusiasm for the integration is vanishing and the member states are losing their commitment for the organization shortly after the first goal was postponed.

Another problem for Latin American integration is a missing leader, the country which could be able to promote the integration among the rest of member states and which would set the direction of the integration. The fact is that the leadership is quite challenging, on one hand it calls for lot of financial resources and on other hand lot of efforts. Brazil and Mexico prefer to defend their own position and own interests instead of negotiating on behalf of the whole region.

Latin American countries also lack the will to transfer parts of their national sovereignty to any supranational organization. This is the reason why practically all organizations and institutions are just on the intergovernmental level. This fact is causing the non-implementation of communitarian legislature and non-existence of any institution which could enforce this legislature.

These problems of Latin American integration are of internal character, but there are at least two other problems arising from the external factors. The first of them is the evolution

of international economy, which is highly influencing the progress of the integration. It was seen during 1970's and 1980's when the increase of oil prices practically caused the suspension of all processes of integration. The actual economic crisis can cause similar problems to Latin American integration. The second external factor is the role of the United States and the European Union. These two powers have little interest in united and cooperating Latin America. So they prefer bilateral negotiating from position of power instead of negotiating on two equal partners' platform.

The future of Latin American integration is open but the conclusion from these points indicates that more likely it is going to be quite hazy and unclear. Latin American states primarily have to solve the conflicts between themselves and to overcome their rivalries in order to establish working cooperation and to achieve some progress in the integration.

Seznam map

Mapa 2.2.1 – Členské státy ALADI

Mapa 2.3.1 – Členské státy CAN

Mapa 2.4.1 – Členské státy SICA

Bibliografie

Primární literatura

- ALADI. Tratado de Montevideo Constitutivo de Asociación Latinoamericana de Integración. 1980. Získáno z: <http://www.parlamento.gub.uy/htmlstat/pl/tratados/trat15071.htm> (10. 6. 2011)
- ALALC. *Tratado de Montevideo Constitutivo de la Asociación Latinoamericana de Libre Comercio*. 1960. Získáno z: <http://www.parlamento.gub.uy/htmlstat/pl/tratados/trat12859.htm> (10. 6. 2011)
- CARICOM. *Agreement Establishing the Caribbean Court of Justice*. 2001. Získáno z: http://www.sice.oas.org/Trade/CCME/agreement_CCI.pdf (12. 7. 2011)
- CARICOM. *Grand Anse Declaration and Work Programme for the Advancement of the Integration Movement*. 1989. Získáno z: http://www.caricom.org/jsp/communications/meetings_statements/grand_anse_declaration.jsp (1. 7. 2011)
- CARICOM. *Revised Treaty of Chaguaramas – Establishing the Caribbean Community Including the CARICOM Single Market and Economy*. 2001. Získáno z: <http://www.sice.oas.org/trade/caricom/caricind.asp> (4. 7. 2011)
- CARICOM. *The Chaguaramas Treaty – Establishing the Caribbean Community*. 1973. Získáno z: http://www.sice.oas.org/CARICOM/instmt_e.asp (3. 7. 2011)
- MERCOSUR. *Protocolo constitutivo del Parlamento del MERCOSUR*. 2005. 13 s. Získáno z: <http://www.mre.gov.py/dependencias/tratados/mercosur/registro%20mercosur/Acuerdos/2005/espa%C3%B1ol/92.Protocolo%20del%20Parlasur.pdf> (22. 7. 2011)
- MERCOSUR. *Resolución GMC N° 26/05: Integración y funcionamiento del Fondo para la convergencia estructural y fortalecimiento de la estructura institucional del MERCOSUR*. 2001. Získáno z: <http://www.mercosur.int/show?contentid=1066> (22. 7. 2011)
- MERCOSUR. *Tratado para la constitución de un Mercado Común entre la República Argentina, la República Federativa del Brazil, la República del Paraguay y la República Oriental del Uruguay*. 1991. 29 s. Získáno z: http://www.mercosur.int/innovaportal/file/719/1/CMC_1991_TRATADO_ES_Asuncion.pdf (11. 5. 2010)
- OAS. *AG/RES. 1080: Representative Democracy*. 1991. Získáno z: <http://www.oas.org/juridico/english/agres1080.htm> (25. 3. 2011)

- OAS. *Carta de la Organización de Estados Americanos*. 1948. Získáno z:
http://www.oas.org/dil/esp/tratados_A-41_Carta_de_la_Organizacion_de_los_Estados_Americanos.htm (10. 4. 2011).
- OECS. *Treaty Establishing the Organization of Eastern Caribbean States*. 1981. 46 s. Získáno z:
http://ctrc.sice.oas.org/CARICOM/OECS/Treaty_basseterre.pdf (2. 7. 2011)
- PACTO ANDINO. *Acuerdo de integración subregional*. 1969. Získáno z:
<http://www.prodiversitas.bioetica.org/doc114.html> (14. 6. 11)
- PACTO ANDINO. *Decisión 370*. 1994. Získáno z:
http://intranet.comunidadandina.org/IDocumentos/c_Newdocs.asp?GruDoc=07 (15. 6. 11)
- SICA. *Protocolo de Tegucigalpa a la Carta de Organización de Estados Centroamericanos*. 1991. Získáno z: <http://www.sice.oas.org/trade/sica/SG121391.asp> (23. 6. 2011)
- SICA. *Tratado General de Integración Económica Centroamericano*. 1960. 3 s. Získáno z:
<http://www.sica.int/busqueda/centro%20de%20documentaci%C3%B3n.aspx?IdItem=449&IdCat=10&IdEnt=401> (20. 6. 2011)

Sekundární literatura

- ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2001. 117 s.
- ARANA, Roberto G. „El Pacto Andino (1969 – 1999): Un balance a tres décadas de su fundación.“ *Investigación y Desarrollo*. 1999, no. 10, s. 124-139.
- ARAVENA, Francisco Rojas. *Integración en América Latina: Acciones y Omisiones; Conflictos y Cooperación*. San José: Facultad Latinoamericana de las Ciencias Sociales, 2009. 86 s.
- BARROS, Raymundo. 1981. „Análisis comparativo de los Tratados de Montevideo 1960 y 1980.“ *Integración Latinoamericana: El INTAL y la integración latinoamericana durante 1980*. 1981, N° 54. s. 93-100. Získáno z:
http://www.iadb.org/intal/intalcdi/integracion_latinoamericana/documentos/054-Derecho_de_la_Integracion_Estudios_3.pdf (18. 8. 2011)
- BATTAGLIA, Phillip F. *The OAS in the 21st Century: How Must It Change*. Washington D. C: Inter-American Defense College, 2004. 41 s.
- BCIE. *Contribución de BCIE al Desarrollo de Centroamérica: 50 años de Historia*. Tegucigalpa: Banco Centroamericano de Integración Económica, 2010. 260 s.

- BOTTO, Mercedes. *La integración regional en América Latina: ¿Es el MERCOSUR una alternativa para el crecimiento?* FLACSO Argentina, 2003. 14 s. Získáno z: <http://rrii.flacso.org.ar/web/wp-content/uploads/2010/10/al-regionalismo-mercosur.pdf>. (16. 7. 2011)
- BOUZAS, Roberto; DA MONTA VIEGA, Pedro; TORRENT, Ramon. *In-depth analysis of MERCOSUR integration, its perspectives and the effects thereof on the market access of EU goods, services and investment*. Barcelona: Observatory of Globalization, 2002. 530 s. Získáno z: <http://www.opalc.org/images/INRE/in-depth%20analysis%20of%20mercosur%20integration.pdf> (23. 7. 2011)
- BULMER-THOMAS, Victor. *The Economic History of Latin America Since Independence*. New York: Cambridge University Press, 2003. 481 s.
- BUSTAMANTE, Ana M. „Desarrollo institucional de la Comunidad Andina.“ *Aldea Mundo*. 2004, vol. 8, no. 016. s. 16-28.
- BUSTILLO, Adolfo L. „Los primeros cuarenta años de integración andina.“ *Revista de la Integración*. 2009, no. 4, Junio. s. 100-114.
- CAÑAS-DINARTE, Carlos. „Centroamérica: una historia de uniones y desuniones.“ *Conmemorando 50 años de la integración Centroamericana*. San Salvador: Secretaría General de SICA, 2002. s 5-18.
- CASAS GRACEA, Angel M. „La Comunidad Andina: 30 años en busca del desarrollo.“ *Revista Fomento Social*. 2001, no. 56. s. 65-91.
- CEFIR. *La reforma institucional del MERCOSUR. Del diagnóstico a las propuestas*. Uruguay: Centro de Formación para la Integración Regional, 2009. 224 s.
- CEPAL. „Regional Integration in Latin America and the Caribbean.“ *Latin American and Caribbean in World Economy 2004: 2005 Trends*. 2005. s. 79-119. Získáno z: http://www.eclac.org/publicaciones/xml/0/22470/PANI_Cap_III_Engl.pdf (20. 8. 2011)
- DABÈNE, Olivier. *The politics of regional integration in Latin America*. New York: Palgrave Macmillan, 2009. 259 s.
- DE DEVOTO, Leonor M. *Historia del MERCOSUR: desde su fundación hasta el año 2000*. Buenos Aires: Centro de Estudios Internacionales y Educación para la Globalización (Universidad del CEMA), 2006. 198 s.
- ENGEL, Salo. „The New Charter of the Organization of Central American States.“ *The American Journal of International Law*. 1964, vol. 58, no. 1. s. 127-138.

- FENWICK, C. G. „The Organization of American States: The Transition from an Unwritten to a Written Constitution.“ *The American Journal of International Law*. 1965, vol. 59, No. 2 (Apr., 1965). s. 315-320. Získáno z: <http://www.jstor.org/stable/2196971?origin=JSTOR-pdf> (22. 3. 2011).
- FERNÁNDEZ-SHAW, Félix. „Diez años de integración económica Centromericana.“ *Revista de Política Internacional*. 1971, N° 115. s. 89-99. Získáno z: www.cepc.es/rap/Publicaciones/Revistas/13/RPI_115_089.pdf (19. 6. 2011)
- FLACSO. *Dossier Asociación de Estados del Caribe*. San José: Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, 2008. 154 s.
- FLACSO. *El MERCOSUR en el nuevo escenario político regional*. Documento de Trabajo no. 35. Buenos Aires: Facultad Latinoamericana de las Ciencias Sociales, 2009. 52 s.
- GHIGGINO, Gonzalo. *A sesenta años de la ALALC: problemática, inicios y fracasos de la primera integración latinoamericana*. Córdoba: Grupo de Estudios Internacionales Contemporáneos, 2011. 13 s.
- HERZ, Monica. *Does the Organization of American States Matter? Crisis States Working Papers Series n. 2*. London: London School of Economics, 2008. 35 s.
- HOJMAN, David E. „The Andean Pact: Failure of a Model of Economic Integration?“ *Journal of Common Market Studies*. 1981, vol. XX, no. 2. s. 139-160.
- ILO. *Economic Integration in the Caribbean: The development towards a common labor market*. International Migration Papers no. 61. Geneva: International Labour Office, 2003. 97 s.
- INTAL. *Informe MERCOSUR N° 1 (Julio – Diciembre 1996)*. Buenos Aires: Banco Interamericano de Desarrollo, 1997. 74 s.
- INTAL. *Informe MERCOSUR N° 14 (Segundo Semestre 2008 – Primer Semestre 2009)*. Buenos Aires: Banco Interamericano de Desarrollo, 2010. 152 s.
- INTAL. *Informe MERCOSUR N° 15 (Segundo Semestre 2009 – Primer Semestre 2010)*. Buenos Aires: Banco Interamericano de Desarrollo, 2011. 198 s.
- LAURSEN, Finn. *Theory and Practice of Regional Integration*. February 2008. Miami: Miami - Florida European Union Center, Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series, 2008, vol. 8, No. 3. 22 s.
- MAGARIÑOS, Gustavo. *La ALALC: la experiencia de una evolución de once años*. Sympóziom: El Uruguay y la ALALC. Montevideo: INTAL, 1972. 15 s. Získáno z: http://www.iadb.org/intal/intalcdi/Revista_Integracion/documentos/e_REVINTEG_012_1973_Conferencias.pdf (11. 6. 2011)

- MALAMUD, Andrés. „Regional integration in Latin America: Comparative theories and institutions.“ *Sociologia*. 2004, no. 44. s. 135-154. Získáno z: http://www.scielo.oces.mctes.pt/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0873-65292004000100008&lng=pt&nrm=iso (11. 4. 2011)
- MALAMUD, Andrés. „Theories of Regional Integration and the Origins of Mercosur.“ *Law of Mercosur*. Oxford: Hart Publishing, 2010. s. 9-27
- MALAMUD, Andrés. *Spillover in European and South American Integration. A Comparative Evaluation*. (CIES e-Working Papers). Lisboa: Centro de investigação e estudos de sociologia, 2005. 19 s.
- MANIOC, Olivier; MONTAUBAN, Jean Gabriel. *Is monetary union in CARICOM desirable?* Caribbean Center for Money & Finance, 2001. Získáno z: <http://www.ccmf-uwj.org/files/publications/conference/776.pdf> (1. 7. 2011)
- MATTLI, Walter. *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. 205 s.
- MCCORMICK, John. *Understanding the European Union: A Concise Introduction*. New York: St. Martin's Press, 1999. 251 s.
- MERCOPRESS. *Mercosur wants Bolivia and Ecuador to become full members*. Získáno z: <http://en.mercopress.com/2011/06/30/mercosur-wants-bolivia-and-ecuador-to-become-full-members> (27. 7. 2011)
- MORALES FAJARDO, María Esther. „Un repaso a la regionalización y el regionalismo: Los primeros procesos de integración en América Latina.“ *CONfines*. 2007, 3/6 agosto-diciembre 2007. s. 65-80.
- O'KEEFE, Thomas Andrew. *Latin American and Caribbean Trade Agreements: Key to a Prosperous Community of Americas*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009. 490 s.
- O'KEEFE, Thomas Andrew. *The Role of the Organization of Eastern Caribbean States Plays within the Caribbean Common Market and Community and in Caribbean's Relationship with the World Economy*. 2010. 21 s. Získáno z: <http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2010/04950.pdf> (4. 7. 2011)
- OECS. *OECS Economic Union Launch*. 2011. Získáno z: <http://www.oecs.org/regional-integration/press-releases/745-oecs-member-states-achieve-historic-milestone-ahead-of-52nd-authority-meeting-> (5. 7. 2011)
- PAÉZ MONTALBÁN, Rodrigo; VÁZQUEZ OLIVIERA, Mario. *Integración Latinoamericana: Organismos y Acuerdos (1948-2008)*. México D. F.: Universidad Nacional Autónoma de México, 2008. 294 s.

- PERÉZ, Carlos Roberto. „Logros y desafíos de la integración Centroamericana.“ *Cinco ensayos sobre la integración Centroamericana*. Tegucigalpa: Banco Centroamericano de Integración Económica, 2010. s. 95-138.
- QUENAN, Carlos. „¿Qué pasa con la Integración Económica Andina?“ *Geoensañanza*. 2001, vol. 6. s. 11-24.
- ROMANO, Silvina María. *La integración económica latinoamericana y las relaciones político-económicas con Estados Unidos (1960-1973). Antecedentes del ALCA y el MERCOSUR*. CLACSO, 2005. 35 s. Získáno z:
<http://bibliotecavirtual.clacso.org.ar/ar/libros/becas/2005/alcajov/romano.pdf>
- SALGADO, Germánico. 2009. „El Grupo Andino: Entre dos concepciones de la integración económica.“ *Revista de la Integración*. 2009, Junio, no. 4. s. 84-99.
- SIECA. *Estado de situación de la integración económica centroamericana*. 2007. 28 s. Získáno z:
<http://www.iadb.org/intal/intalcdi/PE/2007/01023.pdf> (23. 6. 2011)
- SMITH, Josef. *The United States and Latin America: A history of American diplomacy 1776-2000*. New York: Routledge, 2005. 217 s.
- SOBION, Justin. *The Caribbean Community, the Caribbean Single Market and Economy and the CISG: Three ways of promoting international trade in the Caribbean region*. 2008. 110 s. Získáno z: <http://lawspace.law.uct.ac.za/dspace/handle/2165/391> (20. 6. 2011)
- SUÁREZ MEJILLA, Jorge L. „La Comunidad Andina: Un proceso de integración en constante evolución.“ *Revista de la Facultad de Ciencias Jurídicas y Políticas* (Universidad Central de Venezuela). 1999, no. 111. s. 108-144.
- TORRENT, Ramon. „Un marco analítico para los procesos de integración regional.“ *La Integración Latinoamericana: Visiones regionales y subregionales*. San José: Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, 2006. s. 13-48.
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Background Notes: The Organization of American states*. Washington D. C.: Bureau of Inter-American Affairs, 1998. Získáno z:
http://www.state.gov/www/background_notes/oas_0398_bgn.html (19. 8. 2011)
- U. S. DEPARTMENT OF STATE. *Fact Sheet: The Organization of American States*. Washington D. C.: U. S. Mission to the Organization of American States, 2008. Získáno z:
<http://www.state.gov/p/wha/rls/fs/2008/103315.htm> (24. 3. 2011).
- URBAN, Luděk. *Evropský vnitřní trh a příprava České republiky na začlenění*. Praha: Linde, 2002. 245 s.

WALLACE, Helen; WALLACE, William; POLLACK, Marck A. *Policy-Making in the European Union. Fifth Edition*. New York: Oxford University Press, 2005. 570 s.

WORLD BANK. *Trade Blocks: A World Bank Policy Research Paper*. New York: Oxford University Press, 2000. 164 s.

ZAPATA, Ricardo; PERÉZ, Esteban. *Pasado, presente y futuro del proceso de integración Centroamericano*. Series CEPAL, 2001. Získáno z:
[http://www.eclac.org/publicaciones/xml/2/9472/L500_\(Final\).pdf](http://www.eclac.org/publicaciones/xml/2/9472/L500_(Final).pdf) (23. 6. 2011)

Internetové stánky

AEC. <http://www.acs-aec.org/>

ALADI. <http://www.aladi.org/>

ALBA. <http://www.alternativabolivariana.org/>

ALCA. <http://www.ftaa-alca.org/>

CAN. <http://www.comunidadandina.org/>

CARICOM. <http://www.caricom.org/>

CEPAL. <http://www.cepal.org/>

Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales. <http://flacso.org/>

FONPLATA. <http://www.fonplata.org/>

Inter-American Development Bank. <http://www.iadb.org/>

MERCOSUR. <http://www.mercosur.int/>

OAS. Caribbean Trade Reference Center. <http://ctrc.sice.oas.org/>

OAS. Foreign Trade Information System. <http://www.sice.oas.org/>

OAS. <http://www.oas.org/>

OECS. <http://www.oecs.org/>

SICA. <http://www.sica.int/>

UNASUR. <http://www.pptunasur.com/>

UNCTADstat.. <http://unctadstat.unctad.org/>